

სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის
დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტი

სამართლის მეთოდები

N7, 2023

LEGAL METHODS

Sulkhan-Saba Orbeliani University
Prince David Institute for Law

UDC(უაკ)340

ს-216

მთავარი რედაქტორები

გიორგი ხუბუა
შთაინბაისის უნივერსიტეტი
დიმიტრი გეგენავა
სულხან-საბა ორბელიანის
უნივერსიტეტი

სარედაქციო საბჭო

იაკუბ სტელინა
გდანსკის უნივერსიტეტი
მარიამ ჯიქია
საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტი
მიხაელ დომაგალა
იოანე-პავლე მეორის ლუბლინის
კათოლიკური უნივერსიტეტი
მარიამ ხოფერია
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
სოფიო დემეტრაშვილი
საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტი
მალხაზ ნაკაშიძე
ბათუმის შოთა
რუსთაველის უნივერსიტეტი
დავიდ რუანო დელგადო
სარაგოსას უნივერსიტეტი

კორექტორა

ციცინო ხითარიშვილი

EDITORS-IN-CHIEF

Giorgi Khubua
Steinbeis University
Dimitry Gegenava
Sulkhan-Saba
Orbeliani University

EDITORIAL BOARD

Jacub Stelina
University of Gdansk
Mariam Jikia
Georgian Technical
University
Michał Domagała
The John Paul II
Catholic University of Lublin
Mariam Khoperia
Ivane Javakhishvili
Tbilisi State
University
Sophio Demetrashvili
Georgian Technical
University
Malkhaz Nakashidze
Batumi Shota
Rustaveli University
David Ruano Delgado
University of Zaragoza

COPY EDITOR

Tsitsino Khitarishvili

სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2023
Sulkhan-Saba Orbeliani University Press, 2023

ISSN 2449-2795

შინაარსი

იდეალები და ეჭვები	1
ოლივერ უენდელ ჰოლმსი, <i>ინგლისურიდან თარგმნა ლაშა ლურსმანაშვილმა</i>	
IDEALS AND DOUBTS	8
Oliver Wendell Holmes, <i>Translated from English by Lasha Lursmanashvili</i>	
სამოქალაქო კოდექსი თუ სამოქალაქო სამართალი? – ახალი ვფრთხილი კერძო სამართლისაკენ	9
რაინჰარდ ციმერმანი, <i>ინგლისურიდან თარგმნა თამარ ქალიძემ</i>	
CIVIL CODE OR CIVIL LAW – TOWARD A NEW EUROPEAN PRIVATE LAW	19
Reinhard Zimmerman, <i>Translated from English by Tamar Chalidze</i>	
საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლის ზოგადი მიმოხილვა	20
ბესიკ ლოლაძე	
GENERAL OVERVIEW OF THE ARTICLE 74 OF THE CONSTITUTION OF GEORGIA.....	29
Besik Loladze	
„დემოკრატიზაციის შესახებ“ კანონი უკრაინისა და საქართველოს მბგალითზე	30
სანდრო-გიორგი სარუხანიშვილი	
COMPARISON UKRAINIAN AND GEORGIAN LAWS ON DE- OLIGARCHISATION	45
Sandro-Giorgi Sarukhanishvili	

საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული სისტემის
საყრდენი ინსტიტუტების ნაკლოვანებები 46
გიორგი კიკნაველიძე

**DEFECTS OF THE SUPPORTING INSTITUTIONS OF THE
GEORGIAN NATIONAL ANTI-CORRUPTION SYSTEM 60**
Giorgi Kiknavelidze

სასჯელის დანიშვნა დანაშაულის რეციდივის დროს
(სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი) 61
ხატია შეყილაძე

**IMPOSING A SENTENCE IN THE CASE OF RECIDIVISM
(ANALYSIS OF THE CASE LAW)..... 95**
Khatia Shekiladze

სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა
სამართლებრივად ვარგისი ნების არმქონე პირთა
მოქმედებისთვის 96
ქეთევან ქოჩაშვილი

**CIVIL RESPONSIBILITY FOR THE ACTION BY
A PERSON WITHOUT LEGALLY VALID WILL 111**
Ketevan Kochashvili

პრეიუდიცია სამოქალაქო საპროცესო სამართალში
(საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 106-ე მუხლის
ვირმენეგტივისათვის) 112
ჯამლათ გვიდიანი

**PREJUDICATION IN THE CIVIL PROCEDURE LAW (FOR THE
HERMENEUTICS OF THE ARTICLE 106 OF THE CIVIL
PROCEDURE CODE OF GEORGIA)..... 128**
Jamlat Gvidiani

იდეალები და ეჭვები*

ოლივერ უენდელ ჰოლმსი

ინგლისურიდან თარგმნა ლაშა ლურსმანაშვილმა**

უკანასკნელი ოცდაათი წლის მანძილზე სამართლებრივი იდეების ემპრიოლოგიით ვიყავით შეპყრობილნი; და განმარტებებით, რომლებიც, ჩემი უნივერსიტეტში ყოფნისას, საბოლოო საფუძვლებზე მითითებას, ხოლო შემდეგ კი წარმოშობისა და ზრდის კვალდაკვალ სიარულს ნიშნავდა. თუმცა მოდა ისევე ძლევამოსილია ინტელექტუალურ სამყაროში, როგორც ნებისმიერ სხვა ადგილას, და არსებობს გარდაუვალი რეაქციის ნიშნები. რეაქცია, თუკი ის საერთოდ არსებობს, მეჩვენება, რომ გეზს, საბოლოოდ, სწორედ ღირებულების შეკითხვისაკენ იღებს. ეს არის ტექსტი შესანიშნავი სტატიისა – „ისტორია ღირებულებათა წინააღმდეგ“, დანერილი მორის რ. კოჰენის მიერ, „ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიისა და სამეცნიერო მეთოდების ჟურნალში“, და მიუხედავად ამისა, ალბათ უფრო დელ ვეკიოს „სამართლის ფორმალური საფუძვლების“ [სამართლის თანამედროვე ფილოსოფიურ სერიებში] კონსერვირების, ვიდრე მათი წინსვლის ფორმაში. იმისათვის, რათა გიჩვენოთ, რომ იგი ჩემს გულითად მოწონებას იმსახურებს, მივუთითებ „სამართლის კვარტლურ მიმოხილვაზე.“¹ თუმცა კი, ალბათ, ვგონებ, უადგილო არ იქნება იმ სიფრთხილის გამოხატვა, რომლითაც იძულებული ვარ, მივუდგე ნებისმიერ იმ ზოგად რეცენზიას, რომელთა მიმართაც ახალგაზრდები ასეოდენ იმედით არიან ხოლმე განმსჭვალულნი.

---

* სტატია თარგმნილია შემდეგი გამოცემიდან: Holmes O.W., *Ideals and Doubts*, Illinois Law Review, Vol. 10, No. 1, pp. 1-4

** საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის ბიუროს მთავარი კონსულტანტი, სამართლის მაგისტრი (LL.M. Lund). ORCID: 0000-0003-4937-4022

¹ 25 Law Quarterly Review, 412, 414, Oct., 1909.

პირველი ძიება კრიტიკერიუმს ეძღვნება. თუ შემოძლია დელ ვეკიოს მისი ნაშრომის ერთი ან ორი წინადადებით შეჯამება ვაკადრო, კითხვის იმ სწრაფი მანერიდან გამომდინარე, რომელზეც მივიჩნევ, რომ დასკვნის გამოტანისა და შეჯამების დელ ვეკიოსეული სტილია, ვიტყვოდი, რომ იგი ნეოკანტურ იდეალიზმს ეკუთვნის. გამოცდილება არსებობს და ორგანიზებულია ცნობიერებაში, მისი მექანიზმის გათვალისწინებითა და მისი კანონების შესაბამისად, ისეთი, როგორც მიზეზისა და ეფექტის კატეგორიებია. მაშასადამე, ცნობიერება ქმნის სამყაროს და როგორც ფუნდამენტური ფაქტი, უფლებამოსილია ითხოვოს ფუნდამენტური პატივი. აქედან, მარტივია, გზა გაიკვლიო კანტისეულ აკრძალვამდე, რომ თითოეული ადამიანი მივიჩნიოთ ყოველთვის მიზნად და არასდროს მიზნის მიღწევის უბრალო საშუალებად.

ვალარებ, ერთ დროს ავჯანყდი კიდეც. თუ სამხედრო სამსახურის ახალწვეულები გესურს, მათ მარშით ვგზავნით ფრონტის ხაზზე საბრძოლო ხიშტებით ხელდამშვენებულებს, რათა მოკვდნენ იმ საერთო საქმისთვის, რისიც, ალბათ, არც კი სწამთ. მტერს ვეპყრობით თუნდაც არა როგორც უბრალო საშუალებას, არამედ როგორც დაბრკოლებას, რომელიც უნდა აღიგავოს პირისაგან მინისა. არცერთი ნაბიჯის გადადგმისას ვგრძნობ სინდისის ქენჯნას და ბუნებრივად, რთულად ვიზიარებ ხოლმე თეორიას, რომელსაც, როგორც ჩანს, ის ცხოვრებისეული ყოფა ეწინააღმდეგება, რომელსაც ვინონებ. სინამდვილეში, მეჩვენება, რომ იდეალისტები თავიანთ შემთხვევებს წიგნების წერისას თმობენ. ეს აჩვენებს, რომ მათ რწმენის უდიდესი მაგალითი გამოავლინეს და გადაწყვიტეს, რომ ღმერთები არ არიან. მსოფლიო რომ ჩემი სიზმარი ყოფილიყო, ღმერთი მხოლოდ იმ სამყაროში ვიქნებოდი, რომელსაც ვიცნობ. მაგრამ, მართალია, არ ძალმიძს იმის მტკიცება, რომ მღვიძავს, მნამს, რომ ჩემი მეზობლები ზუსტად ისევე არსებობენ, როგორც მე ვარსებობ, და, თუ ამას ვალარებ, იმის აღიარებაც მარტივია, რომ მე ვარ სამყაროში და არა ჩემ თავში.

როდესაც ვამბობ, რომ რალაც ჭეშმარიტია, ვგულისხმობ, რომ უბრალოდ არ შემოძლია, არ ვინამო. მე გადმოვცემ გამოცდილებას, საიდანაც გამოსავალი არ არსებობს. მაგრამ, იქიდან გამომდინარე,

რომ უამრავი ისეთი რალაც არსებობს, რომლის გაკეთებაც მე არა, თუმცა კი, სამყაროს შეუძლია, გეზს იმ დასკვნისკენ არ ვიღებ, რომ ჩემი უუნარობა აზრთა ლაბირინთებში სამყაროს უუნარობაცაა. მაშასადამე, ჭეშმარიტებას განვმარტავ როგორც ჩემ შეზღუდვათა სისტემას, და აბსოლუტური ჭეშმარიტების აღმოსაჩენად იმათ ვუტოვებ, ვინც უკეთაა შეიარაღებული. აბსოლუტური ჭეშმარიტებით, მოქმედების აბსოლუტურ იდეალებს თანაბარსაწყისად ვტოვებ ერთ მხარეს.

მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანს იმის სწამს, რასაც, ზოგადად, გარკვეული კუთხით ორაზროვნად, აუცილებლობა ეწოდება; ეს ფენომენი, ზოგადი წესის თანახმად, ყოველთვის რაოდენობითი თვალსაზრისით განსაზღვრულ ურთიერთობაშია ადრეულ ფენომენტთან; აქედან არ გამომდინარეობს, რომ ასეთი აბსოლუტური იდეალების გარეშე, არაფრის გაკეთება ხელგვეწიფება, გარდა იმისა, რომ გაუნძრევლად ვისხდეთ, ხოლო დროს კი ჩვენი წალეკვის საშუალება მივცეთ. როგორც ძალიან ბევრი წლის წინ დავწერე, რეჟიმი, რომელშიაც გარდაუვალი უნდა მოხდეს, ძალისხმევის მეშვეობითაა. გაცნობიერებულად თუ გაუცნობიერებლად, ყველანი ისეთი სამყაროს შექმნისაკენ მივიღტვით, რომელიც მოგვწონს. და მართალია, სპინოზასთან ერთად, შეიძლება წარსულის კრიტიკა უსარგებლოდ მივიჩნიოთ, მაგრამ უამრავი მიზეზი არსებობს, რათა ყველა ღონე ვიხმაროთ, მომავალი ისეთი გავხადოთ, როგორიც გვსურს.

აგრეთვე, უამრავი მიზეზი არსებობს, რათა ვეცადოთ, რომ ჩვენი სურვილები გონებამახვილური გავხადოთ. პრობლემა ის არის, რომ ჩვენი იდეალები უმეტესწილად მოკლებულნი არიან არტიკულირებას, ასევე ისიც, რომ, მართალია, ისინი განსაზღვრული გავხადეთ, თუმცა ძალიან ცოტა ექსპერიმენტულ ცოდნას ვფლობთ იმ მეთოდთა შესახებ, თუ როგორ უნდა მოვახერხოთ მათთვის ხორცის შესხმა. დღევანდელი სოციალურ რეფორმატორებს, ასე მეჩვენება, თითქოს დაავიწყდათ, რომ უკვე აღარ შეგვიძლია საკანონმდებლო ორგანოს შემწეობით, რაიმეს არაფრის ხარჯზე მიღება, ვიდრე, მაგალითად, მექანიკურად, რათა კმაყოფილნი ვიყოთ იმის შესახებ, რომ ის ანგარიში, რომელიც უნდა გასწორდეს

მათი გაუმჯობესების გამო, არ არის წარმოდგენილი ერთიან მყარ თანხაში. დროთა სვლის შუალედებში განცდილი ზიანი, რომელიც შეიძლება უფრო მეტადაც კი აჭარბებდეს მისაღებ სარგებელს, საერთოდ როდი იწუხებდეს თავს ამაზე ფიქრით. ალბათ, ერთობ სკეპტიკურად განწყობილი ვართ ჩვენი უნარის მიმართ, რომ თითქოს უფრო მეტის გაკეთება გვძალუძს, ვიდრე არასასიამოვნო ტვირთის ძლიერის მხრებიდან სუსტისაზე გადატანაა. მაგრამ ვგულისხმობთ რამდენიმე სტატიას, რომელთა შესახებაც, არ ვიმედოვნებ, რომ დღესდღეობით, იმ დროებაში, სადაც ვცხოვრობ, ცნობადობას მოიხვეჭენ. მჯერა, რომ სრულყოფილი სოციალური რეგენერაცია, რომელსაც, როგორც ჩანს, ახლა ძალიან ბევრი ელის, თუ შეიძლება რომ მას გაცნობიერებული და კოორდინირებული ადამიანური ძალისხმევით ეშველოს, საგრძნობლად ვერ იცვლის ფერს საკუთრების ინსტიტუტთან არასერიოზული დამოკიდებულების გამოჩენით, არამედ, მარტოოდენ სიცოცხლის გაკონტროლებითა და რასის აგების მცდელობით. ეს იქნებოდა ჩემი სანყისი წერტილი იდეალური სამართლისათვის. განსაზღვრება, რომლის მიხედვითაც, სოციალიზებული საკუთრების გამოყენებით ქალები უნდა გავათავისუფლოთ და, რომ პიანინოც ყველასთვის უნდა გვქონდეს, ცარიელ თვალთმაქცობად მეჩვენება.

პრაქტიკულს ცოტათი რომ უფრო მივუახლოვდეთ, ჩვენი მიმდინარე ეთიკა და კონვენციური სამართლებრივი წესებით კმაყოფილება, მეჩვენება, რომ გარკვეული მოცულობით მაინც შეიძლება თავიდან ავირიდოთ იმაზე მითითების გარეშე, თუ რა უნდა იყოს ჩვენი საბოლოო იდეალი. ფორმულის იმედად ყოფნა თვლემას ჰგავს, რომელიც თუ გაგრძელდა, სიკვდილს ნიშნავს. მორალის ჩვენეული სისტემა არასრულყოფილი სოციალური განზოგადებების სხეულია, რომელიც ემოციებშია გამოხატული. მის ჭეშმარიტებას რომ ჩავწვდეთ, მნიშვნელოვანია, გვერდით გადავდოთ ემოცია და ჩვენს თავებს შევეკითხოთ, თუ რაა ეს განზოგადებები და რამდენად არის აღნიშნული, შესაბამისად, განსაზღვრული ფაქტებით დამონმებული-დადგენილი. შესაბამისად, სამართლის ფორმულასთან მიმართებით, ერთობ ყურადსაღებად მესახება იმის განხილვა, თუ რას მოიაზრებენ ეს პოსტულატები. საერთო ჯამში, ორ

რამეს: რომ ესა და ეს პირობა ან შედეგი სასურველია და რომ ესა და ეს საშუალება გამოდგება მათ განსასხეულებლად. ყველა სადავო შემთხვევაში არსებობს წინააღმდეგობრივი სურვილები, რომელთაც არათანმიმდევრული საშუალებებით უნდა შეესხას ხორცი და აქ ჩნდება შემდეგი შეკითხვა, თუ რომელმა კონკრეტულმა საშუალებამ უნდა დაჯაბნოს თანამებრძოლი ამ კონკრეტულ შემთხვევაში? ასეთ საკითხთა ირგვლივ მსჯელობისას, ლოგიკის გამოყენებით შორს ვერ გავფრინდებით და პრობლემის პრაქტიკული გადაწყვეტა, ზოგჯერ, შეიძლება, გარკვეულწილად ცინიკურ ფორმასაც იღებდეს. თუმცა აღნიშნული, ჩემი აზრით, აზროვნების პროცესის ნათლად წარმართვაში დამეხმარება, რათა შევეცადო, რომ ჩემი, როგორც მოსამართლის, კონვენციური დაშვებები უკან გადავდო, მოსამართლის, რომლის პირველი საზრუნავი იმის ნახვაა, რომ თამაშს წესების მიხედვით თამაშობენ, მიუხედავად იმისა, თავად მომწონს თუ არა ეს წესები. საკუთარ საფუძველმდებარე პრინციპებში ეჭვის შეტანა ცივილიზებული ადამიანის მნიშვნელოვანი მახასიათებელია. იმის ცოდნა, თუ რა გსურს და რატომ ფიქრობ, რომ ესა თუ ის ღონისძიება დაეხმარება ამის განხორციელებას, არის პირველი და არასგზით უკანასკნელი ნაბიჯი მახვილგონივრული სამართლებრივი რეფორმისაკენ. შემდეგი და უფრო რთული იმის გააზრებაა, თუ რა უნდა დათმო უცილობლად სასურველის მოსახვეჭად და რომ განიხილო, ხარ თუ არა მზად შესაბამისი საფასურის გადასახდელად.

დღესდღეობით მოდაშია სოციალური კეთილდღეობის კრიტიკური უმისათვის, როგორც მეთვრამეტე საუკუნის უფლებების ინდივიდუალისტურ ბილთან დაპირისპირებული მოცემულობისათვის, ხაზის გასმა. შეიძლება გავკადნიერდე; ოცდაათობმეტი წლის წინ გამოქვეყნებულ ჩემს წიგნზე მიგითითოთ, რათა გიჩვენოთ, რომ აღნიშნული სულაც არაა სიახლე.² პრობლემა, იმ ზოგიერთთან, რომლებიც ეტრფიან რა ამ თავმდაბლურ ბანალურობას, ისაა, რომ ძირითადად რაიმე ზოგად თეზისს მიიჩნევენ ხოლმე ჯეროვან დასაბუთებად კონკრეტულ ღონისძიებათათვის. ადამიანმა შესაძლოა

² The Common Law, pp. 43, 44, 48.

ოლივერ უენდელ ჰოლმსი

ერთობ კეთილსინდისიერად შეიმეცნოს თეზისი, თუმცა მაინც არ ირწმუნოს სოციალიზმის ყველა პოპულარული კონცეფციისა ან თუნდაც ეჭვი შეიტანოს იმაში, არის თუ არა მართლაც პანაცეა ქალთათვის ხმის მიცემის უფლების მინიჭება. მე თუ მკითხავთ, მირჩენია ყოველთვის ვიცოდე, თუ რა საფასურის გადახდა მომიწევს იქამდე, სანამ რაიმე გემრიელს შევუკვებთავ. მაგრამ სასიამოვნოა ახალგაზრდა ადამიანებში უფრო მეტი ენთუზიაზმისა და იმედის ხილვა; და ვფიქრობ, რომ მათგან ერთ-ერთმა ძალიან კარგად უპასუხა ჩემს სკეპტიკურ მოსაზრებათაგან ზოგიერთს, როდესაც მითხრა, რომ „მე კანონმდებლობას უფრო სინანულზე ვაფუძნებ, ვიდრე იმედებზე“.

IDEALS AND DOUBTS

Oliver Wendell Holmes

Translated from English by Lasha Lursmanashvili*

Abstract

In his article “Ideals and Doubts”, Oliver Wendell Holmes subjects the intricate relationship between ideals and doubts within the human experience to careful scrutiny. The principles of scientific reasoning and moral skepticism, which underscores the importance of empirical evidence in understanding the world may be taken to signify an ideal, but only in a limited sense. The doubts are the limitations of human faculties inherent in Holmes’s methodology towards achieving an authentic knowledge of the world and the law by implication. While, inherent complexities and unpredictability of human behavior, the fallibility of human reason and general human predicament that presumably lie beyond the reach of scientific inquiry may catalyze these doubts to unfold, they give birth to critical reflection leading to a deeper and more nuanced investigation of our ideals. Doubts and ideals drive human experience and one may only wonder what implications this might have for our ever-growing legal and social institutions.

Key Words: Ideals, Doubts, Law, Knowledge, Limitations.

---

* Chief Legal Consultant of the Chairman's Bureau of the Supreme Court of Georgia, Master of Law (LL.M. Lund), ORCID: 0000-0003-4937-4022

**სამოქალაქო კოდექსი თუ სამოქალაქო
სამართალი? – ახალი ევროპული კერძო სამართლისაკენ***

რაინჰარდ ციმერმანი

ინგლისურიდან თარგმნა თამარ ქალიძემ**

I. თითქმის ყველა სხვა მეცნიერების საპირისპიროდ, რომელიც თანამედროვე ევროპულ უნივერსიტეტებში ისწავლება, იურიდიული მეცნიერება ევროპაში, უპირატესად არსით, მსოფლმხედველობითა და მიდგომით, ეროვნულია. რამდენადაც ჩვენი კერძო სამართალი კოდიფიცირებულია, პრინციპში, ევროპაში იმდენივე სამართლებრივი სისტემა (და შედეგად, იურიდიული მეცნიერება) არსებობს, რამდენი სახელმწიფოცაა. ეს დღესაც აისახება ჩვენს სამართლის სასწავლო გეგმებსა და საგამოცდო მოთხოვნებზე, სასამართლო გადაწყვეტილებებით დადგენილი მიდგომით, სამართლებრივ ლიტერატურაში განხილული საკითხებითა და სამართლის პროფესორების გამწესებისთვის დაწესებული პირობებით.

II. კოდიფიკაციამ ასევე ბიძგი მისცა სამართლის ისტორიის აღმასვლას, კერძოდ, რომის სამართალს, როგორც სათანადო ისტორიულ მეცნიერებას. როგორც ასეთი, მან დღესდღეობით მიაღწია უბადლო დახვეწილობის დონეს. მაგრამ ის სპეციალიზებული მეცნიერება გახდა, მზარდი სურვილის არქონითა და უუნარობით, შეინარჩუნოს ინტელექტუალური კავშირი სამართლის პროფესიასთან. დღეს ბევრისათვის ის უფრო მეტად ისტორიულია, ვიდრე იურიდიული მეცნიერების შემადგენელი ნაწილი. შედარებითმა სამართალმა, გარკვეული ფარგლებით, სცადა სამართლის

---

* ნაშრომი თარგმნილია შემდეგი გამოცემიდან: Zimmerman R., *Civil Code or Civil Law - Towards a New European Private Law*, *Syracuse Journal of International Law and Commerce*, Vol. 20, 1994, pp. 217-226.

** ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის მთავარი კონსულტანტი – მოსამართლის მწერალი თანამშენი, სასამართლო მედიატორი. ORCID: 0009-0001-7790-883X.

ისტორიის ნეოჰუმანისტური შემობრუნებისგან დატოვებული ინტელექტუალური ვაკუუმის შევსება. მაგრამ, ერთი მხრივ, მან უპირატესად გამოკვეთა განსხვავებულობა ინდივიდუალური სამართლის სისტემებსა თუ სამართლის სხვადასხვა ოჯახს შორის; და მეორე მხრივ, ის, აგრეთვე, უფრო მეტად გადაიქცა სპეციალიზებულ დისციპლინად, ვიდრე სასამართლოებისა და სამართლის ჩვეულებრივი ავტორებისათვის გამოსაყენებელ ძირითად მეთოდად.

III. ეს მდგომარეობა დღეს სულ უფრო ანაქრონისტული ჩანს. ბოლო წლებში ჩვენ გამოვცადეთ კერძო სამართლის სამართლებრივი გაერთიანების, დაახლოებისა და ჰარმონიზაციის პროცესი ევროპულ (ეკონომიკურ) თანამეგობრობაში, რომელიც, სავარაუდოდ, უფრო დიდ გავლენას მოიპოვებს. მან მნიშვნელოვნად შეცვალა ისეთი სფეროები, როგორცაა, ანტიმონოპოლიური და ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი, შრომის სამართალი და სამენარმეო სამართალი. მან მნიშვნელოვნად იმოქმედა „ტრადიციული“ კერძო სამართლის ბირთვზეც. გერმანული „პროდუქტით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ“ კანონი, „ქუჩაში დადებული გარიგებების გაუქმების შესახებ“ კანონი და „სამომხმარებლო კრედიტების შესახებ“ კანონი, ყველა მათგანი, მიღებულია ევროპული თანამეგობრობის დირექტივების შესაბამისად. უფრო მეტიც, დირექტივები „სამომგზაურო მომსახურებისა და ხელშეკრულების უსამართლო პირობებთან“ დაკავშირებით ჯერ კიდევ უნდა განხორციელდეს. დირექტივა „მომსახურების მიმწოდებლების პასუხისმგებლობის შესახებ“ პროცესშია (ამასობაში ის გააუქმეს).

IV. ჩვენი კერძო სამართლის „ევროპეიზაციის“ ეს გზა ჯერჯერობით ძალიან არადამაკმაყოფილებელია. ჩვენ საქმე გვაქვს სხვა არაფერთან, თუ არა ერთიანი კანონის ფრაგმენტებთან, რომლებიც საკმაოდ არაორგანულად, ქაოსურადაა ჩასმული სხვადასხვა ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში. იმის ნაცვლად, რომ მოეპოვებინა თანმიმდევრულობა, რაციონალურობა და პროგნოზირებადობა, კანონი მიდრეკილი იყო, გამხდარიყო არაერთიანი. მისი გამოყენება არაა მარტივი, მაგრამ, სამაგიეროდ, შეიძინა სირთუ-

ლის ახალი განზომილება. სამართლებრივ პოლიტიკაში ძირითადი შემოზღუდვები ჩაფიქრებულია ღრმა და ფართო პოლიტიკური და აკადემიური დისკუსიის გარეშე. ნაწილობრივ, რა თქმა უნდა, ეს ასევე კერძო იურისტების ბრალია, რადგან მათ დიდწილად უგულებელყვეს ევროპული თანამეგობრობის სამართალი; ამრიგად, იგი გახდა სპეციალიზებული კვლევის სფერო, რომელიც საყოველთაოდ განიხილება, როგორც საჯარო სამართლის ნაწილი.

V. ამრიგად, ვდგებით ძალიან გასაოცარი შეუსაბამობის წინაშე კერძო სამართლის მეცნიერებას, რომელიც კონცენტრირებულია ეროვნული კოდექსის განმარტებაზე და ევროპულ დონეზე ოდესმე კერძო სამართლის დიდი ნაწილის „დაახლოების“ ამბიციურ მცდელობებს შორის (Art.3(h) EEC-Treaty). ეს შეუსაბამობა არ შეიძლება მოგვარდეს ჩვენი კანონის იმ ნაწილის იგნორირებით ან მოცილებით, რომლის სათავე საბოლოოდ არ არის პარიზში, ბონში ან ლონდონში, არამედ ბრიუსელში. გასული ათწლეულების განმავლობაში არსებობდა მდგრადი პოლიტიკური ნება ევროინტეგრაციის პროცესის წინსვლისათვის ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და კულტურულ დონეზე და როგორც ჩანს, ლეგიტიმური და მიზანშეწონილია ამ პროცესის ხელშეწყობა სამართლებრივი ერთიანობისკენ სწრაფვით.

VI. გამოსადეგი იქნება თუ არა კერძო სამართლის კოდიფიკაცია ევროპულ დონეზე? როგორც ჩანს, ევროპული პარლამენტი ასე ფიქრობს, რადგან 1989 წლის მაისის საკმაოდ გასაკვირი რეზოლუციით მან ასეთი ნაბიჯის გადადგმა მოითხოვა. მაგრამ ევროპული სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედება ამ ეტაპზე არც პრაქტიკული და არც სასურველია. არსებობს ტრადიციული კერძო სამართლის დიდი სფეროები, სადაც ერთგვაროვნების გადაუდებელი აუცილებლობა არ არსებობს. ვაჭრობასთან დაკავშირებულ სფეროებშიც კი, როგორცაა, სახელშეკრულებო სამართალი, კოდიფიკაციისთვის მონიფულაობა არ იკვეთება. იმის გათვალისწინებით, რომ იურიდიულ მეცნიერებაში დიდი ხნის განმავლობაში დომინირებს ეროვნული საზრუნავი, კონცეპტუალური და დოქტრინული ინსტრუმენტები არ არის ხელმისაწვდომი აბზაცების ნაკრების ჩამოსაყალიბებლად, რომელიც არის ყოვლისმომცველი,

თანმიმდევრული, შინაგანად თანმიმდევრული და მისაღები თორმეტივე წვერი ქვეყნისთვის. ის აუცილებლად გამოჩნდებოდა როგორც „ზემოდან“ დანესებული კანონმდებლობა – ისევე როგორც დღეს ბრიუსელიდან მომდინარე ბევრი დირექტივა.

VII. გარკვეულწილად, რა თქმა უნდა, ეს არის ისევე სავინი ტიბოს წინააღმდეგ. „რაც მიზნად გვაქვს, ჩვენ ვთანხმდებით“, ერთხელ სავინიმ თავის ოპონენტს უპასუხა: „ჩვენ გვინდა ეროვნული საზოგადოება, რომლის სამეცნიერო ძალისხმევა ორიენტირებულია ერთსა და იმავე ობიექტზე“. თუმცა დასძინა, – ამ მიზნისკენ მიმავალი სწორი გზა იყო არა კანონმდებლობა, არამედ „ორგანულად პროგრესული იურიდიული მეცნიერება, რომელიც შეიძლება იყოს საერთო მთელი ერისთვის“. დღევანდელი ვითარება მრავალი თვალსაზრისით მსგავსია. კიდევ ერთხელ ვდგავართ სამართლებრივი გაერთიანების ამოცანის წინაშე, ამჯერად არა ეროვნულ, არამედ ტრანსნაციონალურ, ევროპულ დონეზე. და კიდევ ერთხელ, კარგი იქნება, უარი ვთქვათ კანონმდებლობაზე, როგორც ამ მიზნის მიღწევის უმაღლეს გზაზე. თუ გვსურს არსებული საზღვრების გადალახვა, უნდა დავაკვალიფიციროთ ჩვენი ეროვნული პოზიტიური კანონების ავტორიტეტულობა. ეს სავარჯიშო „დეპოზიტოვიზაციაში“ ჭეშმარიტად მეცნიერული ამოცანაა.

VIII. მაგრამ ეს უნდა განხორციელდეს „ორგანულად“ პროგრესული გზით, მას უნდა ჰქონდეს საყოველთაოდ მისაღები ამოსავალი წერტილი. ეს ამოსავალი წერტილი არ შეიძლება იყოს ერთერთი თანამედროვე ეროვნული სამართლებრივი სისტემა. არც მისი შექმნა შეიძლება, ანალიტიკურად, სხვადასხვა ეროვნულ სამართლებრივ სისტემას შორის მხოლოდ განსხვავებებისა და მსგავსების შედარებით. უნდა გავიგოთ, უპირველეს ყოვლისა, რატომ და როგორ წარმოიშვა ეს განსხვავებები. ეს აუცილებელი იქნებოდა მაშინაც კი, თუ თანამედროვე სამართლებრივი სისტემები იზოლირებულად ვითარდებოდა. მაგრამ ისინი ასე არ ყოფილან. სავინიზე მითითება მხოლოდ კი არ გვახსენებს, რომ სამართლებრივი უნიფიცირება, უპირველეს ყოვლისა, იურიდიული მეცნიერების ამოცანაა; ის ასევე ჩვენს ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რომ იურიდიული მეცნიერების საჭირო სახეობა ისტორიული ხასი-

ათისაა; და რომ ეს განახლებული იურისპრუდენციის ისტორიული სკოლა შეიძლება დაეყრდნოს საერთო სისტემურ, კონცეპტუალურ, დოქტრინულ და იდეოლოგიურ საფუძვლებს, რომლებიც იმალება ორასი წლის სამართლებრივი კონკრეტიზაციის დროს დაგროვილი ნამსხვრევების ქვეშ. „ევროპეიზაციის“ ნაცვლად შეიძლება ვისაუბროთ „ხელახალი ევროპეიზაციის“ პროცესზე. საერთო სამართლებრივი კულტურა, რომელიც ორიენტირებულია საერთო იურიდიულ მეცნიერებაზე და იმავე წყაროებით ინფორმირებული, ოდესღაც არსებობდა.

IX. ეს „ძველი“ ევროპული კანონი ცნობილია როგორც **“Roman-Canon *ius commune*”**. დღევანდელ კონტექსტში მნიშვნელოვანია ხაზი გავუსვა მის ორ მახასიათებელს. 1. მისი ჭეშმარიტად ევროპული ხასიათი. ეგრეთ წოდებული *usus modernus pandectarum*-მდეც და მის განმავლობაშიც მთელი განათლებული ევროპა ქმნიდა ერთიან, კულტურულ ერთეულს. 2. მისი თავისებურად დინამიკური ხასიათი, მისი თანდაყოლილი მოქნილობა და განვითარების უნარი, ან მისი „განგრძობითობა“, როგორც ამას ჰაროლდ ჯ. ბერმანი ამბობს. ამგვარად, კვლავაც და კვლავაც ვითარდებოდა რომაული სამართლის თანამედროვე პრაქტიკა, რომელიც საშუალებას აძლევდა *ius commune*-ს შეენარჩუნებინა სიცოცხლისუნარიანობა და დარჩენილიყო ცოცხალი სამართლებრივი სისტემა მსოფლიოს ზოგიერთ ნაწილში დღემდე. თანამედროვე რომაულ-ჰოლანდიური სამართალი სამხრეთ აფრიკაში, ალბათ, ყველაზე გამორჩეული მაგალითია.

X. მაგრამ არის თუ არა *ius commune*-ის ეს ტრადიცია კვლავ გამაერთიანებელი ძალის, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს თანამედროვე ევროპაში? ევროპული კერძო სამართალი დღეს ფართოდ არის აღქმული საერთო სამართლის/კონტინენტურევროპული სამართლის დიქტომიის თვალსაზრისით. კონტინენტურევროპული სამართლის სისტემებს ახასიათებთ კოდიფიკაცია, რომელმაც განყვიტა ყველა კავშირი წარსულთან და შესაბამისად, გამოიწვია სიღრმისეული განსხვავება თანამედროვე კერძო სამართლის განვითარებასა და სამართლის ისტორიას შორის. ინგლისური საერთო სამართალი განვითარდა ევროპისგან „კეთილშობილური

იზოლაციით“ და რჩება ტრადიციაში, რომელიც აუცილებლად უჩვეულოდ და უცნაურად გამოიყურება თანამედროვე სამოქალაქო დამკვირვებლისთვის. ეს არის ორი ძირითადი არგუმენტი, რომელიც, როგორც ჩანს, ხელს უშლის ევროპული იურიდიული მეცნიერების განახლებულ ისტორიულ მიდგომას.

XI. თუმცა დღეს უფრო და უფრო აშკარა ხდება, რომ ინგლისური საერთო სამართლის გაბატონებული იდეა, როგორც მთლიანად ავტოქტონური მიღწევა, მითია. რადგან სინამდვილეში ინგლისი არასოდეს ყოფილა მთლიანად მონყვეტილი კონტინენტურ სამართლებრივ კულტურას. ნორმანთა დაპყრობის დღეებიდან მოყოლებული, არსებობდა ინტელექტუალური კავშირი, რომელმაც დამახასიათებელი ნიშნები დატოვა ინგლისურ სამართლებრივ კულტურაში. ამ რეცეფციის პროცესის შემომქმედნი იყვნენ იურისტი მწერლები ბრაქტონიდან ბლექსტონამდე და ბირკსამდე და მოსამართლეები, როგორცაა, სერ მეთიუ ჰეილი, ბატონი ჰოლტი და ბატონი მენსფილდი, ბატონი კანცლერები და სამოქალაქო პირები, ინსტიტუტები, როგორცაა, ოქსფორდი და კემბრიჯი, დოქტორები და ადმირალთა სასამართლო, ეკლესია და ვაჭრები.

XII. რამდენადაც კონტინენტურ ევროპული სამართლის სისტემები შფოთავენ, კოდიფიკაციამ, რა თქმა უნდა, გამოიწვია ფუნდამენტური ცვლილებები. მაგრამ ისინი უფრო მეტად ეხება დამოკიდებულებას და იდეოლოგიას, ვიდრე კანონის რეალურ არსს. ვინაიდან ის, რაც დიდი ხანია შეუმჩნეველი იყო, არის სამართლებრივი განვითარების უწყვეტობა კოდიფიცირებულ სამართლებრივ სისტემაშიც კი. კონტინენტური ტრადიციის დროებითი ერთიანობა გაფართოვდა, მაგრამ არ დარღვეულა. თუ ვინმეს სურს ძალიან ხაზგასმით განვაცხადო, შეიძლება ითქვას, რომ კოდიფიკაციაც კი, ისეთი შთაბეჭდავი და გავლენიანი, როგორც გერმანიის სამოქალაქო კოდექსია, მხოლოდ ეპიზოდია ამ მუდმივი ტრადიციის ფარგლებში და, ამრიგად, შეიძლება ჩაითვალოს *“usus hodiernus pandectum”*-ის ნაწილად.

XIII. იმისათვის, რომ შევაფასოთ ეს საკითხი, უნდა გვახსოვდეს, რომ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის მამები აღარ არიან შეპყრობილნი იმ იდეით, რომ მათ უნდა უზრუნველყონ ამომწურავი

საკანონმდებლო მოწესრიგება, პირველი პრინციპებიდან დაწყებული ყველაზე ღრმა დეტალებამდე, ყოველი წარმოსახვითი ფაქტისთვის. მათ კარგად იცოდნენ სავინის მიერ გამოკვეთილი განსხვავება კანონმდებლობის შესაბამის სფეროსა და იურიდიულ მეცნიერებას შორის. ამრიგად, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი დიდწილად თავს იკავებს ყოვლისმომცველი დოქტრინის დეტალების აღწერისაგან. მას ახასიათებს აბსტრაქციის მნიშვნელოვანი ხარისხი და ორგანული მოქნილობა, რამაც საფუძველი დაუდო არა დაპირისპირებას, არამედ კანონმდებლობასა და იურიდიულ მეცნიერებას შორის ალიანსს.

XIV. რაც მთავარია, კოდექსი თავისთავად გვთავაზობს მითითების წერტილს იურიდიული მეცნიერების ყველაზე ხელსაყრელი სახეობისთვის: **Roman-Canon *ius commune***. მათ, ვინც შეადგინეს გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, არ განიზრახავდნენ, რომ მათი კოდექსი გამხდარიყო ახალი დასაწყისი; ისინი ძირითადად მიზნად ისახავდნენ რომის საერთო სამართლის თანამედროვე ვერსიის ჩამოყალიბებას, გაერთიანებას და კონსოლიდაციას. ამრიგად, ეს სტრუქტურული საფუძვლები და მრავალი ძირითადი კონცეფცია, იურიდიული ინსტიტუტებისა და ინდივიდუალური წესების მთელი რიგი გადატანილია, ძირითადად უცვლელად, რომის სამართლისგან. რომის სამართალი თანაბრად მნიშვნელოვანი დარჩა კოდექსის ხარვეზებშიც. კანონპროექტის შეცდომები „გამოსწორებულია“ იურიდიული მეცნიერების მიერ, ძირითადად ტრადიციული მოსაზრების შესაბამისად.

XV. ღრმად ფესვგადგმული სამოქალაქო ტრადიციაში, როგორც ასეთი, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი ყოველთვის არ იყენებდა რომაულ გამოსავლებს. ხშირ შემთხვევაში, პანდექტიკოსები, დოქტრინაში გაცილებით ნაკლებად მიკერძოებულნი, ვიდრე ხშირად ფიქრობენ, სიამოვნებით ამტკიცებდნენ, განაგრძობდნენ და კიდევ უფრო დახვეწდნენ განვითარებას, რომელიც აშკარად შორდებოდა რომაულ კანონმდებლობას. განსაკუთრებული შესრულების პრინციპი, მესამე მხარის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება და ცესიის კანონი ამის მაგალითებია. მაგრამ ამ დოქტრინების მოწონებით, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი ყველაზე

ჰარმონიულად ერგებოდა ევროპული სამართლებრივი განვითარების მრავალსაუკუნოვან ტალღას.

XVI. მაგრამ ასევე არსებობს მრავალი შემთხვევა, როდესაც კონკრეტული შეხედულება, რომელსაც მხარს უჭერს მე-19 საუკუნის იურიდიული მეცნიერება და შესაბამისად, მიღებულია გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის შემქმნელების მიერ, რეტროსპექტივაში ჩანს გარკვეულწილად ცალმხრივი და გაუნონასწორებელი, საკმაოდ იდიოსინკრატული, ან ძალიან მტკიცედ ფესვგადგმული მოძველებულ იდეოლოგიურ ან დოქტრინულ ქმნილებებში. ბევრ ამ საქმეში სასამართლოებმა და იურისტმა მწერლებმა შეძლეს სიტუაციის გამოსწორება; მათ იპოვეს გზები და საშუალებები უფრო თანამედროვე შეხედულებების დასამტკიცებლად, თუნდაც კოდექსის პირობებში. საკმაოდ უცნაურია, რომ ამგვარად შემუშავებული დოქტრინები ხშირად არის იდეები და გადაწყვეტილებები ძველი *ius commune*-დან, თანამედროვე სამოსში, აღარც ტოგაში ან შუა საუკუნეების ქურთუკში. ამ პროცესში გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის ბევრი დაკბილული კიდე და დროში შეზღუდული ექსცენტრიკულობა გაქრა. ამგვარად, გერმანული სამართალი, ამ შემთხვევებშიც კი, კვლავ დაბრუნდა ევროპული სამართლებრივი ტრადიციის მეინსტრიმში. *Actio iniuriarum*-ისა და *clausula rebus sic stantibus*-ის ან გაცვლის თანასწორობის კონცეფციის ისტორია შეიძლება ამ კუთხით იყოს აღწერილი.

XVII. მთლიანობაში, ამიტომ, ვამბობ, რომ მიუხედავად გამაოგნებელი და თავიდანვე განითლებული, იდიოსინკრატული კაზუსისტური მასისა, რომელიც გაიზარდა ჩვენს ყველა სამართლებრივ სისტემაში, ერთი შეხედვით ღრმად ფესვგადგმული ლეგალური ნაციონალიზმის ეგიდით, მაინც შესაძლებელია ევროპული კერძო სამართლის საერთო საფუძვლების აღიარება ან ხელახლა აღმოჩენა. ეს გულისხმობს ახალ მიდგომას იურიდიული განათლებისა და იურიდიული წერის მიმართ – მიდგომა, რომელიც სცილდება ტრადიციულ საზღვრებს იურიდიულ ისტორიასა და შედარებით სამართალს შორის და ტოვებს მას ღიად იქ, სადაც ერთი იწყება და მეორე მთავრდება. ეს არის მიდგომა, რომელიც იყენებს საერთო წარსულს, როგორც ყველაზე აშკარა და ბუნებრივ საწყის წერ-

რაინჰარდ ციმერმანი

ტილს თანამედროვე სამართლის განვითარების ანალიზისა და გაგებისთვის. ამ ტიპის იურისპრუდენციის „ისტორიული“ სკოლა, სავარაუდოდ, უფრო მყარ საფუძველს შექმნის ახალი *ius commune Europaeum*-ისთვის, ვიდრე კანონმდებელი ბრიუსელში ან სტრასბურგში. საბოლოო ჯამში, სამოქალაქო ევროპული კოდექსი ამოქმედდება თუ არა, ამ ეტაპზე, არის ძალიან *cura posterior*.

**CIVIL CODE OR CIVIL LAW – TOWARD
A NEW EUROPEAN PRIVATE LAW**

Reinhard Zimmerman

Translated from English by Tamar Chalidze*

Abstract

The work represents a critical analysis of legal unification attempts at transnational, European level. The author asks whether it would be useful to codify private law at the European level? He criticizes the ways in which those with the political will to achieve such unification seek to achieve the goal, and ultimately believes that the only correct and natural path to legal unity is an approach that uses a common past as the most obvious and natural starting point for analyzing and understanding the development of modern law.

Keywords: Civil Law, European Law, Codification, Civil Code

---

* Ph.D. Candidate at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Chief Consultant – Assistant to the Judge at Tbilisi Court of Appeals, Chamber of Civil Cases, Court Mediator. ORCID: 0009-0001-7790-883X.

საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლის ზოგადი მიმოხილვა

ბესიკ ლოლაძე*

I. შესავალი

სრულფასოვანი ადგილობრივი თვითმმართველობის დამკვიდრება დემოკრატიული სახელმწიფოს ჩამოყალიბებისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მატარებელია. ზოგადად, ჭეშმარიტად დემოკრატიული სისტემა მოწყობილია არა „ზემოდან ქვემოთ“, არამედ „ქვემოდან ზემოთ“. სწორედ თვითმმართველ ერთეულებში დემოკრატიული მმართველობა ქმნის მყარ საფუძველს მთელი ქვეყნის მასშტაბით თავისუფალი დემოკრატიული წესრიგის განმტკიცებისათვის. ამ უაღრესად მნიშვნელოვანი ფუნქციის შესასრულებლად ადგილობრივი თვითმმართველობა საჭიროებს სათანადო საკონსტიტუციო გარანტიებს, რაც უზრუნველყოფს მის დამოუკიდებლობას, სტაბილურობასა და დემოკრატიულობას. შესაბამისი გარანტიების ნაწილი თავმოყრილია საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლში, რომლის შინაარსსაც ეს სტატია მოკლედ მიმოიხილავს.

II. ნორმის მოკლე ისტორია

საქართველოს კონსტიტუციის თავდაპირველი რედაქციის მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტის მე-2 წინადადების მიხედვით, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების შექმნის წესი, უფლებამოსილება და სახელმწიფო ორგანოებთან ურთიერთობა განისაზღვრებოდა ორგანული კანონით. თავისი არსით, ეს იყო კანონის სპეციალური, კონკრეტულად კი, ორგანიზაციულ-ინსტიტუციური დათქმა.¹ ამ სახის დათქმით კონსტიტუცია მოითხოვს ამა თუ იმ

---

* საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორი. ORCID: 0009-0005-2275-5951.

¹ კანონის ორგანიზაციულ-ინსტიტუციური დათქმის შესახებ დანვრილებით იხ., Badura P., Staatsrecht. Systematische Erläuterung des Grund-

ინსტიტუტის ორგანიზებისათვის საკანონმდებლო საფუძვლების შექმნას. აღსანიშნავია, რომ კონსტიტუციური ფორმულირების ზოგადი ხასიათი კანონმდებელს ძალიან ფართო სამოქმედო სივრცეს აძლევდა და არ შეიცავდა ადგილობრივი თვითმმართველობის ფორმირებასა და ანგარიშვალდებულებასთან დაკავშირებულ საკონსტიტუციო ორიენტირებს.

2004 წლის 6 თებერვლის კონსტიტუციური კანონით მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტს დაემატა წინადადება, რომლის მიხედვითაც, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოების ხელმძღვანელთა თანამდებობა არჩევითი იყო. აღმასრულებელი ორგანოების ხელმძღვანელთა (მერებისა და გამგებლების), ასევე წარმომადგენლობითი ორგანოების ხელმძღვანელთა (საკრებულოს თავმჯდომარეების) არჩევითობის, ანუ მათი დემოკრატიული ლეგიტიმაციის აუცილებლობის, კონსტიტუციაში ასახვა უდავოდ პროგრესული მოვლენა იყო. ამავდროულად, პარადოქსულია, რომ კონსტიტუცია არაფერს ამბობდა წარმომადგენლობითი ორგანოების არჩევასა და საარჩევნო პრინციპებთან დაკავშირებით. ასევე არ იყო დაკონკრეტებული, აღმასრულებელი ორგანოების ხელმძღვანელები უნდა არჩეულიყვნენ პირდაპირი თუ არაპირდაპირი არჩევნების გზით.

2010 წლის 15 ოქტომბრის კონსტიტუციური კანონით ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა შექმნისა და საქმიანო-

---

satzes für die Bundesrepublik Deutschland, 4., neu bearbeitete Auflage, München, 2010, 382; Jarass, H. D. (Bearb.), Kommentar zum Art. 20 GG, in: Jarass, Hans D./Pieroth, Bodo: Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Kommentar, 12. Auflage, München 2012, Rn. 52; Lerche, P., Vorbehalt des Gesetzes und Wesentlichkeitstheorie, in: Merten, Detlef/Papier, Hans-Jürgen (Hrsg.): Handbuch der Grundrechte in Deutschland und Europa, Band III – Grundrechte in Deutschland: Allgemeine Lehren II, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg 2009, § 62, 301 (321); Loladze B., Das Rechtsstaatsprinzip in der Verfassung Georgiens und in der Rechtsprechung des Verfassungsgerichts Georgiens, Postdam, 2014, 401-402; Ossenbühl, F., Vorrang und Vorbehalt des Gesetzes, in: Isensee, Josef/Kirchhof, Paul (Hrsg.): Handbuch des Staatsrechts der Bundesrepublik Deutschland, Band V – Rechtsquellen, Organisation, Finanzen, Heidelberg, München, Landsberg, Berlin 2007, § 101, 183 (201); BVerfGE 106, 1 (22).

ბის წესთან დაკავშირებულმა ნორმებმა 101¹-ე მუხლში გადაინაცვლა, რომელიც კონსტიტუციის ახალი, მეშვიდე¹ თავის („ადგილობრივი თვითმმართველობა“) შემადგენელი ნაწილი იყო. 101¹-ე მუხლის პირველ პუნქტში აისახა ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელ ორგანოთა ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოების წინაშე ანგარიშვალდებულების პრინციპი. პოზიტიური სიახლე იყო ამავე მუხლის მე-2 პუნქტი, რაც ითვალისწინებდა ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევას თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიაზე რეგისტრირებული საქართველოს მოქალაქეების მიერ პირდაპირი, საყოველთაო, თანასწორი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით. ამავდროულად, კონსტიტუციამ აღარ გაითვალისწინა ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოების ხელმძღვანელთა არჩევა. 101¹-ე მუხლის მე-3 პუნქტი ითვალისწინებდა თვითმმართველი ერთეულის შექმნისა და გაუქმების, აგრეთვე მისი ადმინისტრაციული საზღვრების გადასინჯვის წესის განსაზღვრას ორგანული კანონით. გაუქმების ან ადმინისტრაციული საზღვრების გადასინჯვის წინ უნდა გამართულიყო კონსულტაციები შესაბამის თვითმმართველ ერთეულთან.

2017 წლის 13 ოქტომბრის კონსტიტუციურმა კანონმა ფაქტობრივად კონსტიტუციის ახალი რედაქცია ჩამოაყალიბა. 101¹-ე მუხლის შინაარსი 74-ე მუხლში აისახა, თუმცა ამ მუხლმა სხვა საკითხებიც, მაგალითად, თვითმმართველი ერთეულის სამართლებრივი სტატუსი, მოაწესრიგა. 2018 წლის 23 მარტის კონსტიტუციურ კანონს 74-ე მუხლში შინაარსობრივად არაფერი შეუცვლია.

III. 74-ე მუხლის პირველი პუნქტი [ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები, წარმომადგენლობითი ორგანოების არჩევის წესი და აღმასრულებელი ორგანოების ანგარიშვალდებულება]

საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლის პირველი პუნქტი რამდენიმე საკითხს შეეხება. პირველი წინადადება ითვალისწინ

ნებს საქართველოს მოქალაქეების მიერ ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმეების მოწესრიგებას ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოების მეშვეობით. შინაარსობრივად ეს წინადადება ჰგავს მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტის ფორმულირებას „საქართველოს მოქალაქეები ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმეებს აწესრიგებენ ადგილობრივი თვითმმართველობის მეშვეობით..“, თუმცა ეს უკანასკნელი ადგილობრივი თვითმმართველობის ინსტიტუციური გარანტიის დამდგენი ნორმაა,² ხოლო 74-ე მუხლის პირველი პუნქტის პირველი წინადადება კი ადგილობრივი თვითმმართველობის განმახორციელებელ ინსტიტუციურ მექანიზმებზე – ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობით და აღმასრულებელ ორგანოებზე მიუთითებს. რაც შეეხება ტერმინს – „ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმეები“, ის არ არის განმარტებული არც კანონმდებლობით და არც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებებით. ადგილობრივი თვითმმართველობის კომპეტენციის საკანონმდებლო კატალოგი ამგვარ განმარტებად ვერ ჩაითვლება, რადგანაც არ არის დადგენილი ის კრიტერიუმი, რომლითაც უფლებამოსილება შეიძლება მიიჩნეს „ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმედ“, ხოლო მისი გადაცემა ცენტრალური ხელისუფლებისათვის კი – არაკონსტიტუციურად. ამ კუთხით არსებობს საზღვარგარეთული გამოცდილება, კერძოდ, გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ამგვარ კატეგორიას მიაკუთვნებს ისეთ მოთხოვნილებებსა და ინტერესებს, რომლებიც ფესვგადგმულია ადგილობრივ საზოგადოებაში ან სპეციფიკური კავშირი აქვს მასთან და საერთოა თემის მცხოვრებთათვის, რადგან თემში ადამიანების თანაცხოვრებას შეეხება.³ კონკრეტულ შემთხვევაში ზოგადი სტან-

² შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორადის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 342; Stober R., *Kommunalrecht in der Bundesrepublik Deutschland*, 3. Auflage, Stuttgart (u.a.), 1996, 63 f.

³ შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორადის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 342-343; BVerfGE 79, 127 (151 f.).

დარტების საფუძველზე უნდა მოხდეს ცალკეული უფლებამოსილების შეფასება, რათა დადგინდეს, თუ რამდენად არის ის თავისი არსით „ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმე“.

74-ე მუხლის პირველი პუნქტის მე-2 წინადადება განსაზღვრავს ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს არჩევის პრინციპებს. ის აირჩევა საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე ფარული კენჭისყრით. ეს ნორმა დაკავშირებულია დემოკრატიის პრინციპთან და მისი გამოხატულებაა.⁴ წარმომადგენლობითი ორგანო უნდა ასახავდეს ამომრჩევლის ნებას და დაცული უნდა იქნეს კონსტიტუციის მოთხოვნები. კონსტიტუცია გამორიცხავს არაპირდაპირი არჩევნების გზით წარმომადგენლობითი ორგანოების ფორმირებას. აქ შეიმჩნევა „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ ევროპული ქარტიის გავლენა.

კონსტიტუციის მოქმედი რედაქცია აღარ ითვალისწინებს წარმომადგენლობითი ორგანოს სახელწოდებას და კანონმდებელს აქვს მისი შეცვლის შესაძლებლობა, თუმცა მას ამ შესაძლებლობით არ უსარგებლია და წარმომადგენლობით ორგანოს კვლავ „საკრებულო“ ეწოდება.

74-ე მუხლის პირველი პუნქტის მე-3 წინადადება განსაზღვრავს ადგილობრივი აღმასრულებელი ორგანოების ძირითად ფუნქციას – წარმომადგენლობითი ორგანოების გადაწყვეტილებების აღსრულებას და ანგარიშვალდებულებას მათ წინაშე. ეს კონსტიტუციური ჩანაწერი ხელს უწყობს მკაფიო მიჯნის გავლენას წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოების კომპეტენციებს შორის. ამითაც არის განპირობებული ის გარემოება, რომ მხოლოდ წარმომადგენლობით ორგანოს შეუძლია ნორმატიული აქტის გამოცემა, ხოლო მისი აღსრულება კი აღმასრულებელი ორგანოების უფლებამოსილებაა. კონსტიტუცია არაფერს ამბობს ადგილობრივი აღმასრულებელი ორგანოს ხელმძღვანელის არჩევითობაზე, თუმცა დემოკრატიის პრინციპი მო-

---

⁴ შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორაძის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 344.

ითხოვს მათ პირდაპირ ან არაპირდაპირ დემოკრატიულ ლეგიტიმაციას.⁵

აღსანიშნავია, რომ შესამჩნევია 74-ე მუხლის პირველ პუნქტზე „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ ევროპული ქარტიის მე-3 მუხლის გავლენა, რაც ითვალისწინებს საზოგადოებრივი საქმეების მნიშვნელოვანი ნაწილის მონესრიგებას ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების მიერ, ადგილობრივი საბჭოების ან ასამბლეების არჩევას პირდაპირი, თანაბარი და თანასწორი ხმის მიცემის საფუძველზე ფარული კენჭყრით, ასევე წარმომადგენლობითი ორგანოების წინაშე პასუხისმგებელი აღმასრულებელი ორგანოების არსებობის შესაძლებლობას.

IV. 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტი – თვითმმართველი ერთეულის სტატუსი, თვითმმართველი ერთეულის შექმნა, გაუქმება და საზღვრების შეცვლა

74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის პირველი წინადადება განსაზღვრავს თვითმმართველი ერთეულის სამართლებრივ სტატუსს: ის არის საჯარო სამართლის იურიდიული პირი. ამ კონტექსტში დაისმის კითხვა, თუ კონკრეტულად რა სახის საჯარო სამართლის იურიდიულ პირია თვითმმართველი ერთეული. იგი საჯარო სამართლის კორპორაციაა, რომელიც დაფუძნებულია წევრობაზე. თვითმმართველი ერთეულის, როგორც საჯარო სამართლის კორპორაციის, წევრია მის ტერიტორიაზე რეგისტრირებული ყველა მოქალაქე. წევრობა ეფუძნება საცხოვრებელი ადგილის, ანუ დომიცილის პრინციპს. აქედან გამომდინარე, თვითმმართველ ერთეულებს საჯარო სამართლის ტერიტორიულ კორპორაციებს უწოდებენ. მათ აქვთ ტერიტორიული კორპორაციისათვის დამახასიათებელი ნიშნები: ტერიტორია, ხელისუფლება და მოსახლეობა.⁶

⁵ შეად., იქვე.

⁶ დაწვრ. იხ., იქვე, 345; Fre're E., Vergleich der Kommunen in Deutschland und Frankreich. Historische Entwicklungen, rechtliche Rahmenbedingungen und öffentliche Finanzstrukturen im föderalen und zentralen System, Wiesbaden, 1998, 99; Mutius A. v., Kommunalrecht. Ein Lehr- und Lernbuch anhand von Fällen, München, 1996, 38; Schmidt T.I., Kommunalrecht,

ბესიკ ლოლაძე

სახელმწიფოც ტერიტორიული კორპორაციაა, თუმცა თვითმმართველ ერთეულს არ აქვს სახელმწიფოებრიობის რაიმე ხარისხი.

74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მე-2 წინადადება ადგენს თვითმმართველი ერთეულის შექმნის, გაუქმების ან მისი საზღვრების შეცვლის ძირითად მოთხოვნებს. საბოლოო გადაწყვეტილებას იღებს პარლამენტი, თუმცა აუცილებელია მთავრობის წარდგინება. ამდენად, საკანონმდებლო ორგანო თავისი ინიციატივით ამ საკითხს ვერ გადაწყვეტს. აუცილებელი წინაპირობაა თვითმმართველ ერთეულთან კონსულტაციის გავლა. მსგავს დებულებას ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ ევროპული ქარტიის მე-5 მუხლიც ითვალისწინებს. ეს არ არის ფორმალური მოთხოვნა და საჭიროებს საგნობრივი დისკუსიის წარმართვას მოქალაქეთა ფართო ჩართულობით. რა თქმა უნდა, კონსულტაცია არ გულისხმობს იმას, რომ თვითმმართველი ერთეულის პოზიცია აუცილებლად უნდა გაითვალისწინონ. ამავდროულად, სამართლებრივი სახელმწიფოსა და თვითნებობის აკრძალვის პრინციპებს დაარღვევდა თვითმმართველი ერთეულის უსაფუძვლო, დაუსაბუთებელი შექმნა, გაუქმება ან საზღვრების შეცვლა. ამგვარი ცვლილება უნდა ემსახურებოდეს ადგილობრივი თვითმმართველობის უფრო ეფექტიანი განხორციელების მიზნებს, აახლოებდეს მას ადგილობრივ მოსახლეობასთან.

IV. 74-ე მუხლის მე-3 პუნქტი – ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელება ორგანული კანონით დადგენილი წესით

74-ე მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად, ადგილობრივი თვითმმართველობა ხორციელდება ორგანული კანონით დადგენილი წე-

---

Tübingen, 2011, 22; Besonderes Verwaltungsrecht, 11. neubearbeitete Auflage, E. Schmidt-Aßmann (Hrsg.), Berlin, New York, 1999, 15 f.; Scholler H., Broß S., Grundzüge des Kommunalrechts in der Bundesrepublik Deutschland, 3. neubearbeitete Auflage, Heidelberg 1984, 3; Schramm T., Staatsrecht, 2. überarbeitete und erweiterte Auflage, Köln (u.a.), 1977, 195; Sundermann W., Miltkau T., Kommunalrecht Brandenburg, Hamburg, 1995, 49; Waechter K., Kommunalrecht 2. Überarbeitete Auflage, Köln (u.a.), 1995, 15.

სით. ეს წინადადება კანონის ორგანიზაციულ-ინსტიტუციური და-თქმაა,⁷ რომელიც კანონმდებელს აძლევს ადგილობრივი თვითმმართველობის ინსტიტუტის მოწესრიგების საკონსტიტუციო საფუძველს და საკანონმდებლო რეგულირების საშუალებას.⁸ ფორმალური კუთხით, კანონმდებელმა უნდა მიიღოს ორგანული კანონი, რაც გააკეთა კიდევ ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის მიღებით.

74-ე მუხლის მე-3 პუნქტი, რომელიც, მსგავსად მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტის პირველი წინადადებისა და „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ ევროპული ქარტიის მე-3 მუხლის პირველი პუნქტისა, რომელიც ადგილობრივი თვითმმართველობის კანონმდებლობის შესაბამისად, კანონის ფარგლებში განხორციელებას მოითხოვს, მმართველობის კანონიერების პრინციპის გამოხატულებაა. ადგილობრივი თვითმმართველობა უნდა განხორციელდეს ორგანული კანონით დადგენილი წესითა და ფარგლებში. ის არ უნდა გასცდეს კანონის ჩარჩოებს და მიიღოს კანონსაწინააღმდეგო ხასიათი. ამავდროულად, არც ორგანულ კანონს უნდა ჰქონდეს არაკონსტიტუციური შინაარსი, ხელყოფდეს ადგილობრივი თვითმმართველობის არსს⁹ ან არათანაზომიერად ზღუ-

⁷ შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორადის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 343; Gern A., *Deutsches Kommunalrecht, 2. Neubearbeitete Auflage*, Baden-Baden, 1997, 79 f.; Schmidt-Aßmann, *Besonderes Verwaltungsrecht*, 20 f.; Schmidt-Jortzig E., *Die Einrichtungsgarantien der Verfassung. Dogmatischer Gehalt und Sicherungskraft eine umstrittene Figur*, Göttingen, 1979, 37.

⁸ შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორადის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 343; Sundermann/Miltkau, *Kommunalrecht Brandenburg*, 34.

⁹ შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორადის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 343; Burmeister J., *Verfassungstheoretisch Neukonzeption der kommunalen Selbstverwaltungsgarantie*, München, 1977, 28; Schramm, *Staatsrecht*, 157; Stern K., *Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland, Band I (Grundbegriffe und Grundlagen des Staatsrechts, Strukturprinzipien der Verfassung)*, München, 1977, 309; Sundermann/Miltkau, *Kommunalrecht Brandenburg*, 42 f.

დავდეს თვითმმართველობის კონსტიტუციურ გარანტიებს.¹⁰ ამის შემონემა საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებაა ე.წ. მუნიციპალური კონსტიტუციური სარჩელის ფარგლებში.

V. დასკვნა

ადგილობრივი თვითმმართველობის საკონსტიტუციო რეგულირებამ დროთა განმავლობაში პოზიტიური ევოლუცია განიცადა როგორც მასშტაბების, ასევე შინაარსობრივი თვალსაზრისით. მისასაღებელია ის გარემოება, რომ როგორც 74-ე მუხლზე, ასევე კონსტიტუციის იმ ნორმებზე, რაც ადგილობრივ თვითმმართველობას შეეხება, ამჟამად ევროპული გამოცდილების ზეგავლენა. სხვა საკითხია, რამდენად სწრაფად წარიმართა ეს პროცესი, რომელიც შესაბამისი პოლიტიკური ნების არსებობის შემთხვევაში, გაცილებით დინამიკური უნდა ყოფილიყო. გარდა ამისა, ნებისმიერი საკონსტიტუციო გარანტია იფიცება მისი პრაქტიკული რეალიზაციის გარეშე. ამისათვის აუცილებელია, უპირველეს ყოვლისა, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა ფორმირება მოხდეს დემოკრატიული, თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების საფუძველზე. გარდა ამისა, მოქალაქეებს უნდა ჰქონდეთ ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მონაწილეობის მექანიზმები, უმნიშვნელოვანეს ადგილობრივ საკითხებზე გადაწყვეტილების უშუალოდ მიღების ან მათზე გადაწყვეტი ზეგავლენის მოხდენის შესაძლებლობა.

---

¹⁰ დაწვრილებით იხ., შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორაძის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 343; Dols H., Plate K., *Kommunalrecht. 5. Neubearbeitete und erweiterte Auflage*, Stuttgart (u.a.), 1999, 19; Hender R., *Selbstverwaltung als Ordnungsprinzip. Zur politischen Willensbildung und Entscheidung im demokratischen Verfassungsstaat der Industriegesellschaft*, Köln, Berlin, Bonn, München, 1984, 200; Nierhaus M., *Die kommunale Selbstverwaltung in: Kommunale Selbstverwaltung. Beiträge zur Debatte*, C. Büchner, J. Franzke (Hrsg.), Berlin 1999, 17; Pagenkopf H., *Kommunalrecht*, Köln (u.a.), 1971, 58; Schmidt, *Kommunalrecht*, 25 ff.; Sundermann/Miltkau, *Kommunalrecht Brandenburg*, 21; Waechter, *Kommunalrecht*, 75.

GENERAL OVERVIEW OF THE ARTICLE 74 OF THE CONSTITUTION OF GEORGIA

Besik Loladze*

Abstract

Strong local self-government is one of the most important parts of democracy and rule of law. This system is based on the constitution, which gives not only the institutional legitimation, but also framework and basic lines for the implementation of local self-government in everyday life. Article 74 of the constitution of Georgia regulates constitutional guarantees for independence, stability, and democracy for the local self-government. This article overviews the constitutional norm and the basic principles provided by it.

Key words: Local Government, Local Self-Government, Constitutional Guarantees, Constitution of Georgia, Comment.

---

* Professor at Georgian National University. ORCID: 0009-0005-2275-5951.

**„დეოლიგარქიზაციის შესახებ“ კანონი უკრაინისა და
საქართველოს მაგალითზე**

სანდრო-გიორგი სარუხანიშვილი*

*„სინამდვილე არვის ადარდებს, თავის არსებას ყველა
მოჩვენებითობაში ავლენს.“
ჟან-ჟაკ რუსო¹*

I. შესავალი

ოლიგარქები პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებისთვის, როგორცაა, უკრაინა, მოლდოვა და საქართველო, პოლიტიკური და ეკონომიკური განვითარების შემაფერხებელ ფაქტორად იქცნენ.² ისინი ქვეყნის პოლიტიკურ თუ ეკონომიკურ ცხოვრებაზე არაპირდაპირ, ირიბად ახდენენ გავლენას და, ხშირ შემთხვევაში, უკანონო მეთოდებითაც კი.³ „საქართველოს ყველაზე მდიდარმა ოლიგარქმა“ ხელისუფლების სადავეები ჩაიგდო ხელთ,⁴ რაც ხასიათდება პოლიტიკური ზეგავლენით პოლიტიკური მანდატის გარეშე, ეკონომიკური და მედიარესურსების ფლობით, პარლამენტზე, მთავრობასა და პარტიებზე, სასამართლო და სამართალდამცავ ორგანოებზე გავლენების ქონით,⁵ რამაც შეაფერხა საქართველოს დემოკრატიული

---

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის დოქტორანტი. ORCID: 0000-0001-5753-1898

¹ საფრანსკი რ., ბოროტება ანუ თავისუფლების დრამა, ა. კორძაია-სამადაშვილის თარგმანი, თბილისი, 2015, 140.

² Konończuk W., Cenuşa D., Kakachia K., Oligarchs in Ukraine, Moldova and Georgia as Key Obstacles to Reforms, Research and Policy Advice Project, 2017, 21-22.

³ Final Opinion on the Draft Law on De-Oligarchisation, Adopted by the Venice Commission at its 135th Plenary Session, №CDL-AD(2023)017, Venice, 9-10 June 2023, paras. 8-9, იხ., <bit.ly/3oZ1qQV> [12.06.2023]

⁴ USAID: The Richest Oligarch in Georgia has Captured the State, იხ., <<https://bit.ly/3E5orq5>> [06.06.2023]

⁵ Final Opinion on the Draft Law on De-Oligarchisation, Adopted by the Venice Commission at its 135th Plenary Session, №CDL-AD(2023)017, Venice, 9-10 June 2023, par. 10, იხ., <bit.ly/3oZ1qQV> [12.06.2023]

განვითარება და ევროატლანტიკურ სივრცეში ინტეგრაციის პროცესი,⁶ მეტიც, დეოლიგარქიზაცია ევროკავშირის რეკომენდაციებიდან ერთ-ერთი სავალდებულო პუნქტია კანდიდატის სტატუსის მოსაპოვებლად.⁷

უკრაინამ „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“ კანონი 2021 წელს მიიღო, რათა პოლიტიკური სივრცე ოლიგარქების გავლენისგან გაეთავისუფლებინა.⁸ საქართველოსგან განსხვავებით, ოლიგარქები უკრაინაში 1990-იან წლებში გამოჩნდნენ⁹ და მათი გავლენა პოლიტიკური რეჟიმის დამახასიათებელი ნიშანი გახდა.¹⁰ საქართველოში კი ეკონომიკის სიმცირისა და პოლიტიკური არასტაბილურობის გამო მათი ადგილზე „ნარმოება“ შეუძლებელი იყო, მხოლოდ რუსეთში დაგროვებული კაპიტალისა და სიმდიდრის შემდეგ დაბრუნებულებმა შეეცადნენ საქართველოს პოლიტიკურ პროცესებზე გავლენა მოეხდინათ, რაც დაგვირგვინდა 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებში ბიძინა ივანიშვილის მიერ შექმნილი „ქართული ოცნების“ კოალიციის გამარჯვებით.¹¹

ევროკავშირის მიერ განეული რეკომენდაციების შესრულების მიზნით, საქართველომ გადაწყვიტა „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“

⁶ European Council Conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external relations, 23 June 2022, para. 13, იხ., <<https://bit.ly/3UvW4Xm>> [06.06.2023]

⁷ Opinion on the EU membership application by Georgia, იხ., <<https://bit.ly/3FXcO5l>> [06.06.2023]

⁸ ЗАКОН УКРАЇНИ Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів) Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 51, ст.421), Преамбула.

⁹ Konończuk W., Cenuşa D., Kakachia K., Oligarchs in Ukraine, Moldova and Georgia as Key Obstacles to Reforms, Research and Policy Advice Project, 2017, 1.

¹⁰ Pleines H., Oligarchs and Politics in Ukraine, Demokratizatsiya, The Journal of Post-Soviet Democratization, Vol. 24, No. 1, 2016, 106.

¹¹ Konończuk W., Cenuşa D., Kakachia K., Oligarchs in Ukraine, Moldova and Georgia as Key Obstacles to Reforms, Research and Policy Advice Project, 2017, 3.

კანონის მიღება.¹² პროექტი შეიქმნა უკრაინული კანონის ანალოგიით, შესაბამისად, მისი „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“ უკრაინის კანონთან შედარება უპრიანი იქნება. მოცემულ სტატიაში განიხილება უკრაინისა და საქართველოს მიდგომები „ოლიგარქის“ განმარტებისა და კანონის აღსრულების შესახებ. კანონის მიზნებისა და შინაარსის დასადგენად კი აუცილებელია პოლიტიკური ვითარების შესწავლა, რადგან მეცნიერებები ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებული და მათი ცალ-ცალკე შესწავლით ცოდნის შექმნა შეუძლებელია,¹³ შესაბამისად, განხილული იქნება ქვეყნების პოლიტიკური ვითარებაც, რაც წინ უძღოდა კანონის მიღებას.

II. „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“ კანონის

პროექტის სამართლებრივი კრიტერიუმები

1. „ოლიგარქის“ შინაარსობრივი მახასიათებლები

1.1. „ოლიგარქად“ აღიარების კრიტერიუმები

ოლიგარქი, თანამედროვე გაგებით, შორსაა კლასიკური, ძველბერძნული შინაარსისგან, დღეს მისი მნიშვნელობა შეცვლილია და პოლიტიკურ ასპარეზზე მყოფ მენარმეს ნიშნავს, რომელიც იყენებს საკუთარ სიმდიდრეს პოლიტიკური გავლენის მოსაპოვებლად, რაც პოლიტიკაში კორუფციას უკავშირდება.¹⁴ ოლიგარქები ხელისუფლებაში ოფიციალურად იშვიათად მოდიან, თუმცა ქმნიან პოლიტიკურ ძალებს ან საკუთარი ინტერესების ლობირების სანაცვლოდ მხარს უჭერენ არსებულ პოლიტიკურ პარტიებს.¹⁵ ისინი, რა თქმა უნდა, არ იკავებენ სახელმწიფო-პოლიტიკურ თუ

---

¹² განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“, პუნქტი „ა.ა.ა“.

¹³ დეკარტი რ., წესები გონების წარმართვისთვის, ფილოსოფიური ტრაქტატები, დ. ლაზუჩიძე-ხოფერიას თარგმანი, ფილოსოფიური ბიბლიოთეკა, ტ. 10, თბილისი, 2018, 13-15.

¹⁴ Pleines H., Oligarchs and Politics in Ukraine, *Demokratizatsiya, The Journal of Post-Soviet Democratization*, Vol. 24, No. 1, 2016, 106.

¹⁵ Konończuk W., Cenuşa D., Kakachia K., *Oligarchs in Ukraine, Moldova and Georgia as Key Obstacles to Reforms, Research and Policy Advice Project*, 2017, 2.

პარტიულ თანამდებობებს, თუმცა კულისებიდან მართავენ სიტუაციას და ფლობენ დიდ გავლენას პოლიტიკურ პროცესებზე.¹⁶

„დეოლიგარქიზაციის შესახებ“ კანონის პროექტის თანახმად, ოლიგარქად მიიჩნევა ის პირი, რომელიც საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი ეკონომიკური და პოლიტიკური წონისაა.¹⁷ პირი მაშინაა ოლიგარქი, თუ იგი აკმაყოფილებს ერთდროულად შემდეგ კრიტერიუმებს: 1. მონაწილეობს პოლიტიკურ ცხოვრებაში, 2. აქვს გავლენა მედია-მომსახურებაზე და 3. მნიშვნელოვანი ეკონომიკურ რესურსს ფლობს.¹⁸ მნიშვნელოვანი ეკონომიკური რესურსის ფლობად ჩაითვლება, თუ ფიზიკური პირის ქონება საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად განსაზღვრულ საარსებო მინიმუმს მილიონჯერ აღემატება, ხოლო ქონების არაპირდაპირ ფლობაში იგულისხმება შემთხვევა, როდესაც ამ ქონების კერძო-მართლებრივი გზით გასხვისების შესახებ ნამდვილი გარიგების დასადებად აღნიშნული ფიზიკური პირის ნების გამოვლენა აუცილებელია.¹⁹

უკრაინული კანონი და ქართული პროექტი პოლიტიკურ აქტიურობასა და მედიაზე გავლენასთან დაკავშირებულ პირველ ორ კრიტერიუმს იმეორებს, თუმცა უკრაინულ ვერსიაში მნიშვნელოვანი ეკონომიკური რესურსით ფლობა დაყოფილია დამატებით ორ კრიტერიუმად, კერძოდ, პირი ოლიგარქია თუ: 1. ის არის მენარმე იურიდიული პირის საბოლოო ბენეფიციარი, რომელსაც კანონის ამოქმედების შემდეგ ბაზარზე აქვს ბუნებრივი მონოპოლია, ანდა დომინანტური მდგომარეობა „ეკონომიკური კონკურენციის დაცვის შესახებ“ უკრაინის კანონის თანახმად და ამ მდგომარეობას ინარჩუნებს ან აძლიერებს ერთი წლის განმავლობაში; 2. მისი აქტივების (ან იმ იურიდიული მენარმე პირის, რომელშიც ის არის ბენეფიციარი) დადასტურებული ღირებულება შესაბამისი წლის პირველი იანვრის მდგომარეობით ერთ მილიონჯერ აღემატება შრო-

¹⁶ იქვე, 4.

¹⁷ საქართველოს კანონის პროექტი № 07-3/254/10 „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“, პირველი მუხლი.

¹⁸ იქვე, მე-2 მუხლის პირველი პუნქტი.

¹⁹ იქვე, მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტი.

მისუნარიანი პირისთვის დადგენილ საარსებო მინიმუმს. პირი ოლიგარქად რომ ჩაითვალოს, ოთხი კრიტერიუმიდან უნდა დაკმაყოფილდეს ნებისმიერი სამი.²⁰ თავის მხრივ, უკრაინის კანონისგან განსხვავებით, საქართველოს კანონის პროექტში არ არის ნახსენები „დომინანტური მდგომარეობის მქონე პირი“, რომლის განსაზღვრისთვის უკრაინის კანონი მიუთითებს „ეკონომიკური კონკურენციის დაცვის შესახებ“ უკრაინის კანონზე.²¹

პირის მონაწილეობა პოლიტიკურ ცხოვრებაში დგინდება, თუ იგი არის სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირი, პოლიტიკური თანამდებობის პირი, ასევე აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლების ის წევრი, რომელიც არ შედის მთავრობაში, თუმცა პოლიტიკური თანამდებობის პირის, ან წარმომადგენლობითი ორგანოს სამართლებრივი აქტით დანიშნულია თანამდებობაზე, მაგ., ეროვნული ბანკის პრეზიდენტი, გენერალური პროკურორი, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის უფროსი და ა.შ. მას შეიძლება ეკავოს პოლიტიკური პარტიის მართვის ორგანოში თანამდებობა ან იყოს პირი, რომლის მიერ პოლიტიკური პარტიის ან მისი აქტივობების დაფინანსება 30000 ლარს აღემატება ან პირი, რომელიც პოლიტიკური პარტიის დამფუძნებლებში ირიცხება.²² უკრაინულ კანონში სიტყვათშეთანხმებაში – „აღმასრულებელი ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოში“ მოიაზრება: მინისტრები, სახელმწიფო კომისიები და აღმასრულებელი ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოს სხვა წევრები, როგორებიცაა, სააგენტოების მეთაურები და სხვ.²³ ქართული სამართალი ცნობს

---

²⁰ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), The Law of Ukraine on Preventing Threats to National Security, Associated with Excessive Influence by Person who Wields Significant Economic and Political Weight in Public Life (Oligarchs), Opinion No.1055 / 2021, CDL-REF(2021)086, Strasbourg, 2021, 3.

²¹ ЗАКОН УКРАЇНИ Про захист економічної конкуренції (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12, ст.64).

²² საქართველოს კანონის პროექტი №07-3/254/10 „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“, მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტი.

²³ Ukraine, General Division of Power, Central Level, იხ., <<http://bit.ly/3EivmMJ>> [10.06.2023]

აღმასრულებელი ხელისუფლების დანესებულებებს, რომელიც იყოფა სამთავრობო დანესებულებებად და სახელმწიფო საქვეუწყებო დანესებულებებად.²⁴ შესაბამისად, კანონის პროექტით ოლიგარქად შეიძლება მოიაზროდეს ის პირი, რომელსაც უკავია აღმასრულებელი ხელისუფლების დანესებულებებში თანამდებობა, რომელზეც დასანიშნად გამოცემულია პოლიტიკური თანამდებობის პირის, ან წარმომადგენლობითი ორგანოს სამართლებრივი აქტი.

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებზე მნიშვნელოვან გავლენად მიიჩნევა, თუ პირი აუდიოვიზუალური მედიაომსახურების მიმწოდებლის ან რადიომაუწყებლის წილის მესაკუთრე ან თანამესაკუთრეა, ან არაპირდაპირ ფლობს აღნიშნულ წილებს, ან არსებობს აშკარა მტკიცებულება, რომ იგი ბოლო 1 წლის განმავლობაში საქართველოში მედიაომსახურებაზე გავლენას ახდენდა.²⁵ უკრაინის კანონი ამ კრიტერიუმში მოიაზრებს იმ პირებსაც, რომლებმაც დაკარგეს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მესაკუთრის (ან ბენეფიციარი მესაკუთრის) სტატუსი მას შემდეგ, რაც კანონი ამოქმედდა, თუმცა იგი ჩაანაცვლა მასთან დაახლოებულმა პირმა, რომელსაც არ აქვს უმნიშვნელო ბიზნეს რეპუტაცია.²⁶

შესაბამისად, ქართული კანონისგან განსხვავებით, ოლიგარქის განმარტებისთვის უკრაინის კანონი უფრო ფართო შესაძლებლობას იძლევა და მოიცავს ისეთ პირებს, რომლებიც პირდაპირ არ ფლობენ ეკონომიკურ რესურსს, მაგრამ არის მენარმე იურიდიული პირის ბენეფიციარი მესაკუთრე, ასევე მედიასაშუალებაზე გავლენის განსაზღვრისთვის უკრაინის კანონი მოიაზრებს იმ პირებსაც, რომლებმაც დაკარგეს ან გაასხვისეს მედიასაშუალების

²⁴ „აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურისა და საქმიანობის წესის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მე-3 მუხლი.

²⁵ საქართველოს კანონის პროექტი №07-3/254/10 „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“, მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტი.

²⁶ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), The Law of Ukraine on Preventing Threats to National Security, Associated with Excessive Influence by Person who Wields Significant Economic and Political Weight in Public Life (Oligarchs), Opinion No.1055 / 2021, CDL-REF(2021)086, Strasbourg, 2021, 4.

მფლობელის სტატუსი, მაგრამ იგი ჩაანაცვლა მასთან დაახლოებულმა პირმა.

1.2. „ოლიგარქთან“ დაკავშირებული პირები

ქართული კანონმდებლობისგან განსხვავებით, უკრაინული კანონმდებლობა აფართოებს ოლიგარქთან დაახლოებული პირების ცნებას და ოჯახის წევრისა და ახლო ნათესავებთან ერთად მოიცავს დისშვილს, ძმისშვილს, ბიძას, მეუღლის დედმამიშვილს, მეუღლის მშობლებს (სიდედრსა და სიმამრს, მამამთილსა და დედამთილს), პირის მზრუნველს, პირის მეურვეს.²⁷ აღნიშნული ლოგიკურია, რადგან კორუფციულ საქმიანობაში ხშირად ახლო ნათესავები და დაახლოებული პირებია, ანდა ოჯახის წევრები,²⁸ შესაბამისად, ამ თვალსაზრისით, უკრაინული კანონის მიდგომა საერთაშორისო პრაქტიკასთან გაცილებით ახლოსაა.²⁹

ქართული კანონმდებლობისგან განსხვავებით, უკრაინის კანონმდებლობა ეკონომიკური კრიტერიუმების განსაზღვრისას ითვალისწინებს იმ პირს, რომლის აქტივების ღირებულებაში ჩაითვლება პოტენციური ოლიგარქისა და იმ მენარმე სუბიექტების საერთო აქტივები, რომელშიც ის ბენეფიციარი მესაკუთრეა, დომინანტური პოზიციის მქონე მენარმის კრიტერიუმებში უკრაინის კანონმდებლობას არ გააჩნია დაკონკრეტებული ბაზრის მოცულობის მინიმალური პროცენტულობა, კერძოდ, მენარმე სუბიექტი დომინანტური პოზიციის მქონედ ჩაითვლება თუ სამი ეკონომიკური აგენტის ერთობლივი წილი 50 პროცენტს, ხოლო 5 ეკონომიკური აგენტის ერთობლივი წილი 70%-ს აღემატება, ქვედა ზღვარი კი გა-

---

²⁷ Law of Ukraine On Prevention of Corruption, The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (BVR), 2014, No. 49, Article 2056, Article 1, part 1. შეად., საქართველოს კანონის პროექტი № 07-3/254/10 „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“, მე-5 მუხლის მე-2 პუნატი.

²⁸ მაღალი დონის სავარაუდო კორუფციის გამოუძიებელი შემთხვევები – განახლებადი სია, იხ., <<http://bit.ly/3G2eH1i>> [09.06.2023]

²⁹ პუტინის ქალიშვილები, რუსი მილიარდერების გერები, სიდედრი, იარაღის მწარმოებელი ქარხნები – აი, ვინ დაემატა სანქცირებულთა სიას, იხ., <bit.ly/3DWVXgK> [09.06.2023]

მოითვლება შეფასებით, ბაზარზე ეკონომიკურ აგენტებს შორის მცირე კონკურენციით, ან კონკურენციის საერთოდ არ არსებობით³⁰ მაშინ, როდესაც საქართველოს კანონმდებლობა მიიჩნევს, რომ სამი ეკონომიკური აგენტის ერთობლივი წილი 50 პროცენტს, ხოლო 5 ეკონომიკური აგენტის ერთობლივი წილი 80%-ს აღემატება, ხოლო თითოეული აგენტის საბაზრო წილი არ უნდა იყოს 15%-ზე ნაკლები.³¹ მაშინ, როდესაც ვენეციის კომისია მოუწოდებს საქართველოს ეფექტური კონკურენციის პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელებისკენ,³² „დეოლიგარქიზაციის“ შესახებ კანონის პროექტი, უკრაინის კანონისგან განსხვავებით, ერთხელაც არ მიუთითებს „კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონზე.³³ შესაბამისად, უკრაინის კანონმდებლობის თანახმად, ეკონომიკური გავლენის მქონე სუბიექტის განმარტება ფართოა და მოიცავს ეკონომიკური აგენტის საბოლოო ბენეფიციარსაც, რასაც საქართველოს კანონის პროექტი აღნიშნულს არ ითვალისწინებს.

2. კანონის აღსრულების მექანიზმი

2.1. პირის ოლიგარქად ცნობაზე პასუხისმგებელი ორგანო

დეოლიგარქიზაციასთან დაკავშირებული ქართული და უკრაინული მიდგომები ერთმანეთისგან აღსრულების მხრივაც განსხვავდება.³⁴ განსხვავებულია ის ორგანო/დანესებულება, რომე-

³⁰ ЗАКОН УКРАЇНИ Про захист економічної конкуренції (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12, ст.64), Стаття 12.

³¹ „კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის „ი“ პუნქტი.

³² Final Opinion on the Draft Law on De-Oligarchisation, Adopted by the Venice Commission at its 135th Plenary Session, №CDL-AD(2023)017, Venice, 9-10 June 2023, paras. 48, იხ., <bit.ly/3oZ1qQV> [12.06.2023]

³³ იხ. საქართველოს კანონის პროექტი №07-3/254/10 „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“.

³⁴ იხ., European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), The Law of Ukraine on Preventing Threats to National Security, Associated with Excessive Influence by Person who Wields Significant Economic and Political Weight in Public Life (Oligarchs), Opinion No.1055 / 2021, CDL-REF(2021)086, Strasbourg, 2021.

ლიც ოლიგარქად ცნობს პირს და შეიტანს მას ოლიგარქთა რეესტრში. საქართველოს კანონის პროექტის თანახმად, ფორმალური ადმინისტრაციული წარმოების საფუძველზე პირს ოლიგარქად ცნობს ანტიკორუფციული ბიურო, რომელიც წარმოებას იწყებს მთავრობის, ეროვნული უსაფრთხოების საბჭოს მუდმივი წევრის, საქართველოს ეროვნული ბანკის, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ან საქართველოს კონკურენციის ეროვნული სააგენტოს ინიციატივით.³⁵ ხოლო უკრაინაში აღნიშნული ფუნქცია აკისრია უკრაინის ეროვნული უსაფრთხოებისა და თავდაცვის საბჭოს,³⁶ რომელიც ეროვნულ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული საკითხების მოგვარების საკოორდინაციო ორგანოა და ხელმძღვანელობს უკრაინის პრეზიდენტი.³⁷ საბჭო შედგება პრეზიდენტის, პრემიერ-მინისტრის, თავდაცვის მინისტრის, უსაფრთხოების სამსახურის უფროსის, შინაგან საქმეთა მინისტრისა და საგარეო საქმეთა მინისტრისგან.³⁸ როგორც ჩანს, უკრაინისა და საქართველოს მიდგომა რადიკალურად განსხვავებულია – უკრაინის შემთხვევაში ოლიგარქად ცნობის ფუნქცია აკისრია აღმასრულებელი ხელისუფლების ერთ-ერთ ცენტრალურ ორგანოს, საქართველოს შემთხვევაში კი ეს ფუნქცია დამოუკიდებელ ორგანოს აქვს მინიჭებული.

უკრაინის შემთხვევა იწვევს პოლიტიკურ კოლიზიას, რადგან თანამედროვე დემოკრატიული კონსტიტუციური მართლწესრიგის განუყოფელი ნაწილია ხელისუფლების ძალაუფლების შეზღუდვა პოლიტიკური და სამოქალაქო თავისუფლების ღირებულებების

---

³⁵ საქართველოს კანონის პროექტი №07-3/254/10 „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“, მე-3 მუხლის 1-ლი, მე-2 და მე-3 პუნქტები.

³⁶ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), *The Law of Ukraine on Preventing Threats to National Security, Associated with Excessive Influence by Person who Wields Significant Economic and Political Weight in Public Life (Oligarchs)*, Opinion No.1055 / 2021, CDL-REF(2021)086, Strasbourg, 2021, article 5, part 1.

³⁷ Lytvynenko O., Fluri Ph., Badrack V., *The Security Sector Legislation of Ukraine*, Geneva-Kyiv, 2017, 116.

³⁸ იქვე, 117.

გათვალისწინებით.³⁹ კანონშემოქმედების უფლება პოლიტიკური ძალაუფლების ნაწილია⁴⁰, შესაბამისად, ვინც პოლიტიკურ ძალაუფლებას ფლობს, ის ქმნის კანონსაც და ქმნის ისე, როგორც მას მიაჩნია მართებულად, ხოლო კონსტიტუციისთვის პოლიტიკის ელემენტის ჩამოშორებით კონსტიტუციონალიზმის იდეოლოგიური დატვირთვა მოისპობა და მთლიანად სამართალი იქცევა საჯარო ხელისუფლების მძლავრ იარაღად, რომელსაც გამოიყენებენ ადამიანის წინააღმდეგ და არა მის საკეთილდღეოდ.⁴¹ მართალია, ძალაუფლების გამიჯვნა სახელმწიფო ხელისუფლების განხორციელების უმთავრესი კონსტიტუციური პრინციპია,⁴² თუმცა, ხელისუფლების სამი შტო, ამავდროულად, არის ერთიანი და განუყოფელი ხელისუფლება.⁴³ ძალაუფლება, რომელიც ძალაუფლების მიმნიჭებლის მიერ გამოთქმული საერთო ნებაა და გამოიხატება ხალხის სუვერენიტეტში, განუყოფელია, ერთიანია და საკანონმდებლო, აღმასრულებელი თუ სასამართლო ხელისუფლება იმ ერთიანის სუვერენიტეტიდანაა წარმოშობილი.⁴⁴ შესაბამისად, დემოკრატიული საზოგადოებისთვის დამახასიათებელია ძალაუფლების გამიჯვნა, რაც სახელმწიფო ძალაუფლების კონცენტრაციასა და ბო-

³⁹ გეგენავა დ., ქართული კონსტიტუციონალიზმი: სამართალზე, პოლიტიკასა და სხვა დემონებზე, წიგნში: თანამედროვე საკონსტიტუციო სამართალი, ნ. II, გ. კვერენჩილაძისა და დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2022, 126.

⁴⁰ ლოკი ჯ., მეორე ტრაქტატი სამოქალაქო მმართველობაზე, გ. ნოდის თარგმანი, წიგნში: შესავალი თანამედროვე აზროვნებაში, ნ. I, თბილისი, 2019, 213.

⁴¹ გეგენავა დ., ქართული კონსტიტუციონალიზმი: სამართალზე, პოლიტიკასა და სხვა დემონებზე, წიგნში: თანამედროვე საკონსტიტუციო სამართალი, ნ. II, გ. კვერენჩილაძისა და დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2022, 131.

⁴² საქართველოს კონსტიტუცია, მე-4 მუხლის მე-3 პუნქტი.

⁴³ გეგენავა დ., ძალაუფლების გამიჯვნის ქართული მოდელის პრობლემა, წიგნში: სახელმწიფოს მმართველობის მოდელები: საქართველოს საკონსტიტუციო სინამდვილე და პერსპექტივა, მოხსენებების კრებული, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2016, 3.

⁴⁴ რუსო ჟ., საზოგადოებრივი ხელშეკრულების შესახებ, ფილოსოფიური ტრაქტატები, დ. ლაბუჩიძე-ხოფერიას თარგმანი, ფილოსოფიური ბიბლიოთეკა, ტ. 9, თბილისი, 2017, 218-220.

როტად გამოყენებას ააცილებს საზოგადოებას.⁴⁵ პოლიტიკური ორგანოების მიერ ოლიგარქის განმარტება სახიფათო პრეცედენტია, რადგან ეს გამოიწვევს კონკრეტული პარტიის პარტიული პოლიტიკის გატარებას⁴⁶ და ხელისუფლების ხელში გადაჭარბებული ძალაუფლების თავმოყრას.⁴⁷

უკრაინის შემთხვევაში, საქართველოსგან განსხვავებით, პირის ოლიგარქად ცნობა დაკავშირებულია პოლიტიკური ორგანოს ნებასურვილზე, რომლის ნევრებიც პოლიტიკური თანამდებობის პირები არიან, საქართველოს შემთხვევაში კი ოლიგარქად ცნობის პროცესი გამარტივებული ადმინისტრაციული წარმოების საფუძველზე შეუძლია დამოუკიდებელ ორგანოს, ანტიკორუფციულ ბიუროს. თავის მხრივ, ანტიკორუფციულ ბიუროს კანონმდებლობა არ ანიჭებს საგამოძიებო უფლებამოსილებას,⁴⁸ რაც გაართულებს იმ ფაქტების შეგროვებასა და მოძიებას, რომლებიც აუცილებელია პირის ოლიგარქად ცნობისთვის.

2.2. კანონის აღსრულების შესაძლებლობა და ეფექტიანობა

კანონის ეფექტიანობის შეფასების მხრივ, გასათვალისწინებელია საქართველოს შიდაპოლიტიკური სიტუაცია. ოლიგარქის განმარტებისას ყურადღება უნდა მიექცეს ფართო კონტექსტს, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული სახელმწიფო ინსტიტუტების სიმყარე, პოლიტიკური აქტორების ანგარიშვალდებულება, არჩევნების კონკურენტულ გარემოში ჩატარების შესაძლებლობა.⁴⁹ აღსანიშნავია, რომ საქართველოში პოლიტიკა პოლარიზებულია

---

⁴⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 15 ივლისის N2/1/1289 გადაწყვეტილება საქმეზე, „გიორგი ბერუაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-5.

⁴⁶ Final Opinion on the Draft Law on De-Oligarchisation, Adopted by the Venice Commission at its 135th Plenary Session, №CDL-AD(2023)017, Venice, 9-10 June 2023, par. 41, იხ., <bit.ly/3oZ1qQV> [10.06.2023]

⁴⁷ იქვე, par. 47.

⁴⁸ ანტიკორუფციული ბიუროს შესახებ კანონის შეფასება იხ., <<https://bit.ly/3qvOHWb>> [13.06.2023]

⁴⁹ იქვე, par. 13.

ელიტების მიერ, პოლიტიკურ პოლარიზაციას არ გააჩნია იდეოლოგიური საფუძველი, ასევე დემოკრატია მყიფეა და არ არის კონსოლიდირებული,⁵⁰ მეორე მხრივ კი, პოზიციასა და ოპოზიციას შორის არ არსებობს თანხმობა იმაზე, თუ ვინ არის ოლიგარქი, რაც პოლიტიკურადაა მოტივირებული; უმრავლესობის წევრები მიიჩნევენ, რომ ბიძინა ივანიშვილი არ არის ოლიგარქი და იგი საქართველოში დემოკრატიის განვითარების გარანტია,⁵¹ ხოლო ოლიგარქები ოპოზიციური პარტიის ლიდერები,⁵² ყოფილი პრეზიდენტი თუ ყოფილი თავდაცვის მინისტრია,⁵³ თავის მხრივ, ოპოზიცია ფიქრობს, რომ ბიძინა ივანიშვილია ოლიგარქი, რომელსაც ზეგავლენა აქვს ხელისუფლებაზე.⁵⁴ პოლიტიკური სიტუაციის გათვალისწინებით, როდესაც ანტიკორუფციული ბიუროს უფროსს თანამდებობაზე ნიშნავს პრემიერ-მინისტრი⁵⁵, ხოლო თვითონ ბიუროს არ გააჩნია საგამოძიებო უფლებამოსილება და მხოლოდ პოლიტიკის შემუშავებითა და რეკომენდაციების გაცემით შემოიფარგლება,⁵⁶ „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“ კანონის პრაქტიკაში გატარება შეუძლებელი იქნება. რა თქმა უნდა, კარგია, რომ აღსრულების მექანიზმი დამოუკიდებელმა ორგანომ შეითავსა, თუმცა დამოუკიდებელი ორგანოს, ანტიკორუფციული ბიუროს, შეზღუდული ძალაუფლება და უფროსის თანამდებობაზე დანიშვნის წესი მას კანონის აღსრულების არაეფექტიან ინსტრუმენტად აქცევს და შესაძლე-

⁵⁰ Gegeshidze A., De Waal T., *Divided Georgia: A Hostage to Polarization*, Carnegie Europe, paper, 2021, იხ., <<http://bit.ly/3thTade>> [10.06.2023]

⁵¹ ბიძინა ივანიშვილი ნამდვილად არ არის ოლიგარქი – ტიკარაძე კონგრესმენების წერილზე, იხ., <<http://bit.ly/3UGEyQd>> [10.06.2023]

⁵² ირაკლი ზარქუა – რამე კარგი თუ კეთდებოდა „ნაცმოდრაობის“ რეჟიმის დროს, ბიძინა ივანიშვილი ყოფილა დამფინანსებელი, მაშინ არ იყო ოლიგარქი, ახლა გახდა? იხ., <<http://bit.ly/3tgTl8J>> [10.06.2023]

⁵³ კობახიძე: ოლიგარქი ივანიშვილი კი არა, სააკაშვილი და კეზერაშვილი არიან, იხ., <<http://bit.ly/3DRCoXn>> [10.06.2023]

⁵⁴ ბიძინა ივანიშვილი არის ოლიგარქი - ოლიგარქია არის ხელისუფლებაზე ზეგავლენის მოხდენა და ვინც ეს არ იცის, ვურჩევდი „დაგუგლოს“, იხ., <<http://bit.ly/3G3AdCL>> [10.06.2023]

⁵⁵ „კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-20¹⁶ მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁵⁶ „იქვე, მე-20¹⁵ მუხლი.

ბელია აღნიშნული კანონი გამოყენებულ იქნეს პოლიტიკური ოპონენტების წინააღმდეგ.

უკრაინის კანონისგან განსხვავებით, საქართველოს კანონის პროექტი ითვალისწინებს ოლიგარქთან დაკავშირებული სამართლებრივი შედეგების საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად გადანყვეტას.⁵⁷ ეს უკეთესია მიდგომაა, რადგან დემოკრატიულ საზოგადოებაში პირს უნდა შეეძლოს ხელისუფლების ნებისმიერი გადანყვეტილებასთან დაკავშირებით სასამართლოს გზით დავა, რასაც უკრაინის კანონით, უკრაინის მოქალაქე მოკლებულია.⁵⁸ „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“ კანონის პროექტის თანახმად, პირს ეძლევა შესაძლებლობა, ანტიკორუფციული ბიუროს მიერ დასაბუთებული გადანყვეტილება გაასაჩივროს სასამართლოს გზით პირველ და მეორე ინსტანციაში, ხოლო სააპელაციო სასამართლოს გადანყვეტილება საბოლოოა.⁵⁹ ოლიგარქთა რეესტრში პირი შეჭყავთ ბიუროს გადანყვეტილების ძალაში შესვლიდან 3 დღეში.⁶⁰ აღნიშნული მიდგომა მიუთითებს პროცესში სასამართლოს ჩართულობაზე, რადგან სასამართლოს გადანყვეტილების გარეშე, თუ ბიუროს გადანყვეტილება გასაჩივრდა, პირის ოლიგარქად აღიარება ვერ ხდება.

საქართველოს კანონის პროექტი, უკრაინის კანონთან შედარებით, ფორმით ნეიტრალურია, იგი კანონის აღსრულების ფუნქციას დამოუკიდებელ ორგანოს ანიჭებს და პროცესში ჩართულია სასა-

---

⁵⁷ საქართველოს კანონის პროექტი №07-3/254/10 „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“, მე-3 მუხლის მე-8 პუნქტის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტები, ასევე მე-9 პუნქტი, შეად.მ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), The Law of Ukraine on Preventing Threats to National Security, Associated with Excessive Influence by Person who Wields Significant Economic and Political Weight in Public Life (Oligarchs), Opinion No.1055 / 2021, CDL-REF(2021)086, Strasbourg, 2021, article 7.

⁵⁸ შეად., როგორ უნდა შესრულდეს „დეოლიგარქიზაციის“ რეკომენდაცია? „ასოცირებული ტრიოს“ გამოცდილებები ოლიგარქიაზე და შესაძლო გამოსავლის გზები, სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, 2022, 6, 16, იხ., <<http://bit.ly/3TS4kJM>> [17.06.2023]

⁵⁹ საქართველოს კანონის პროექტი № 07-3/254/10 „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“, მე-3 მუხლის მე-8 და მე-9 პუნქტები.

⁶⁰ იქვე, მე-4 მუხლის მე-5 პუნქტი.

მართლოც. თუმცა სისტემურ რეფორმებამდე, კანონი ვერ იქნება ეფექტიანი ინსტრუმენტი ოლიგარქიასთან საბრძოლველად, რადგან დეოლიგარქიზაცია კომპლექსური, მრავალმხრივი და მრავალშრიანი პროცესია, რომელიც მოითხოვს საგადასახადო კანონმდებლობის, სასამართლო, მარეგულირებელი და მაკონტროლებელი ორგანოების რეფორმას, კონკურენციისა და ფულის გათეთრების წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერებას და სხვ.⁶¹

III. დასკვნა

ევროკავშირის მიერ განეული რეკომენდაციების შესრულების მიზნით, საქართველომ გადანყვიტა „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“ კანონის მიღება და მოდელურ ვერსიად უკრაინის კანონი აიღო. კანონის თანახმად, ოლიგარქი არის პირი, რომელსაც საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი პოლიტიკური და ეკონომიკური წონა აქვს, კერძოდ, იგი მონაწილეობს ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში, ანუ პარლამენტის და სამთავრობო და სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებების წევრია, მონაწილეობს პოლიტიკური პარტიის მართვაში, დააფინანსა პოლიტიკური პარტია ან პოლიტიკური პარტიის აქტივობა, მისი ქონება ქვეყნის საარსებო მინიმუმს მილიონჯერ აღემატება, ფლობს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებზე მნიშვნელოვან გავლენას, ანუ იგი მისი დამფუძნებელი ან თანადამფუძნებელია, თუმცა უკრაინის კანონისგან განსხვავებით, საქართველოს კანონის პროექტი ზღუდავს ოლიგარქთან დაკავშირებულ პირებს, ასევე დომინანტი პოზიციის მქონე კომპანიებს, რაც უფრო მოქნილს ხდის უკრაინულ ანალოგს, რადგან ეს უკანასკნელი მოიცავს პირთა უფრო ფართო სპექტრს, რომელიც შეიძლება აღიარებულ იქნეს ოლიგარქად ან ოლიგარქთან დაკავშირებულ პირად.

⁶¹ Final Opinion on the Draft Law on De-Oligarchisation, Adopted by the Venice Commission at its 135th Plenary Session, №CDL-AD(2023)017, Venice, 9-10 June 2023, paras. 48-49, იხ., <bit.ly/3oZ1qQV> [12.06.2023]

უკრაინისგან განსხვავებით, საქართველომ აღსრულებისთვის განსხვავებული მოდელი აირჩია, კერძოდ, კანონი დამოუკიდებელ ორგანოს ანიჭებს უფლებამოსილებას, სცნოს პირი ოლიგარქად და შეიტანოს პირის მონაცემები რეესტრში, მაშინ როცა, ამის ვალდებულება უკრაინაში აქვს აღმასრულებელი ხელისუფლების ნაწილს – ეროვნული უსაფრთხოებისა და თავდაცვის საბჭოს.

საქართველოს კანონის პროექტი ფორმით ნეიტრალურია, დაცულია ძალაუფლების გამიჯვნის პრინციპი, თუმცა არ არის გათვალისწინებული საქართველოს კონტექსტი. კანონში არ არის ასახული ოლიგარქთან დაკავშირებული პირების განმარტება, ის გამორიცხავს ოლიგარქის ნათესავებს (დედამამიშვილები, მშობლები, შვილები, გერები, მეუღლე და მეუღლის დაძმები, მშობლები) კანონი არ განსაზღვრავს ბენეფიციარი მესაკუთრისა და დაკავშირებული იურიდიული სამეწარმეო პირის სტატუსს, რაც პოტენციურ ოლიგარქს უტოვებს სივრცეს, კანონს გვერდი აუაროს. საქართველოში პოლიტიკა პოლარიზებულია, დემოკრატია კი არ არის კონსოლიდირებული; ანტიკორუფციული ბიუროს უფლებამოსილება შეზღუდულია, მის უფროსს თანამდებობაზე ნიშნავს პოლიტიკური თანამდებობის პირი, შესაბამისად, კანონის აღსრულება შეუძლებელი იქნება ან მას გამოიყენებენ პოლიტიკური უმცირესობის წინააღმდეგ. თუმცაღა უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს კანონის პროექტი, უკრაინისგან განსხვავებით, ტოვებს შესაძლებლობას, ოლიგარქად ცნობილმა პირმა საკუთარი უფლებები დაიცვას სასამართლოს გზით.

საერთო ჯამში, „დეოლიგარქიზაციის შესახებ“ კანონი ორივე ქვეყნის დემოკრატიისთვის აუცილებელია, თუმცა როგორც უკრაინის კანონი, ასევე საქართველოს კანონის პროექტი მოიცავს ისეთ ხარვეზებს, რითაც ორივე ქვეყნის პოლიტიკურ უმრავლესობას შესაძლებლობა ეძლევა, კანონი გამოიყენოს ბოროტად და შეიღებოს ადამიანის უფლებები. აღნიშნული კანონის არაეფექტიანობის მიუხედავად, ოლიგარქიასთან საბრძოლველად, სისტემურ რეფორმებთან აუცილებელი ერთობლიობით, მისი მიღება წინ გადადგმული ნაბიჯი იქნება, თუნდაც სულ მცირე ოლიგარქის სამართლებრივი ცნების დადგენის მიმართულებით.

COMPARISON UKRAINIAN AND GEORGIAN LAWS ON DE-OLIGARCHISATION

Sandro-Giorgi Sarukhanishvili*

Abstract

De-Oligarchisation was one of the recommendations of the EU Commission given to Georgia in order to obtain Candidate Status. In response, the Georgian Government drafted a law on De-Oligarchisation similar to the Ukrainian version. In the article, the concept of the oligarch, and the legal criteria for the recognition as an oligarch are discussed. The methods of the execution of the laws in Ukrainian and Georgian versions are analyzed. The Georgian political situation is investigated in order to determine the purpose of the law. The final opinion of the Venice Commission is discussed, and the positive and negative characteristics of both versions are reviewed. The possibility and efficiency of the execution of the Georgian draft law are evaluated.

Key Words: Oligarch, De-Oligarchisation, Draft Law, Georgia, Ukraine, Venice Commission

---

* Ph.D. Candidate at Sulkhani-Saba Orbeliani University. ORCID: 0000-0001-5753-1898

საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული სისტემის საყრდენი ინსტიტუტების ნაკლოვანებები

გიორგი კიკნაველიძე*

I. შესავალი

„კორუფციული დანაშაული მრავალნახნაგოვანი სამართალ-დარღვევაა. იგი მოიცავს დანაშაულთა საკმაოდ დიდ ჯგუფს. ეს დანაშაული კარგა ხანია აღარ არის ერთი რომელიმე სახელმწიფოს პრობლემა. მას მთელი ცივილიზებული სამყაროს სახელმწიფოები ებრძვიან“.¹ არ არსებობს „კორუფციის“ საერთო იურიდიული განმარტება, იგი ძალზე მრავალფეროვანი ცნებაა, რაც მისი ფორმებისა და სახეების მრავალფეროვნებითაა განპირობებული.² კორუფცია ქვეყანაში ამცირებს საზოგადოების ნდობის ხარისხს, ასუსტებს დემოკრატიას და ხელს უშლის კანონის უზენაესობის განმტკიცებას, ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვას. ეკონომიკური წინსვლა, ბიზნესის განვითარება და ინვესტიციების ზრდა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მექანიზმია, რამაც უნდა გააჯანსაღოს ქვეყნის მდგომარეობა. კორუფცია სწორედ ამ მიმართულებით განსაკუთრებით აზიანებს სახელმწიფოს, რაც ქვეყნის განვითარებისთვის უდიდესი დამაბრკოლებელი ფაქტორია. „არცერთი სახელმწიფო არ არის კორუფციისგან თავისუფალი, განსხვავება არის მხოლოდ მასშტაბებსა და ფორმებში.“³

საქართველოში გატარებული ანტიკორუფციული რეფორმის მიუხედავად, ჯერ კიდევ პრობლემად რჩება საქართველოს მიერ საერთაშორისო ფორმატში ნაკისრი ანტიკორუფციული ვალდებუ-

---

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, ORCID: 0009-0009-8724-4799.

¹ ლეკვეივილი მ., კორუფციის საკანონმდებლო მოწესრიგება, წიგნში: გურამ ნაჭყებია 75, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2016, 35.

² იხ., Handbuch der Korruptionsprävention, D. Dölling (Hrsg.), C.H. Beck, 2007, 2.

³ Bannenberg B., Korruption in Deutschland und ihre strafrechtliche Kontrolle, Eine kriminologische-strafrechtliche Analyse, Luchterhand, 2002, 12.

ლებების სრულად შესრულების უზრუნველყოფის საკითხი. ქვეყანაში წვრილმანი კორუფციის შემთხვევები პრაქტიკულად მინიმუმამდეა დაყვანილი, თუმცა გამოწვევად რჩება კორუფციის ისეთი ფორმები, როგორცაა, თანამდებობის პირთა მიერ გარკვეული უპირატესობების მიღება, ნეპოტიზმი, ლობირება და შესაბამისად, იმ შემთხვევებზე არასათანადო რეაგირება, სადაც სავარაუდოდ მაღალი თანამდებობის ან მმართველ პოლიტიკურ ძალასთან დაახლოებული პირები ფიგურირებენ. სტატიაში წარმოდგენილია კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის პროცესში ჩართული ეროვნული ანტიკორუფციული სისტემის საყრდენი ინსტიტუტების, ძირითადად სამართალდამაცავი ორგანოების, ასევე საპარლამენტო კონტროლის ნაკლოვანებები, ამ პრობლემების სისტემატიზებისა და მათი გადაჭრის გზებზე ფოკუსირებისთვის კონკრეტული ხედვა და სათანადო რეკომენდაციები.

II. კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის პროცესი

1. ნაკისრი ვალდებულებები და არსებული ვითარება

საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ასოცირების ხელშეკრულების საფუძველზე საქართველოს აქვს ვალდებულება უზრუნველყოს საჯარო ინსტიტუტების ღიაობა და კორუფციასთან ბრძოლის ეფექტიანი მექანიზმების ჩამოყალიბება.⁴ ამ მიზნით, საქართველოში ბოლო წლებში განხორციელდა მნიშვნელოვანი ანტიკორუფციული რეფორმები, რის შედეგადაც საქართველო კორუფციის საშუალო მაჩვენებლით გამოირჩევა, რაც დადასტურებულია საერთაშორისო კვლევებით. „საერთაშორისო გამჭვირვალობის“ ბერლინის სამდივნოს მიერ გამოქვეყნებულ „კორუფციის აღქმის ინდექსის“ (CPI) 2022 წლის კვლევაში, რომელიც 180 ქვეყანას მოიცავს, საქართველოს 56 ქულა აქვს და 41-ე ადგილს იყოფს იტალიასთან, ჩეხეთთან და სლოვენიასთან.⁵ საქართველოს 55 ქულა

⁴ იხ., ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის, მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტი, მე-4 მუხლი, მე-17 მუხლი, 392-ე მუხლი, 394-ე-396-ე მუხლები, IV ოქმი.

⁵ იხ., Corruption Perceptions Index,

ჰქონდა გასული წლის კორუფციის აღქმის ინდექსში,⁶ თუმცა, აღსანიშნავია ისიც, რომ კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლა ერთჯერადი ღონისძიება არაა. ეს არის პროცესი, რომელიც უნდა იყოს მუდმივი და განგრძობადი, მასში მნიშვნელოვანია ანგარიშვალდებულების მაღალი დონის მიღწევა და საზოგადოების მაქსიმალური ჩართულობა.

2022 წელს საქართველომ ევროკავშირის წევრობისთვის ოფიციალური განაცხადი წარადგინა, რასაცა მაღევე მოჰყვა ევროპული საბჭოს მიერ საქართველოს მთავრობისთვის ევროკავშირის წევრობის კანდიდატის სტატუსის მისაღებად 12 პუნქტიანი რეკომენდაციების გათვალისწინების მოთხოვნა,⁷ რომელშიც ერთ-ერთი პუნქტის შინაარსის თანახმად, საქართველო ევროკავშირის წევრობის კანდიდატი გახდება, თუკი: „სახელმწიფო გააძლიერებს ანტიკორუფციული სააგენტოს დამოუკიდებლობას და ეფექტიანად გამოიძიებს ელიტური კორუფციის შემთხვევებს. გააძლიერებს სპეციალურ საგამოძიებო და პირადი მონაცემების დაცვის სამსახურებს. უზრუნველყოფს მათ ინსტიტუციურ დამოუკიდებლობას“, „აიღებს და შეასრულებს „დეოლიგარქიზაციის“ ვალდებულებას. აღმოფხვრის იმ გადაჭარბებულ ზეგავლენას, რომელიც პირად ინტერესებს აქვთ ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და საჯარო ცხოვრებაზე“.⁸ ამჟამად ქვეყანაში კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლა ფრაგმენტულია და მეტწილად შემოიფარგლება დაბალი რანგის მოხელეების მიმართ დევნის განხორციელებით. არ არსებობს კორუფციის გამოძიების ქმედითი და პრაქტიკულად დამოუკიდებელი მექანიზმი. კორუფციის გამოძიების ფუნქცია გადანაწილებულია სხვადასხვა უწყებაზე. საგამოძიებო უფლებამოსილებით აღჭურვილია რამდენიმე საგამოძიებო უწყება და უფლებამოსილებებს შორის არსებობს გადაფარვა, რაც ამცირებს დანაშაულის წინააღ-

---

<<https://www.transparency.org/en/cpi/2022>> [15.05.2023]

⁶ იქვე.

⁷ იხ., Commission Opinion on Georgia's application for membership of the European Union, COM(2022) 405, The European Council and the Council Commission, 17 June 2022, Brussels.

⁸ იქვე.

მდეგ ბრძოლის ეფექტიანობას. კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის პროცესში ასევე აღსანიშნავია მონიტორინგის ნაკლოვანი მექანიზმები (მაგ., არაკეთილსინდისიერად შევსებული დეკლარაციების რაოდენობის ზრდის ტენდენცია). აღნიშნული პროცესის კონტროლი ეკისრება საჯარო სამსახურის ბიუროს⁹.

2. პარლამენტის როლი მიმდინარე პროცესის კონტროლში

გატარებული საკანონმდებლო ცვლილებებისა¹⁰ და საქართველოს პარლამენტის განახლებული რეგლამენტით არსებული მექანიზმების¹¹ მუხედავად, საპარლამენტო კონტროლი სუსტია და კვლავ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება პარლამენტისა და მთავრობის წევრთა ანგარიშვალდებულება საპარლამენტო კონტროლის პროცესში.¹² საჭიროა პარლამენტის საკანონმდებლო და საზედამხედველო ფუნქციების პრაქტიკულ დონეზე გაძლიერება, რადგან უმნიშვნელოვანესია პარლამენტის აქტიური ჩართულობა საგამოძიებო უწყებების გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების მოთხოვნის ნაწილში. ანგარიშვალდებულებული პირის სავალდებულო წესით მოწვევა შესაძლებელია კომიტეტის ან ფრაქციის მოთხოვნის საფუძველზე, პლენარულ სხდომაზე დამსწრეთა ხმების უმრავლესობით (მაგრამ არანაკლებ სრული შემადგენლობის 1/3-ისა).¹³ ამასთან, მთავრობის წევრს, პარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებულ თანამდებობის პირს, პარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებულებული ორგანოს ხელმძღვანელს და სახალხო დამცველს პარლამენტის რეგლამენტი ანიჭებს უფლებას, საკუთარი ინიციატივით წარდგინდეს პლენარული სხდომის წინაშე.¹⁴ თუმცა პრაქტიკამ აჩ-

⁹ საქართველოს მთავრობის 2022 წლის 13 იანვრის №10 დადგენილება „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – საჯარო სამსახურის ბიუროს დებულების დამტკიცების შესახებ“.

¹⁰ საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე მუხლი.

¹¹ იხ., საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის XIII თავი.

¹² საჯაია ლ., ჩიხლაძე გ., ტატანაშვილი თ., საპარლამენტო კონტროლი, თბილისი, 2020, 30.

¹³ იხ., საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის 152-ე მუხლის პირველი პუნქტო.

¹⁴ იქვე.

ვენა, რომ პარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებული მაღალი პოლიტიკური თანამდებობის პირები არასერიოზულად აღიქვამენ პარლამენტარების მოთხოვნას საჭიროების შემთხვევაში პარლამენტში გამოცხადებასთან დაკავშირებით. ისინი ძირითადად შემოიფარგლებიან წლიური მოხსენებებით, რომლებიც, როგორც წესი, გასული წლის ჭრილში გატარებული სამუშაოების მოხსენებისთვის სპეციალურად შექმნილი სტატისტიკის პრეზენტაციით ქებას უფრო ემსახურება, ვიდრე რეალური სურათის პარლამენტისთვის გაზიარებას.

საქართველოს მიერ ევროკავშირის წევრობისთვის ოფიციალური განაცხადის წარდგენამდე „საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველომ“ გამოქვეყნა საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული სისტემის შეფასების ანგარიში, რომელიც 2015-2020 წლებს მოიცავს. აღნიშნული ანგარიშის თანახმად, ქვეყნის ყველაზე მნიშვნელოვანი ინსტიტუტების უმრავლესობა სათანადოდ ვერ ასრულებს მათ ფუნქციებს დემოკრატიული მმართველობის უზრუნველყოფისა და კორუფციის პრევენციის მხრივ. აღნიშნული კვლევის ფარგლებში შეფასებული 12 ინსტიტუტიდან მხოლოდ სამს მიენიჭა მაღალი ან მაღალთან მიახლოებული საბოლოო ქულა: სახალხო დამცველს, სახელმწიფო აუდიტის სამსახურს და საარჩევნო ადმინისტრაციას¹⁵. შესაბამისად, ამ სტატიის კვლევის ობიექტი, მთავარი სამიზნე ჯგუფი ვერ შედის მაღალი ან მაღალთან მიახლოებული ქულის მქონე ინსტიტუტების რიცხვში.

III. ანტიკორუფციული სისტემის საყრდენი ინსტიტუტების ძირითადი გამოწვევები და რეკომენდაციები

1. კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის არაეფექტიანი პრევენცია

არაეფექტიან პრევენციაში მოიაზრება სხვადასხვა ინსტიტუტებში არსებული „გენერალური ინსპექციები“, ე.წ. მაკონტროლებელი ორგანოები. რამდენად მაღალია მათი ფუნქციის ეფექტი-

---

¹⁵ საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო, საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული სისტემის შეფასება, თბილისი, 2020, 5.

ანობის ხარისხი? მაგალითისათვის, საქართველოს გენერალური პროკურატურის გენერალური ინსპექციის დებულების თანახმად, გენერალურ ინსპექციას ხელმძღვანელობს გენერალური ინსპექციის უფროსი, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი; ამასთან იგი ანგარიშვალდებულია გენერალურ პროკურორთან.¹⁶ შესაბამისად, მისი საქმიანობიდან გამომდინარე, მას აქვს უფლებამოსილება, შეისწავლოს პროკურორის საქმიანობა და ანგარიშვალდებულია იმავე სტრუქტურის ხელმძღვანელის მიმართ, ვინც იგი დანიშნა. საინტერესოა სამსახურეობრივი დამოკიდებულებიდან გამომდინარე რამდენად ობიექტურად შეძლებს პირი საქმის შესწავლას. გენერალური ინსპექციის თანამშრომელი, როგორც უფროსი, ასევე მოადგილეები და რიგითი თანამშრომლები, რომლებიც კანონის შესაბამისად ახორციელებენ უფლებამოსილებას, რამდენად შეისწავლიან თავისივე თანამშრომლის საქმიანობას, რომელთანაც შესაძლებელია ჰქონდეთ ახლო მეგობრული ურთიერთობა, ასევე რიგ შემთხვევებში თანამშრომლის მიმართ გამოიძიონ სისხლის სამართლის საქმე და მოახერხონ ბრალდების მხარდაჭერა. აღსანიშნავია, რომ ზოგადად „გენერალური ინსპექცია“ არის დანაყოფი, რომელიც ექვემდებარება მხოლოდ ამა თუ იმ ინსტიტუტის ხელმძღვანელ პირველ პირს (მაგ., გენერალური პროკურორი, შინაგან საქმეთა მინისტრი და ა.შ.). მხოლოდ ამ პირთა მიმართ არის უშუალოდ პასუხისმგებელი გენერალური ინსპექციის ხელმძღვანელი.

შეგვიძლია ყურადღება გავამახვილოთ სპეციალურ საგამოძიებო სამსახურზე, ხომ არ არის ეს ის უწყება, რომელმაც შეიძლება ეს პროცესი დააბალანსოს? „სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის შესახებ“ კანონის მე-11 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, სპეციალური საგამოძიებო სამსახური უფლებამოსილებების განხორციელებისას დამოუკიდებელია და არ ექვემდებარება არცერთ ორგანოს და თანამდებობის პირს. სპეციალური საგამოძიებო სამ-

¹⁶ საქართველოს გენერალური პროკურორის 2019 წლის 29 ოქტომბრის №6 ბრძანებით დამტკიცებული „საქართველოს გენერალური პროკურატურის გენერალური ინსპექციის დებულების“ მე-6 მუხლი.

სახურის უფროსზე, სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის გამომძიებელსა და მოსამსახურეზე რაიმე ზემოქმედება და მათ საქმიანობაში უკანონო ჩარევა აკრძალულია და კანონით ისჯება. აღნიშნული სამსახური შეიქმნა მას შემდეგ, რაც მიღებული იქნება კანონი, რომლის თანახმადაც, 2022 წლის 1 მარტიდან გაუქმდა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური (სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის წინამორბედი უწყება) და სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობა.¹⁷ 2022 წლის 1 მარტიდან თანამდებობებიდან გათავისუფლდა სახელმწიფო ინსპექტორი, მისი პირველი მოადგილე და მოადგილეები, ასევე შეუწყდათ შრომითი ურთიერთობები და სამსახურიდან გათავისუფლდნენ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის სხვა თანამშრომლები.¹⁸ აღსანიშნავია, რომ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურისა და სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობის გაუქმებას მოჰყვა უმკაცრესი შეფასებები როგორც ეროვნულ, ასევე საერთაშორისო დონეზე.¹⁹ ეს ყოველივე აჩენს კითხვას, რა ამყარებს ამ სამსახურების დამოუკიდებლობის ხარისხს, რომ მხოლოდ საერთო პოლიტიკის კვალდაკვალ იმოქმედოს მსგავსმა ინსტიტუტმა, არ გააკეთოს საჭიროების შემთხვევაში კრიტიკული დასკვნა, ან აღნიშნული კურსის გადახვევის შემთხვევაში კვლავ დადგება საკითხი უწყების გაუქმების შესახებ. ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ ზოგადად საქართველოს პრაქტიკაში საჯარო სამსახური არ არის დაცული პოლიტიკური გავლენისგან, რაც

---

¹⁷ „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს 2021 წლის 30 დეკემბრის კანონი.

¹⁸ იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 17 ნოემბრის N1/9/1673,1681 გადაწყვეტილება საქმეზე, „ლონდა თოლორაია და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, I-6.

¹⁹ გუგავა ნ., სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის რეფორმა საქართველოში და პერსონალურ მონაცემთა დაცვაზე ზედამხედველი ორგანოები შედარებით პერსპექტივაში, ჟურნ. „ორბელიანი“, N5, 2022, 35; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლის – გიორგი კვერენჩხილადის განსხვავებული აზრი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2022 წლის 17 ნოემბრის №1/9/1673,1681 გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით.

საფრთხეს უქმნის საჯარო მოხელეების დამოუკიდებლობას, მით უფრო როდესაც საჯარო მოხელე არის სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენელი, ვერტიკალური ჯაჭვით დაკავშირებული ქვემდგომი ზემდომსა და მის ბრძანებაზე.

„გენერალური ინსპექციების“ აღნიშნული მოდელი თავისთავად წარმოშობს ეჭვს მათ დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებით. ეს ყოველივე აჩენს საფრთხეს, რომ აღნიშნული დანაყოფი ზემოქმედებისა და შესაძლო კორუფციული გარემოს მოწყვლადი ჯგუფია. არსებობს საფრთხე, რომ ინსპექციითა თანამშრომლებზე გარკვეული ნიშნით რაიმე ზემოქმედება მოხდეს, რაც პირდაპირ კავშირშია მათი დანიშვნის წესსა და მათ მიერ განხორციელებული საქმიანობის თაობაზე ანგარიშვალდებულებაზე. აღნიშნული პრობლემის აღმოფხვრის მიზნით, საჭიროა, გატარდეს „გენერალური ინსპექციების“ რეფორმა და ისინი გარდაიქმნას დისციპლინური პასუხისმგებლობის ქმედით მექანიზმებად. კერძოდ, აღნიშნულ დანაყოფს უნდა ჰქონდეს მხოლოდ ზოგადი დისციპლინური გადაცდომების პრევენციისა და რეპრესიის ფუნქცია, რათა სამსახურეობრივი მოვალეობიდან მინიჭებული უპირატესობები ბოროტად არ გამოიყენონ. იმისათვის, რომ არ დარჩეს კონტროლს მიღმა გენერალური ინსპექციების საგამოძიებო/მოკვლევის უფლებამოსილებას დაქვემდებარებული საკითხები, უნდა შეიქმნას დამოუკიდებელი საგამოძიებო ფუნქციის მქონე უწყება, რომლის ქვემდებარეობაშიც იქნება ყველა ტიპის სამოხელეო დანაშაულის მუხლების გამოძიება.

2. უწყებათშორისი სუსტი კოორდინაცია

უწყებათშორისი სუსტი კოორდინაცია მოიაზრებს უწყებებს შორის პრევენციულ/მონიტორინგის მექანიზმებსა და საგამოძიებო უწყებებს შორის კომუნიკაციის პრაქტიკულად არარსებობას. საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული სტრატეგიის თანახმად, იგი „ეფუძნება 2018-2020 წწ. სამთავრობო პროგრამას, საუკეთესო საერთაშორისო გამოცდილებას, საერთაშორისო ორგანიზაციების რეკომენდაციებს, ასევე წინა სტრატეგიული დოკუმენ-

ტების შესრულების შეფასებისა და არასამთავრობო/საერთაშორისო ორგანიზაციების კვლევების ანალიზს²⁰. საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული სტრატეგიის საფუძველზე საქართველოს მთავრობა, სტრატეგიული პრიორიტეტების შესაბამისად, შეიმუშავებს და ამტკიცებს სტრატეგიის განხორციელების სამოქმედო გეგმას 2 წლის ვადით. სამოქმედო გეგმაში განსაზღვრულია კონკრეტული ნაბიჯები სტრატეგიაში იდენტიფიცირებული მიზნების მისაღწევად, მათი შესრულების ინდიკატორები, პასუხისმგებელი და პარტნიორი უწყებები/ორგანიზაციები, რისკები, ფინანსური რესურსის წყარო და განხორციელების ვადები. სამოქმედო გეგმა ახლდება ანტიკორუფციულ სტრატეგიასთან ერთად ანტიკორუფციული საბჭოს მიერ და მტკიცდება საქართველოს მთავრობის მიერ.²¹ აღნიშნული პროცესის მართვასა და კონტროლში წამყვანი როლი აქვს ანტიკორუფციულ და უწყებათაშორის საკოორდინაციო საბჭოებს. მათი მიზანია „ერთიანი ეროვნული ანტიკორუფციული პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელების, ეფექტიანი უწყებათაშორისი თანამშრომლობისა და კოორდინაციის მექანიზმის განვითარება, კოორდინირებული მუშაობა კორუფციის პრევენციისა და კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის მიზნით, რისკებზე დაფუძნებული პოლიტიკის წარმოების დაწერგვა“²². თუმცა ამ პროცესში არაერთი ხარვეზია, რაც, საბოლოო ჯამში, იფარება შესაბამისი უწყებების ვალდებულებების ფორმალურად შესრულებაში. პრობლემაა საკოორდინაციო საბჭოს წევრი პასუხისმგებელი უწყებების სტრატეგიით დაკისრებული ამოცანების აღსრულების მექანიზმის კონტროლის დაბალი ხარისხი.

ანტიკორუფციული საბჭოს საქმიანობის ეფექტიანობის ამაღლების მიზნით აუცილებელია უწყებათაშორისი საკოორდინაციო მექანიზმის გაუმჯობესება. კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტიანობისთვის უმნიშვნელოვანესია სტრატეგიით განსაზღვ-

---

²⁰ საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 4 ოქტომბრის №484 დადგენილებით დამტკიცებული „საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული სტრატეგია“, შესავალი.

²¹ იქვე.

²² იქვე, საჯარო სამსახური.

რული პრევენციული მექანიზმები სრულ თანხვედრაში იყოს საგამოძიებო უწყებების პრევენციულ ამოცანებთან. დღეისათვის არსებობს კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის ეროვნული სტრატეგია, რომელიც აღჭურვილია არაერთი პრევენციული მექანიზმით, თუმცა პრაქტიკაში საგამოძიებო უწყებები ძირითადად ორიენტირებულნი არიან კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის რეპრესიულ მექანიზმებზე. ანტიკორუფციული სტრატეგიით განსაზღვრული პრევენციული ამოცანების საგამოძიებო უწყებების მიერ შესრულება არის კორუფციის წინააღმდეგ ეფექტიანი ბრძოლის გარანტი. შესაბამისად, ანტიკორუფციული სახელმწიფო პოლიტიკის ჩამოყალიბებისა და კორუფციის წინააღმდეგ კოორდინირებული ბრძოლის ხელშეწყობის მიზნით შექმნილი პროცესის მკაცრი კონტროლი უნდა დაევალოს ანტიკორუფციულ საბჭოს, რომლის შემადგენლობაში სწორედ ამ მიზნით არიან უწყებათა უმაღლესი თანამდებობის პირები განეწიანებული.²³

3. კორუფციული დანაშაულის გამოძიების ცენტრალიზებული და დამოუკიდებელი მექანიზმის არარსებობა

2022 წლის მარტში საქართველომ ევროკავშირის წევრობისთვის ოფიციალური განაცხადი წარადგინა,²⁴ იენისში კი ევროპულმა საბჭომ საქართველოს მთავრობას წევრობის კანდიდატის სტატუსის მისაღებად 12 პუნქტიანი რეკომენდაციების გათვალისწინება მოსთხოვა,²⁵ რომლის მე-4 პუნქტის თანახმად, „აუცილებელია ანტიკორუფციული სამსახურის დამოუკიდებლობის გაძლიერება ყველა ძირითადი ანტიკორუფციული ფუნქციის გაერთი-

---

²³ „კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭოს შემადგენლობისა და დებულების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 30 დეკემბრის №390 დადგენილების პირველი მუხლი.

²⁴ <<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/georgia/>> [10.05.2023]

²⁵ Commission Opinion on Georgia's application for membership of the European Union, COM(2022) 405, The European Council and the Council Commission, 17 June 2022, Brussels.

ანებით, მაღალი დონის კორუფციის საქმეების მკაცრი განხილვის მიზნით²⁶. ამ მიზნით, 2022 წლის 30 ნოემბერს საქართველოს პარლამენტმა მხარი დაუჭირა „კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ საქართველოს კანონში შესატან საკანონმდებლო ცვლილებებს, რომლითაც შეიქმნა ანტიკორუფციული ბიურო.²⁷ ყოველივე ცხადყოფს იმას, რომ კანონპროექტის ავტორების გაცხადებული მიზანი იყო, საქართველოსთვის ევროკავშირის წევრობის კანდიდატის სტატუსის მისანიჭებლად ევროკომისიის მიერ გაცემული 12 რეკომენდაციის მე-4 პუნქტის შესრულება. თუმცა საკითხის სიღრმისეულად შესწავლის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ დღეს საგამოძიებო უფლებამოსილებით აღჭურვილია რამდენიმე საგამოძიებო უწყება და უფლებამოსილებებს შორის არსებობს გადაფარვა, რაც ამცირებს დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტიანობას.

კანონმდებლობა ანტიკორუფციულ ბიუროს არ ანიჭებს ბიუროს საგამოძიებო უფლებამოსილებას. კორუფციული დანაშაულის გამოძიების ფუნქცია კვლავ რჩება სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურსა და პროკურატურას. აღსანიშნავია, რომ ამ ფუნქციის მინიჭების გარეშე ანტიკორუფციული ბიურო ვერ შეძლებს პოლიტიკური დონის კორუფციასთან ეფექტიან ბრძოლას. სწორედ ამ ფორმის კორუფციის შემთხვევების გადაჭრის მოთხოვნაა ევროკომისიის მიერ საქართველოსთვის გაცემული მე-4 რეკომენდაცია.²⁸ უფრო მეტი სიცხადისათვის, ანტიკორუფციული ბიუროს დებულების თანახმად, მართალია, ბიურო თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და ანგარიშვალდებულია საქართველოს პარლამენტისა და უწყებათაშორისი ანტიკორუფციული საბჭოს წინაშე, თუმცა, სამწუხაროდ, ბიუროს უფროსს 6 წლის ვა-

---

²⁶ იქვე.

²⁷ „საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს 2022 წლის 30 ნოემბრის კანონი.

²⁸ საერაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო, საპარლამენტო (2019-2021 წლების შეფასება), თბილისი, 2021, 28.

დით თანამდებობაზე ნიშნავს საქართველოს პრემიერ-მინისტრი.²⁹ შესაბამისად, შესაძლებელია ითქვას, რომ ბიუროს უფროსი ანგარიშვალდებულია როგორც პარლამენტის, ისე პრემიერ-მინისტრისა და მთავრობის წინაშეც, რაც აჩენს კითხვის ნიშნებს მისი საქმიანობის გამჭვირვალობისა და დამოუკიდებლობის კუთხით. იმის გათვალისწინებით, რომ ბიუროს არ გააჩნია გამოძიების ფუნქცია, შესაძლებელია იმის ვარაუდი, რომ ეს ცვლილებები არა კორუფციასთან ბრძოლის გაძლიერებას, არამედ ზემოხსენებული 12 რეკომენდაციის მე-4 პუნქტის ფიქტიურ შესრულებას ემსახურებოდა.

კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის პროცესის გაუმჯობესების მიზნით, საქართველოსთვის გაცემული რეკომენდაციების შესრულებაზე კონტროლი საჭიროებს მაღალ პოლიტიკურ დონეზე ლეგიტიმაციას. ამისთვის უნდა შეიქმნას რეალურად დამოუკიდებელი სახელმწიფო ორგანო ანტიკორუფციული სააგენტოს სახით, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს კორუფციის წინააღმდეგ ეფექტიანი და კომპლექსური ბრძოლა. მას უნდა ჰყავდეს თავმჯდომარე, რომელსაც გარკვეული ვადით აირჩევს პარლამენტი. სააგენტოს თავმჯდომარის კანდიდატურის შერჩევის პროცესი უნდა იყოს სრულიად გამჭვირვალე და მასში ჩართული უნდა იყვნენ არასამთავრობო და სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებიც. მეტად მნიშვნელოვანია ანტიკორუფციული სააგენტოს როლის გაძლიერება. იგი უნდა ჩამოყალიბდეს როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფო ორგანო, რომელიც არ იქნება ანგარიშვალდებული იმ ორგანოების მიმართ, რომლებსაც გააკონტროლებს. ეს იქნება მეტად გამჭვირვალე და სრულიად გამართლებულიც კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის პროცესში. კორუფციასთან საბრძოლველად ნამდვილად საჭიროა ასეთი დამოუკიდებელი ორგანო, რომელიც ამგვარი მავნე ქმედებების გენერალურ პრევენციას მოახდენს, ხოლო კორუფციის შემთხვევაში მას სათანადო პასუხს გასცემს.

²⁹ სსიპ – ანტიკორუფციული ბიუროს უფროსის 2023 წლის 8 მარტის N1 ბრძანებით დამტკიცებული „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – ანტიკორუფციული ბიუროს დებულების“ პირველი მუხლი.

სააგენტოს საქმიანობა უნდა განისაზღვროს სამი ძირითადი მიმართულებით: კორუფციის პრევენცია, ანტიკორუფციული პოლიტიკის განსაზღვრა და საგამოძიებო/ოპერატიული მიმართულება. სააგენტომ სხვა უწყებებთან აქტიური კოორდინაციით უნდა უზრუნველყოს კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის პოლიტიკის განსაზღვრა და პრევენციული ღონისძიებების გატარება. ამ სფეროში იგი უნდა იყოს ე.წ. ინტელექტუალური ბირთვი. კორუფციის პრევენციის ნაწილში სახელმწიფო უწყებების შესაბამისი დანაყოფები ანტიკორუფციულ სააგენტოს წინაშე უნდა იყვნენ ანგარიშვალდებულნი. აღნიშნული კოორდინაციითა და პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე სააგენტომ უნდა უზრუნველყოს კანონის აღსრულების მექანიზმების დახვეწა. თავის მხრივ, ანტიკორუფციულმა სააგენტომ შიდა უწყებებს უნდა დაეხმაროს მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით. აღსანიშნავია, რომ სააგენტოს რეგულირების სფერო უნდა იყოს ასევე მამხილებელთა დაცვის სისტემა³⁰, პოლიტიკური პარტიების დაფინანსებისა და ქონებრივი დეკლარაციების მონიტორინგი.

IV. დასკვნა

ყველა საერთაშორისო პარტნიორი ანგარიშებში საქართველოს მოუწოდებს ანტიკორუფციული მექანიზმების დახვეწისკენ. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო აქტიურად თანამშრომლობს ანტიკორუფციული მიმართულებით მომუშავე საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, საჭიროა აღნიშნული თანამშრომლობის გამყარება არსებული რეკომენდაციების ზედმიწევნით შესრულებითა და მათ შესრულებაზე ეფექტიანი კონტროლის გზით. საქართველო ყველაზე აქტიურად თანამშრომლობს ევროპის საბჭოს ფარგლებში შექმნილ კორუფციის წინააღმდეგ სახელმწიფოთა ჯგუფთან (GRECO), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციასთან (OECD), ევროპის საბჭოს ფარგლებში აღმოსავ-

---

³⁰ კიკაბიძე კ., კორუფციისაგან თავისუფალი საზოგადოება, თბილისი, 2006, 68.

ლეთ პარტნიორობასთან (EaP) და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციასთან კორუფციის წინააღმდეგ კონვენციის ფარგლებში (UNCAC). აღნიშნული ორგანიზაციები პერიოდულად აფასებენ საქართველოს კანონმდებლობასა და მის ანტიკორუფციულ პოლიტიკას და შემდგომ შეიმუშავენ შესაბამის რეკომენდაციებს.

შესაბამისად, მიღწეული შედეგების გათვალისწინებით, საქართველო უკვე აქტიურად უნდა გადავიდეს კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის სრულიად ახალ ეტაპზე, რაც უნდა გამოიხატოს კორუფციული რისკების პრევენციული ღონისძიებებით შემცირებასა და იდენტიფიცირებული პრობლემების ეფექტიანად და სწრაფად გადაჭრაში. აუცილებელია კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის ერთიანი, ეროვნული, ქმედითი სტრატეგიის (პოლიტიკის) არსებობა. მნიშვნელოვანია კორუფციის წინააღმდეგ კომპლექსური ბრძოლა იყოს ხელისუფლების პრიორიტეტი, სახელმწიფოს უნდა ჰქონდეს გაცხადებულად მკაცრი პოლიტიკა და ეს პოლიტიკა განისაზღვრებოდეს ცენტრალიზებულად. აღნიშნული აუცილებელია, მით უმეტეს, იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველო ევროკავშირის წევრობისთვის ემზადება.

DEFECTS OF THE SUPPORTING INSTITUTIONS OF THE GEORGIAN NATIONAL ANTI-CORRUPTION SYSTEM

Giorgi Kiknavelidze*

Abstract

Georgia has a very interesting history of the institutional and anti-corruption reforms, but still there are many defects and problems in the process of implementation of the international responsibilities taken by the country. Petty corruption is practically on the minimum, but there is a challenge in the direction of elite corruption.

The paper analyzes basic defects of the supporting institutions of the Georgian national anti-corruption system, especially law enforcement organs and parliament. The article gives some recommendations for solving these problems and describes ways for systematization of them.

Key words: Corruption, Anti-Corruption System, Supporting Institutions, Elite Corruption.

---

* Associate Professor at Sulkhani-Saba Orbeliani University, ORCID: 0009-0009-8724-4799.

სასჯელის დანიშვნა დანაშაულის რეციდივის დროს (სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი)

ხატია შეყილაძე*

I. შესავალი

სისხლის სამართლის სისტემის ფუნქციონირების მთავარი სა-ფუძველი არის ის, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს დანაშაულის ჩამდენ პირთათვის სასჯელის სამართლიანად, კანონით მკაფიოდ დადგენილ ფარგლებში და კანონითვე დადგენილი წესის შესაბამისად შეფარდება. ცხადია, სამართალშეფარდების ფუნქცია – პირის დამნაშავედ ცნობა და მისთვის პროპორციული სასჯელის განსაზღვრა სასამართლოს ექსკლუზიური უფლებამოსილებაა. სამო-სამართლო საქმიანობის ერთ-ერთი ძირითადი ფუნქცია ბრალის ხარისხის შესაბამისი სასჯელის დანიშვნაა.¹ ამ პროცესში არანაკ-ლებ მნიშვნელოვანია კანონმდებლის როლი. სწორედ კანონი უნდა განსაზღვრავდეს სასამართლოს დისკრეციას და სასჯელის შეფარ-დებისას მოსამართლეს აძლევდეს საქმის ინდივიდუალური მახასი-ათებლების – შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებების გათვალისწინების შესაძლებლობას, რაც, ცხადია, უზრუნველყოფს ყოველ ინდივიდუალურ შემთხვევაში ყველა რელევანტური ფაქ-ტორის გათვალისწინებლად არაპროპორციული სასჯელის შე-ფარდების რისკების მინიმალიზებას. იმავდროულად, განჭვრეტა-დი უნდა იყოს მოსამართლისათვის კანონით მინიჭებული დისკრე-ციის ფარგლები, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს როგორც ერთგვა-როვანი ურთიერთობების მიმართ ერთნაირი მიდგომა, ისე მოსა-მართლის დისკრეციის მიზნობრივი გამოყენება – გამოირიცხოს დისკრეციაზე დაყრდნობით მხოლოდ სუბიექტური შეხედუ-

---

* სამართლის დოქტორი, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ასო-ცირებული პროფესორი. ORCID: 0009-0005-1131-7227.

¹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გა-მოცემა, თბილისი, 2013, 353.

ლებებით გადანყვეტილების მიღების რისკები.² ამ მიზნობრიობიდან გამომდინარე, მოსამართლის თავისუფალი მიხედულობის ფარგლები ხშირ შემთხვევაში შეზღუდულია კანონის იმპერატიული დანაწესით, რომელიც მკაცრ ჩარჩოებში აქცევს სასამართლოს სასჯელის შეფარდების პროცესში და არსებითად იდენტური სამართლებრივი მოცემულობის პირობებში, ადგენს ყველასთვის ერთნაირ სტანდარტს. მოსამართლის დისკრეციის ფარგლების ამგვარი შეზღუდვის ერთ-ერთი მაგალითი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის (სსკ) 58-ე მუხლით დადგენილი რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესია, რომელიც, ერთი შეხედვით, საკმაოდ მარტივ, იმპერატიულ დანაწესს განსაზღვრავს, თუმცა არსებული სასამართლო პრაქტიკა წარმოაჩენს მისი გამოყენების პროცესში წარმოქმნილ პრობლემურ შემთხვევებს, რომელთა განალიზებასაც დაეთმობა ნაშრომის შემდგომი ნაწილები და რომელთა განხილვაც მნიშვნელოვანია როგორც მეცნიერული, ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით.

II. რეციდივის ცნება

საქართველოს სსკ-ის მე-17 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, „დანაშაულის რეციდივი ნიშნავს წინათ განზრახი დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ განზრახი დანაშაულის ჩადენას“. ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის შესაბამისად, დანაშაულის რეციდივის დადგენისას მხედველობაში არ მიიღება ნასამართლობა თვრამეტ წლამდე ჩადენილი დანაშაულისათვის, აგრეთვე ნასამართლობა, რომელიც მოხსნილი ან გაქარწყლებულია საქართველოს სსკ-ის 79-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით.

დანაშაულის რეციდივის დადგენისას აუცილებელია შემდეგ გარემოებათა ერთობლიობა: ნებისმიერი **განზრახი** დანაშაულისათვის ნასამართლობის ფაქტის არსებობა; ნასამართლობა **სრულ-**

---

² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის №1/4/592 გადანყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქე ბექა ნიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-38.

ნლოვანების მიღწევის შემდეგ ჩადენილი დანაშაულისათვის; ნა-სამართლობის **გაქარწყლების ან მოხსნის ფაქტის არარსებობა**; მიმდინარე ნასამართლობის პერიოდში **ახალი, ნებისმიერი განზრახი** დანაშაულის ჩადენა.

დანაშაულის რეციდივის არსის სრულყოფილად გაანალიზების მიზნით, მნიშვნელოვანია მისი გამოიჯვნა არაერთგზისი დანაშაულისაგან. საქართველოს სსკ-ის მე-15 მუხლის თანახმად, „**არაერთგზისი დანაშაული ნიშნავს წინათ ნასამართლევი პირის მიერ ამ კოდექსის იმავე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენას. ამ კოდექსის სხვადასხვა მუხლით გათვალისწინებული ორი ან მეტი დანაშაული მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება არაერთგზის დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია ამ კოდექსის შესაბამის მუხლში**“. არაერთგზისობის და რეციდივის ცნებების საკანონმდებლო კონსტრუქციის მხედველობაში მიღებით, შეიძლება ითქვას, რომ **განზრახი დანაშაულების შემთხვევაში** არაერთგზისი დანაშაული რეციდივის სახესხვაობაა, რომელსაც რეციდივისგან განასხვავებს წინათ ნასამართლევი პირის მიერ საქართველოს სსკ-ის იმავე მუხლით ან კანონით პირდაპირ განსაზღვრულ შემთხვევებში სხვა მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენა, რა დროსაც ასევე მხედველობაში მიიღება ნასამართლობა 18 წლამდე. რეციდივის ცნება კი უფრო ფართოა და მოიაზრებს წინათ განზრახი დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ ნებისმიერი სხვა განზრახი დანაშაულის ჩადენას. ამდენად, არაერთგზისი დანაშაულისა და რეციდივის ცნებები არსობრივად მსგავსია და განზრახი დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ კვლავ განზრახი დანაშაულის ჩადენისას მათ შორის სხვაობას მხოლოდ საქართველოს სსკ-ის კერძო ნაწილის მუხლების ნუმერაცია განაპირობებს, გარდა 18 წლამდე ნასამართლობის მხედველობაში მიღების აკრძალვისა. სწორედ მსგავს მსჯელობას ავითარებს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატაც თავის ერთერთ გადაწყვეტილებაში, რომელიც რეციდივისა და არაერთგზისობის ერთობლივად არსებობისას სასჯელის დანიშვნის წესს შეეხება და აღნიშნავს, რომ საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის მე-2 ნაწილი სწორედ არაერთგზისი დანაშაულისა და რეციდივის ცნებების არ-

სობრივად მსგავსების გათვალისწინებით, კრძალავს დანაშაულის რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამოყენებას, თუ ამავე კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლში ან მუხლის ნაწილში მითითებულია ნასამართლობაზე, როგორც დანაშაულის მაკვალი-ფიცირებელ ნიშანზე.³

III. რეციდივის დადგენა

დანაშაულის რეციდივის ცნება მჭიდროდ არის დაკავშირებული ნასამართლობის ინსტიტუტთან. ნასამართლობა სასჯელის პროპორციულობის განმსაზღვრელ ნიშანთა კატალოგში მოიაზრება.⁴ საკმაოდ ფართოა ის სისხლისსამართლებრივი შედეგები, რაც უშუალოდ დაკავშირებულია ნასამართლობასთან. ასეთია, მათ შორის, დანაშაულის რეციდივი, რა დროსაც, ნასამართლობა გავლენას ახდენს სასჯელის განსაზღვრაზე.⁵ ამდენად, განმეორებითი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში რეციდივის დადგენისას, მნიშვნელოვანია, უპირველეს ყოვლისა, განისაზღვროს წინა დანაშაულისათვის ნასამართლობის ფაქტის არსებობა და რამდენად ექცევა განმეორებითი დანაშაულის ჩადენის დრო წინა ნასამართლობის პერიოდში, რისთვისაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის ათვლის საწყისი თარიღისა და შესაბამისად, ვადის დასრულების დროის სწორად განსაზღვრას. საქართველოს სსკ-ის 79-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, მსჯავრდებული ნასამართლევად ითვლება გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან ნასამართლობის გაქარწყლების ან მოხსნის მომენტამდე, ხოლო ამავე მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილები ადგენს ნასამართლობის გაქარწყლების კონკრეტულ ვადებს მსჯავრდებულისათვის დანიშნული სასჯელის სახის,

³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2022 წლის 20 იანვრის N659აპ-21 განაჩენი.

⁴ დვალიძე ი., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, თბილისი, 2013, 31.

⁵ სისხლის სამართალი (სახელმძღვანელო), ზოგადი ნაწილი, მე-4 გამოცემა, გ. ნაჭყეზიას და ნ. თოდუას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 703.

ზომისა და მოხდის ფორმის მიხედვით. ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის სწორად განსაზღვრა ყველა შემთხვევაში როდია პრობლემური, თუმცა საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში იკვეთება შემთხვევები, რა დროსაც, სასამართლო აღმოჩნდა ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის ათვლის საწყისი დროის განსაზღვრის საჭიროების წინაშე, რათა გადაეწყვიტა ზოგ შემთხვევაში დანაშაულის რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამოყენების, ხოლო ზოგ შემთხვევაში – დანაშაულის სწორი კვალიფიკაციის საკითხი. კერძოდ, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შეფასების საგანი იყო **პირობით ვადამდე გათავისუფლებისას ნასამართლობის გაქარწყლების საკითხის განსაზღვრა**.⁶ საქართველოს სსკ-ის 79-ე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, „თუ მსჯავრდებული კანონით დადგენილი წესით სასჯელის მოხდისაგან ვადამდე იქნა გათავისუფლებული ან თუ მას სასჯელის მოუხდელი ნაწილი შეეცვალა უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით, ნასამართლობის გაქარწყლების ვადა შესაბამისად გამოითვლება **სასჯელის ფაქტობრივად მოხდილი ვადიდან ან უფრო მსუბუქი სახის სასჯელის (ძირითადი და დამატებითი) მოხდის მომენტიდან**“. სასამართლოს უნდა შეეფასებინა, თუ რას გულისხმობდა კანონმდებელი სასჯელის ფაქტობრივად მოხდაში და შესაბამისად, რა დროიდან უნდა დაწყებულიყო ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის ათვლა.

საკასაციო სასამართლოს განმარტებით, საქართველოს სსკ-ის 79-ე მუხლის მე-3 ნაწილით ნასამართლობის გაქარწყლების ვადები დალაგებულია სასჯელთა სიმძიმის ზრდადობის მიხედვით და განსაზღვრულია, რომ ნასამართლობა გაქარწყლდება: ა) პირობით მსჯავრდებულისა (ვისაც შეფარდებული სასჯელი მთლიანად ჩათვალა პირობითად) – გამოსაცდელი ვადის გასვლის შემდეგ; ბ) თავისუფლების აღკვეთაზე უფრო მსუბუქი სასჯელით მსჯავრდებულისა (ვისაც შეფარდებული აქვს ჯარიმა, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა, საზოგადოები-

⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2021 წლის 17 დეკემბრის N691აპ-21 განაჩენი.

სათვის სასარგებლო შრომა, გამასწორებელი სამუშაო, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა ან შინაპატიმრობა) – სასჯელის მოხდიდან ერთი წლის შემდეგ; გ) ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულისა – სასჯელის მოხდიდან სამი წლის შემდეგ; დ) მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულისა – სასჯელის მოხდიდან ექვსი წლის შემდეგ; ე) განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულისა – სასჯელის მოხდიდან რვა წლის შემდეგ. ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის შესაბამისად კი, თუ მსჯავრდებული კანონით დადგენილი წესით სასჯელის მოხდისაგან ვადამდე იქნა გათავისუფლებული (მოუხდელი სასჯელი შეეცვალა პირობითად) ან თუ მას სასჯელის მოუხდელი ნაწილი შეეცვალა უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით (მაგალითად: საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ან შინაპატიმრობით), ნასამართლობის გაქარწყლების ვადა შესაბამისად გამოითვლება სასჯელის ფაქტობრივად მოხდილი ვადიდან ან უფრო მსუბუქი სახის სასჯელის (ძირითადი და დამატებითი) მოხდის მომენტიდან.

საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ კანონიერად გაუმართლებელია სასჯელის ფაქტობრივად მოხდის იმგვარად განმარტება, რომ ჩადენილი დანაშაულისათვის ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის დინება დაიწყოს იქმადე, სანამ სასჯელი ფაქტობრივად არ დასრულებულა და არსებობს პირობითი მსჯავრის გაუქმებისა და მოუხდელი სასჯელის აღსრულების რეალური შესაძლებლობა. ამასთან, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულს, რომელსაც სასჯელის სახე არ შეეცვლია უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით, არამედ მხოლოდ სასჯელის მოხდის ფორმა შეეცვალა პირობითი მსჯავრით, გაცილებით ადრე დაეწყება ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის ათვლა, ვიდრე იმას, ვისაც თავისუფლების აღკვეთა შეეცვალა უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით (მაგალითად: საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ან შინაპატიმრობით), რაც, ერთი მხრივ, უსამართლოა, ხოლო, მეორე მხრივ, ეწინააღმდეგება კანონმდებლის მიერ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ხასიათისა და ხარისხის გათვალისწინებით, სასჯელების სიმძიმის ზრდადობის მიხედვით დალ-

აგებულ ნასამართლობის გაქარწყლებისათვის მკაფიოდ დადგენილი ვადების გამოთვლის წესს. სისხლის სამართლის მატერიალური კანონმდებლობა ითვალისწინებს ნასამართლობის გაქარწყლების ორგვარ წესს: სასჯელის დასრულებისთანავე (პირობით მსჯავრდებულისა – გამოსაცდელი ვადის გასვლისას) და სასჯელის დასრულებიდან გარკვეული დროის შემდეგ (თავისუფლების აღკვეთაზე უფრო მსუბუქი სასჯელით მსჯავრდებულისა – სასჯელის მოხდიდან ერთი წლის შემდეგ; თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულისა – დანაშაულების სიმძიმის მიხედვით, სასჯელის მოხდიდან - 3; 6 და 8 წლის შემდეგ), მაგრამ ცალსახაა, რომ ორივე შემთხვევა დაკავშირებულია სასჯელის დასრულებასთან და ერთმნიშვნელოვნად დაუშვებელია ნასამართლობის გაქარწყლების ვადა მიედინებოდეს დაუსრულებელი სასჯელის პარალელურად. ამდენად, საკასაციო სასამართლოს განმარტებით, მსჯავრდებულის პირობით ვადამდე გათავისუფლების შემთხვევაში, ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის ათვლა დაიწყება პირობითი მსჯავრის მოხდის შემდეგ.⁷ მოცემულ საქმეში საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ არ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს გადანყვეტილება, რომლითაც მსჯავრდებულს წინა დანაშაულისათვის ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის ათვლა დაეწყო იმავე დანაშაულისათვის დანიშნული სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების მომენტიდან, რამაც გავლენა იქონია ახალი დანაშაულის კვალიფიკაციაზე. მოცემულ საქმეში საკასაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულს, რომელსაც დარჩენილი სასჯელის - თავისუფლების აღკვეთის მოხდის რეჟიმი შეეცვალა პირობითი მსჯავრით, საქართველოს სსკ-ის 79-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე ნასამართლობა გაუქარწყლდებოდა სასჯელის მოხდიდან, ანუ პირობითი მსჯავრის დასრულებიდან სამი წლის შემდეგ, რისი მხედველობაში მიღე-

⁷ ასევე იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2022 წლის 3 ნოემბრის N742აპ-22 განაჩენი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2022 წლის 3 ნოემბრის N753აპ-22 განაჩენი.

ბითაც, ახალი დანაშაულის ჩადენის დროს ზემოაღნიშნული ნასამართლობა კანონით დადგენილი წესით გაქარწყლებული არ ჰქონია და რამაც გამოიწვია მისი ქმედების კვალიფიკაციის შეცვლა.

აღნიშნული გადაწყვეტილებით საკასაციო სასამართლომ შეცვალა საერთო სასამართლოებში მანამდე არსებული პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც, საქართველოს სსკ-ის 79-ე მუხლის მე-4 ნაწილის დანაწესი – „...ნასამართლობის გაქარწყლების ვადა შესაბამისად გამოითვლება სასჯელის ფაქტობრივად მოხდილი ვადიდან...“ – განიმარტებოდა იმგვარად, რომ პირობით ვადამდე გათავისუფლების შემთხვევაში ნასამართლობის გაქარწყლების ვადა აითვლებოდა არა პირობითი მსჯავრის დასრულების, არამედ ვადამდე გათავისუფლების მომენტიდან. სხვა საქმეშიც საკასაციო სასამართლომ ანალოგიურად განმარტა პირობით ვადამდე გათავისუფლებისას ნასამართლობის გაქარწყლების საკითხი, რამაც, ამ შემთხვევაში, განაპირობა დანაშაულის რეციდივის დადგენა.⁸

ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის ათვისის საკითხი პრობლემურია პენიტენციურ დაწესებულებაში მოსახდელი სასჯელის მოხდის შემდგომ გათავისუფლების შემთხვევაშიც, რა დროსაც, მსჯავრდებულს მოსახდელი რჩება სასამართლოს მიერ განსაზღვრული პირობითი მსჯავრი (საქართველოს სსკ-ის 50-ე მუხლის მე-5 ნაწილით გათვალისწინებული შემთხვევა). საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ამ შემთხვევაშიც ხსენებული გადაწყვეტილებებით დადგენილი სტანდარტი გამოიყენა და ზემოაღნიშნული მოტივაციით, ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულს, რომელსაც საქართველოს სსკ-ის 50-ე მუხლის მე-5 ნაწილის გამოყენებით სასჯელის მხოლოდ ნაწილი ჰქონდა ჩათვლილი პირობითად, საქართველოს სსკ-ის 79-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე ნასამართლობის გაქარწყლების სამ წლიანი ვადა აუთვალა სასჯელის სრულად მოხდიდან, ანუ პირობითი მსჯავრის დასრულების მომენტიდან, რისი მხედველობაში მიღებოდაც, ახალი დანაშაულე-

---

⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2022 წლის 19 ივლისის N516აპ-22 განაჩენი.

ბის ჩადენის დროს, მსჯავრდებული მიჩნეულ იქნა წინა განაჩენით ნასამართლევ პირად.⁹

გარდა ზემოაღნიშნული შემთხვევებისა, დანაშაულის რეციდივის დადგენის მიზნით ნასამართლობის გაქარწყლების საკითხი შესაძლოა პრობლემური აღმოჩნდეს რამდენიმე დანაშაულისთვის წინარე ნასამართლობის არსებობის პირობებში. კერძოდ, საკითხი შეეხება დანაშაულთა ან განაჩენთა ერთობლიობის დროს ნასამართლობის გაქარწყლების წესს. საკასაციო სასამართლომ თავის არაერთ გადაწყვეტილებაში განმარტა, რომ ნასამართლობის გაქარწყლების ვადები აითვლება ბოლო სასჯელის მოხდიდან და თითოეული დანაშაულისათვის დამოუკიდებლად. კერძოდ, საკასაციო პალატის განმარტებით, თითოეული დანაშაულისათვის ნასამართლობის გაქარწყლების ვადა უნდა გამოითვალოს ცალ-ცალკე, ვინაიდან საქართველოს სსკ-ის 79-ე მუხლის მესამე ნაწილი ნასამართლობის გაქარწყლების ვადას დანაშაულთა კატეგორიის მიხედვით, ინდივიდუალურად განსაზღვრავს და კანონმდებლობაში არ არსებობს ნორმა, რომელიც განაჩენთა ან/და დანაშაულთა ერთობლიობის დროს ნასამართლობის ვადის გაქარწყლებას სხვაგვარად მოაწესრიგებდა.

შესაბამისად, სასამართლომ არ გაიზიარა პროკურორის განმარტება, რომ დანაშაულთა ერთობლიობის დროს ნასამართლობა ყველა დანაშაულისათვის ქარწყლდება ერთიანად, ყველაზე მძიმე დანაშაულისათვის დაწესებული ნასამართლობის გაქარწყლებისთანავე და დამატებით აღნიშნა, რომ მსგავსი მიდგომა, ერთი მხრივ, არ გამომდინარეობს სისხლის სამართლის კოდექსიდან, ხოლო, მეორე მხრივ, საქართველოს სსკ-ის 79-ე მუხლით გათვალისწინებულ დებულებაზე მეტად მკაცრია, ვინაიდან იგი მაკვალიფიცირებელი გარემოების წინაპირობას ქმნის და შესაბამისად, პირის სამართლებრივ მდგომარეობას ამძიმებს.

ამდენად, სასჯელთა შეკრების ან შთანთქმის შემთხვევაში ყველაზე მძიმე დანაშაულისათვის დაწესებული ნასამართლობის

⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2021 წლის 26 თებერვლის N113¹-21 განჩინება.

გაქარწყლების ვადა არ მოიცავს სხვა, უფრო მსუბუქი დანაშაულის ნასამართლობის გაქარწყლების ვადასაც და შესაბამისად, სასჯელის მოხდის შემდეგ ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის დინება ყოველი მუხლისათვის ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად (დანაშაულის კატეგორიის შესაბამისად) მიმდინარეობს.¹⁰

IV. რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესი

1. რეციდივის გავლენა სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთის შეფარდებისას

საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, „დანაშაულის რეციდივის დროს ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას მოსახდელი სასჯელის ვადა სულ მცირე 1 წლით უნდა აღემატებოდეს ჩადენილი დანაშაულისათვის ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული სასჯელის მინიმალურ ვადას“. აღნიშნული საკანონმდებლო ნორმა იმპერატიულად ზღუდავს მოსამართლის დისკრეციის ფარგლებს სასჯელის დანიშვნის პროცესში და დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში გამორიცხავს შესაბამისი მუხლის სანქციით გათვალისწინებული თავისუფლების აღკვეთის მინიმალური ვადით დანიშვნის შესაძლებლობას. ზოგიერთი ავტორის მოსაზრებით, აღნიშნული წესი გაუმართლებლად მკაცრია და არღვევს მინიმალური ჩარევის შესახებ საერთაშორისო სტანდარტს.¹¹ კანონმდებლის მიდგომა სრულიად სამართლიანია, რადგან იმ პირობებში, როდესაც არაერთგზისობა დანაშაულის დამამძიმებელი გარემოებაა

---

¹⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2018 წლის 10 დეკემბრის №416აპ-18 განაჩენი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის N777აპ-20 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის N777აპ-20 განჩინება.

¹¹ ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის ინდივიდუალიზაცია, როგორც სასჯელის შეფარდების მნიშვნელოვანი პრინციპი, წიგნში: კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, ნ. თოდუას რედაქტორობით, თბილისი, 2016, 295.

და განაპირობებს უფრო მკაცრი სასჯელის დანიშნვას, ბუნებრივია, წარსული ნასამართლობა, რომელიც ახალ დანაშაულთან მიმართებით არ ქმნის არაერთგზისობას, მაგრამ ანალოგიურად ახდენს გავლენას პირის ქმედების მომეტებულ საზოგადოებრივ საშიშროებაზე, ქმედების უმართლობის ხარისხსა და მისგან მომდინარე საფრთხეებზე, სასჯელის დანიშვნისას არ შეიძლება დარჩეს ყურადღების მიღმა. ყველა დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფოს მოთხოვნა კანონიერებისა და მართლწესრიგის დაცვაა.¹² სასჯელის დამსახურებულობაში არა მარტო ჩადენილ ქმედებას, არამედ პიროვნების ინდივიდუალურ თავისებურებებსაც ექცევა ყურადღება.¹³ ყოვლად გაუმართლებელი იქნებოდა დანაშაულის რეციდვის შემთხვევაში კანონმდებლის მიერ დამნაშავისათვის მინიმალური სასჯელის დანიშვნის შესაძლებლობის დაშვება და სასამართლოს ამგვარი დისკრეციით აღჭურვა. უპირველეს ყოვლისა, სწორედ კანონმდებელს ეკისრება იმის უზრუნველყოფის ვალდებულება, რომ ამა თუ იმ ქმედებისთვის დაკისრებული სასჯელი გონივრულ და პროპორციულ დამოკიდებულებაში იყოს კონკრეტული დანაშაულით გამოწვევად ზიანთან, რომელიც ადგება/შეიძლება მიადგეს პირებს/საზოგადოებას.¹⁴ ნასამართლესი პირის მიერ განმეორებითი დანაშაულის ჩადენა ადასტურებს იმ ფაქტს, რომ მისთვის წარსულში დაკისრებული სასჯელი არ აღმოჩნდა საკმარისად შემაკავებელი და ვერ უზრუნველყო სასჯელის მიზნების მიღწევა, რის გამოც მის მიმართ ლმობიერი დამოკიდებულების გამოჩენა და თავისუფლების აღკვეთის მინიმალური ვადით შეფარდება ვერ უზრუნველყოფს სასჯელის სამართლიანობისა და პროპორციულობის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას. სასჯელი არ უნდა იყოს არც ზედმეტად მკაცრი და არც ზედმეტად

¹² სისხლის სამართალი (სახელმძღვანელო), ზოგადი ნაწილი, მე-4 გამოცემა, გ. ნაჭყებია და ნ. თოდუას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 580.

¹³ დვალიძე ი., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, თბილისი, 2013, 117.

¹⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის №1/4/592 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-38.

ლმობიერი იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნეს სასჯელის მიზნები.¹⁵ ნასამართლვეი პირის მიერ განზრახი დანაშაულის ჩადენა, მისი ჩამდენის არაჯანსაღ ღირებულებით ორიენტაციაზე, დაბალ მართლშეგნებასა და ბოროტ ნებაზე მიუთითებს,¹⁶ რაც საჭიროებს სახელმწიფოს მხრიდან ადეკვატურ რეაგირებას.

2. რეციდივის გავლენა არასაპატიმრო სასჯელის შეფარდებისას

საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის თანახმად, დანაშაულის რეციდივი გავლენას ახდენს მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთის სახით დასაწინი სასჯელზე. მოსამართლე აღჭურვილია შესაძლებლობით, დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში გამოიყენოს არასაპატიმრო სასჯელი. იმის გათვალისწინებით, რომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სასჯელის დაკისრება დანაშაულის ინდივიდუალური გარემოებების გათვალისწინებით უნდა მოხდეს, ბუნებრივია, არ იქნებოდა გამართლებული საკანონმდებლო დონეზე მოსამართლის დისკრეციის იმგვარი შეზღუდვა, რაც მას სასჯელის კონკრეტული სახის შერჩევის შესაძლებლობის მიღმა დატოვებდა და რეციდივის შემთხვევაში, შესაბამისი მუხლის სანქციით გათვალისწინებულ სასჯელთაგან მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნის უფლებამოსილებით შემოსაზღვრავდა. თუმცა, კანონმდებლის მიდგომა, რომელიც უშვებს რეციდივის შემთხვევაში არასაპატიმრო სასჯელის მინიმალური ვადით შეფარდების შესაძლებლობას, ვერ პასუხობს სასჯელის სამართლიანობის კრიტერიუმს, ზემოაღნიშნული მსჯელობიდან გამომდინარე. კანონმდებელი არათანმიმდევრულ მიდგომას იჩენს, როდესაც დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში, ერთი მხრივ, გამოორიცხავს ყველაზე მკაცრი სახის სასჯელის – თავისუფლების აღკვეთის მუხლის სანქციით გათვა-

---

¹⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 11 ივლისის N17/851 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქე იმედა ხახუტაიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-7.

¹⁶ დვალიძე ი., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, თბილისი, 2013, 117.

ლისწინებული მინიმალური ვადით დანიშვნის შესაძლებლობას, ხოლო, მეორე მხრივ, ამგვარ შესაძლებლობას ქმნის გაცილებით მსუბუქე, არასაპატიმრო სასჯელებთან მიმართებით. შესაბამისად, არსებული საკანონმდებლო მოწესრიგება უშვებს დანაშაულის რეციდივის ერთგვაროვანი შემთხვევების მიმართ არათანაბარ მიდგომას, კერძოდ, ზოგ შემთხვევაში, თავისუფლების აღკვეთის არა მინიმალური ვადით დანიშვნის, ხოლო ზოგ შემთხვევაში არასაპატიმრო სასჯელის, ისიც მინიმალური ვადით დანიშვნის შესაძლებლობას. შესაბამისად, პირთა ცალკეული კატეგორიის შემთხვევაში, რომელთაც სასჯელის სახით სასამართლო უფარდებს თავისუფლების აღკვეთას, რეციდივი სასჯელის სავალდებულო წესით გამკაცრების საფუძველია, ხოლო ცალკეულ პირთა შემთხვევაში, რომლებსაც არასაპატიმრო სასჯელი ეფარდებათ, რეციდივი სავალდებულო წესით გავლენას არ ახდენს სასჯელის ზომაზე, რაც ამ კატეგორიის პირთათვის ზედმეტად მსუბუქი სასჯელია და იწვევს მათი სამართლებრივი მდგომარეობის უსაფუძვლოდ შემსუბუქებას. სამართლიანი განაჩენი უნდა იყოს დამნაშავის რაციონალური, მიზანშეწონილი დასჯა, რაც ხელს შეუწყობს დამნაშავეობასთან წარმატებულ ბრძოლას¹⁷ და საზოგადოებაში სამართლიანობის გრძნობის გავლევას, რასაც ვერ უზრუნველყოფს კანონმდებლის ზემოაღნიშნული მიდგომა.

3. რეციდივის დროს თავისუფლების აღკვეთის ვადის განსაზღვრა

როგორც აღინიშნა, საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილი სასამართლოს ავალდებულებს, დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში მსჯავრდებულს შეუფარდოს შესაბამისი მუხლის სანქციით გათვალისწინებულ მინიმუმზე სულ მცირე 1 წლით მეტი თავისუფლების აღკვეთა. საინტერესოა, როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი იმ შემთხვევაში, როდესაც საქართველოს სსკ-ის კერძო

¹⁷ სისხლის სამართალი (სახელმძღვანელო), ზოგადი ნაწილი, მე-4 გამოცემა, გ. ნაჭყეზიას და ნ. თოდუას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 581.

ნაწილის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულ თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალურ ვადას აჭარბებს რეციდივის წესით დასაწინიშნი სასჯელი. ამის მაგალითად შეიძლება გამოდგეს რამდენიმე შემთხვევა. კერძოდ, საქართველოს სსკ-ის კერძო ნაწილში მრავლადაა ისეთი დანაშაული, რომელთა სანქცია ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას ერთ წლამდე. მაგ., საქართველოს სსკ-ის 122-ე, 123-ე, 126-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 150-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 151-ე მუხლის პირველი ნაწილი და ა.შ. ასეთ შემთხვევებში, იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოს სსკ-ის 50-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, თავისუფლების აღკვეთის მინიმალური ვადაა 6 თვე, რეციდივის გათვალისწინებით თავისუფლების აღკვეთის სახით შესაფარდებელი სასჯელის მინიმალური ვადა განისაზღვრება 1 წლითა და 6 თვით. თუმცა სასამართლო სასჯელის დანიშვნისას შეზღუდულია არა მარტო სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის დებულებებით, არამედ სსკ-ის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლის სანქციით. ამდენად, მიუხედავად ზოგადი ნაწილით გათვალისწინებული მოთხოვნისა, სასამართლო ვერ გასცდება კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლის სანქციის მაქსიმალურ ზღვარს. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, თუ კონკრეტული დანაშაულისთვის სსკ-ის კერძო ნაწილის მუხლით გათვალისწინებული თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალურ ვადას შეიძლება გადააჭარბოს რეციდივის წესით დაწინიშნულმა სასჯელმა, მაშინ მსჯავრდებულს სასჯელად თავისუფლების აღკვეთა უნდა დაენიშნოს საქართველოს სსკ-ის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლის სანქციით გათვალისწინებული მაქსიმალური ვადით.¹⁸ ამ მსჯელობის გათვალისწინებით, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მსჯავრდებულის მიმართ, რომელიც დამნაშავედ იქნა ცნობილი საქართველოს სსკ-ის 381¹-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაში, რომელიც ყველაზე მკაცრი სასჯელის სახით ითვალისწინებს თავისუფლების

---

¹⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2020 წლის 28 დეკემბრის №585აპ-20 განაჩენი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2021 წლის 17 დეკემბრის №697აპ-21 განჩინება.

აღკვეთას ერთ წლამდე, სასჯელის დანიშვნისას სრულად ვერ იქნებოდა გამოყენებული საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი წესი და მას ვერ განესაზღვრებოდა სასჯელად ერთ წელზე მეტი ვადით თავისუფლების აღკვეთა.¹⁹

საინტერესოა, როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი იმ შემთხვევაში, როდესაც გამოკვეთილია სასჯელის რეციდივის წესით დანიშვნის საფუძველი და იმავდროულად, საქმეში იკვეთება ისეთი შემამსუბუქებელი გარემოება, როგორიცაა, შეზღუდული შერაცხადობა, რომელსაც საქართველოს სსკ-ის 35-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, სასამართლო ითვალისწინებს სასჯელის დანიშვნის დროს და რომელიც სასჯელის სავალდებულო წესით შემცირების საფუძველია,²⁰ რაც, თავის მხრივ, გამორიცხავს მაქსიმალური სასჯელის გამოყენების შესაძლებლობას. ეს შემთხვევა საინტერესოა სწორედ ისეთ ვითარებაში, როდესაც სსკ-ის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულ თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალურ ვადას აჭარბებს რეციდივის წესით დასანიშნი სასჯელი, რის გამოც მსჯავრდებულს ენიშნება თავისუფლების აღკვეთა მუხლის სანქციით გათვალისწინებული მაქსიმალური ვადით და სასჯელის ზომაზე გავლენას ვეღარ ახდენს პირის შეზღუდული შერაცხადობა. ამდენად, საქართველოს სსკ-ის 35-ე მუხლის მე-2 ნაწილი კოლიზიაშია ამავე კოდექსის 58-ე მუხლის პირველ ნაწილთან – ერთი მათგანი ადგენს სასჯელის სავალდებულოდ გამკაცრების წესს, ხოლო მეორე – სასჯელის სავალდებულოდ შემცირების წესს.

მსგავს შემთხვევაში, მსჯავრდებულს სასჯელი ენიშნება საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილით იმპერატიულად დადგენილი წესის შესაბამისად, მისთვის განსაზღვრული თავისუფლების აღკვეთის ვადა, რომელიც მუხლის სანქციით დადგენილი თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმუმია, რეციდივის გათვალისწინებით, რეალურად მსჯავრდებულის მიმართ შეფარდებული თავისუფლების აღკვეთის მინიმალური ვადაა, რა დროსაც სასა-

¹⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2020 წლის 28 დეკემბრის №585აპ-20 განაჩენი.

²⁰ ტურავა, მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, თბილისი, 2013, 217.

მართლო კანონისმიერად მოკლებულია მისი შემცირების შესაძლებლობას. ამდენად, მართალია, შეზღუდული შერაცხადობა გამორიცხავს მაქსიმალური სასჯელის გამოყენებას, თუმცა, რეციდივის გათვალისწინებით, ასე არ ხდება და შეფარდებული სასჯელი ფაქტობრივად მინიმალურია. საკითხის გადაწყვეტის ალტერნატიული გზა შეიძლება იყოს სასამართლოს მიერ მუხლის სანქციით გათვალისწინებული არასაპატიმრო სასჯელის გამოყენება, ნაცვლად თავისუფლების აღკვეთისა (ცხადია, იმ შემთხვევაში, თუ მოსამართლე სწორედ არასაპატიმრო სასჯელს მიიჩნევს პროპორციულ სასჯელად), რაც ცალსახად დააკმაყოფილებს საქართველოს სსკ-ის როგორც 35-ე მუხლის მე-2 ნაწილის, ისე 58-ე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნებს.

V. რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამონაკლისი შემთხვევები

საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის მე-2 ნაწილი განსაზღვრავს იმ გამონაკლის შემთხვევებს, რა დროსაც სასამართლო არ ითვალისწინებს ამავე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილ რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის იმპერატიულ დანაწესს. აღნიშნული გამონაკლისები მიემართება ისეთ ვითარებას, როდესაც სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლში ან მუხლის ნაწილში მითითებულია ნასამართლობაზე, როგორც დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშანზე, აგრეთვე, როდესაც მხარეთა შორის არსებობს საპროცესო შეთანხმება და მოსამართლე ნიშნავს შესაბამისი მუხლით დაწესებული სასჯელის ზომის უდაბლეს ზღვარზე ნაკლებ ან სხვა, უფრო მსუბუქ სასჯელს ან დანიშნულ სასჯელს უთვლის პირობითად.

სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლში ან მუხლის ნაწილში ნასამართლობაზე, როგორც დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშანზე, მითითება გულისხმობს იმას, რომ შესაბამისი ნორმა დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნად უკვე ითვალისწინებს ნასამართლობას და სწორედ ამ გარემოების გათვალისწინებით ენიშნება მსჯავრდებულს სასჯელი, რის გამოც იმავე გარე-

მოების მხედველობაში მიღება გაუმართლებლად დაამძიმებს მსჯავრდებულის სამართლებრივ მდგომარეობას და იმაზე მეტ ტვირთს დააკისრებს, ვიდრე ეს აუცილებელია სასჯელის მიზნების მისაღწევად.

ნასამართლობა დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნად შეიძლება გათვალისწინებული იქნეს როგორც შესაბამისი მუხლის ძირითად შემადგენლობაში, ისე მის დამამძიმებელ გარემოებებში არაერთგზისობის ან იმავე/მსგავსი ქმედებისათვის ორჯერ ან მეტჯერ ნასამართლობის სახით. მაგალითად, საქართველოს სსკ-ის 273-ე მუხლი ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ პასუხსიმგებლობას ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკურსორის მცირე ოდენობით უკანონო დამზადება, შექმნა, შენახვა, გადაზიდვა, გადაგზავნა ან/და ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონო მოხმარებისათვის ჩადენილი, მათ შორის, ამ დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ. მოცემულ შემთხვევაში, საქართველოს სსკ-ის 273-ე მუხლისათვის ნასამართლობა სწორედ ქმედების შემადგენლობის ნიშანია და აფუძნებს დანაშაულის შემადგენლობას, რომლისთვისაც კანონმდებელი ადგენს შესაბამის სანქციას და რომლის ფარგლებშიც მსჯავრდებულს ენიშნება სასჯელი. ამდენად, მოცემულ შემთხვევაში, ნასამართლობა რეალურად ქმნის დანაშაულის რეციდივს, მაგრამ იგი ვერ აისახება სასჯელის ზომაზე, რადგან სწორედ ამ გარემოებამ განაპირობა პირისთვის პასუხისმგებლობის დაკისრება და შესაბამისი სასჯელის დანიშვნა.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, იმ პირობებში, როდესაც შესაბამისი მუხლი არაერთგზისობის სახით დამამძიმებელ გარემოებად ითვალისწინებს იმავე ქმედებისთვის ნასამართლობას, პირის ქმედება კვალიფიცირდება, როგორც არაერთგზის ჩადენილი დანაშაული. შესაბამისად, ახალი დანაშაულის ჩადენის დროს განზრახი დანაშაულის ჩადენისათვის ნასამართლობა, საქართველოს სსკ-ის მე-17 მუხლის თანახმად, მართალია, დანაშაულის რეციდივია, თუმცა ბრალად წარდგენილი ქმედების არაერთგზისობით კვალიფიკაცია ცალსახად მიუთითებს, რომ უკვე გათვალისწინებული იქნა პირის ნასამართლობა. ამდენად, სასჯელის განსაზღვრისას არ უნდა იქ-

ნეს გამოყენებული საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი წესი.²¹

ზოგ შემთხვევაში, შესაძლოა, აზრთა სხვადასხვაობა გამოიწვიოს ჩადენილი ქმედების არაერთგზისობით კვალიფიკაციამ. კერძოდ, საქართველოს სსკ-ის მე-15 მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, არაერთგზისი დანაშაული ნიშნავს წინათ ნასამართლევ პირის მიერ არა მხოლოდ კოდექსის იმავე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენას, არამედ, არაერთგზისად შეიძლება ასევე ჩაითვალოს კოდექსის სხვადასხვა მუხლით გათვალისწინებული ორი ან მეტი დანაშაულის ჩადენა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ამის შესახებ მითითებულია კოდექსის შესაბამის მუხლში. ამის მაგალითია საქართველოს სსკ-ის მე-111¹ მუხლი, რომლის დისპოზიციამ განსაზღვრავს იმ დანაშაულთა ჩამონათვალს, რომელთა ოჯახის წევრის მიმართ ჩადენა განაპირობებს პირის ქმედების ოჯახურ დანაშაულად კვალიფიკაციას. ამავე მუხლის შენიშვნის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს ოჯახური დანაშაულის არაერთგზისობის ცნებას, რომლის თანახმად, „ამ კოდექსის 109-ე, 115-ე, 117-ე, 118-ე, 120-ე, 126-ე, 126¹-ე, 137-ე–139-ე, 141-ე, 143-ე და 144-ე–144³-ე მუხლებით გათვალისწინებული ოჯახური დანაშაული არაერთ-გზის ჩადენილად ითვლება, თუ მას წინ უსწრებდა ამ კოდექსის 126¹ მუხლით ან რომელიმე სხვა ზემოაღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული ოჯახური დანაშაულის ჩადენა“. აღსანიშნავია, რომ მუხლის შენიშვნა სრულად არ მოიცავს მე-111 მუხლის დისპოზიციით გათვალისწინებულ ოჯახურ დანაშაულთა ჩამონათვალს, რომლებიც შედარებით მრავალრიცხოვანია. ამდენად, აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს ოჯახური დანაშაულის არაერთგზისობის განმარტება. კერძოდ, შენიშვნაში მითითებული ტერმინი – „**რომელიმე სხვა ზემოაღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული ოჯახური დანაშაული**“ – მოიცავს ამავე შენიშვნით განსაზღვ-

---

²¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2022 წლის 31 იანვრის №888აპ-21 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2021 წლის 17 დეკემბრის №562აპ-21 განაჩენი.

რულ, თუ მუხლის დისპოზიციით გათვალისწინებულ დანაშაულებს.

საკასაციო სასამართლოს განმარტებით, შენიშვნაში **„ზემოაღნიშნული მუხლით გათვალისწინებულ ოჯახურ დანაშაულში“** იგულისხმება საქართველოს სსკ-ის მე-11¹ მუხლის დისპოზიციაში მითითებული მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულები.²² შესაბამისად, ამ განმარტებიდან გამომდინარე, საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამოყენების შესახებ და აღნიშნა, რომ საქართველოს სსკ-ის მე-11¹, 151-ე მუხლით (რომელიც მითითებულია მე-11¹ მუხლის დისპოზიციაში და არა შენიშვნაში) გათვალისწინებული დანაშაულისათვის ნასამართლობა საქართველოს სსკ-ის 126¹-ე მუხლთან მიმართებით ქმნიდა არაერთგზისობას, რის გამოც არასწორად შეაფასა საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილის გამოყენებით სასჯელის დანიშვნა.

საკასაციო სასამართლოს მიერ ამგვარი განმარტების მიუხედავად, იგი არ არის ცალსახა და საჭიროებს შესაბამის სამართლებრივ არგუმენტაციას. კერძოდ, ერთი მხრივ, გასათვალისწინებელია სადავო ნორმის საკანონმდებლო კონსტრუქცია, ხოლო მეორე მხრივ, კანონმდებლის ისტორიული ნება. უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს სსკ-ის მე-11¹ მუხლის საკანონმდებლო კონსტრუქციიდან გამომდინარე, **„რომელიმე სხვა ზემოაღნიშნული მუხლით გათვალისწინებულ ოჯახურ დანაშაულში“** შესაძლოა, ნამდვილად მოიაზრებოდეს სწორედ დისპოზიციაში და არა შენიშვნაში მითითებული მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულები. ამ დასკვნის სასარგებლოდ მეტყველებს ის გარემოება, რომ მე-11¹ მუხლის შენიშვნა მასში მითითებულ დანაშაულებს (საქართველოს სსკ-ის 109-ე, 115-ე, 117-ე, 118-ე, 120-ე, 126-ე, 126¹-ე, 137-ე-139-ე, 141-ე, 143-ე და 144-ე-144³ მუხლები) არაერთგზის ჩადენილად

²² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2020 წლის 13 თებერვლის №831აპ-19 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2020 წლის 11 დეკემბრის №425აპ-20 განჩინება.

მიიჩნევს, თუ მათ წინ უსწრებდა „126¹-ე მუხლით ან რომელიმე სხვა ზემოაღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული ოჯახური დანაშაულის ჩადენა“. სწორედ 126¹-ე მუხლის ცალკე გამოყოფა გვაფიქრებინებს, რომ **„რომელიმე სხვა ზემოაღნიშნული მუხლით გათვალისწინებულ ოჯახურ დანაშაულში“** მოიაზრება დისპოზიციით გათვალისწინებული მუხლები, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ აქ მხოლოდ შენიშვნით განსაზღვრული დანაშაულები მოიზარება, მაშინ 126¹-ე მუხლის ცალკე გამოყოფის საჭიროება არ იარსებებდა, რადგან შენიშვნით განსაზღვრული მუხლები მოიცავს, მათ შორის, 126¹-ე მუხლსაც. ამიტომაც ნორმა შემდეგნაირად იქნებოდა ჩამოყალიბებული: „ამ კოდექსის 109-ე, 115-ე, 117-ე, 118-ე, 120-ე, 126-ე, 126¹-ე, 137-ე-139-ე, 141-ე, 143-ე და 144-ე-144³ მუხლებით გათვალისწინებული ოჯახური დანაშაული არაერთგზის ჩადენილად ითვლება, თუ მას წინ უსწრებდა რომელიმე ზემოაღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული ოჯახური დანაშაულის ჩადენა“ და აღარ იარსებებდა წინმსწრებ დანაშაულებში 126¹-ე მუხლის ცალკე დაფიქსირების აუცილებლობა. რადგან სადავო ნორმაში 126¹-ე მუხლი ცალკეა გამოყოფილი, **„რომელიმე სხვა ზემოაღნიშნული მუხლით გათვალისწინებულ ოჯახურ დანაშაულში“** სწორედ დისპოზიციით გათვალისწინებული დანაშაულები შეიძლება მოიზარებოდეს, ვინაიდან, განსხვავებით შენიშვნისაგან, მე-11¹ მუხლის დისპოზიცია 126¹-ე მუხლს არ ითვალისწინებს, რამაც განაპირობა ამ უკანასკნელის ცალკე გამოყოფის აუცილებლობა.

იმავდროულად, გასათვალისწინებელია, რომ საქართველოს სსკ-ის 126¹-ე მუხლზე ცალკე მითითება, შესაძლოა, სხვა გარემოებითაც აიხსნას. კერძოდ, ტერმინოლოგიურად, 126¹-ე მუხლი არის ოჯახში ძალადობა და არა ოჯახური დანაშაული. შესაძლოა, **„რომელიმე სხვა ზემოაღნიშნული მუხლით გათვალისწინებულ ოჯახურ დანაშაულში“** სწორედ შენიშვნითვე განსაზღვრული მუხლები მოიაზრება და წინმსწრებ დანაშაულებში 126¹-ე მუხლზე იმიტომაც ცალკე მითითება, რომ იგი **ოჯახში ძალადობა და არა ოჯახური დანაშაული**, რის გამოც კანონმდებელმა მხოლოდ ტერმინოლოგიურად გამიჯნა ერთმანეთისაგან და არა ზემოაღნიშნული მიზნობრიობით. ეს მოსაზრება სავსებით ლოგიკურია, თუმ-

ცა ნორმის ამგვარი განმარტებაც ვერ იქნება მისაღები, რადგან ამავე შინიშვნაში 126¹-ე მუხლი, სხვა ჩამოთვლილ მუხლებთან ერთად, არაერთგზის ჩადენილ **ოჯახურ დანაშაულადაა** მოხსენიებული. შესაბამისად, კანონმდებლის მიერ 126¹-ე მუხლის ცალკე გამოყოფის მიზანი ტერმინოლოგიური სისწორის უზრუნველყოფა ვერ იქნებოდა, რადგან ამავე ნორმაშივე „არასწორი“ ტერმინითაა მოიხსენიებული მითითებული მუხლი.

ზემოაღნიშნული მსჯელობა ნორმის საკასაციო სასამართლოს მიერ განმარტების სასარგებლოდ მეტყველებს, თუმცა, მიმაჩნია, რომ საქართველოს სსკ-ის მე-11¹ მუხლის შინიშვნაში მითითებული „რომელიმე სხვა ზემოაღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული ოჯახური დანაშაული“ გულისხმობს სწორედ იმავე შინიშვნაში და არა დისპოზიციამი მითითებულ ოჯახურ დანაშაულებს. „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს 2018 წლის 30 ნოემბრის კანონის განმარტებითი ბარათიდან ირკვევა, რომ სადავო ტერმინში სწორედ მუხლის შინიშვნით და არა დისპოზიციით გათვალისწინებული დანაშაულები მოიაზრება. კერძოდ, „სსკ-ის 11¹ მუხლში განხორციელებული ცვლილების თანახმად, პირის მიერ წარსულში **109-ე, 115-ე, 117-ე, 118-ე, 120-ე, 126-ე, 137-ე-139-ე, 141-ე, 143-ე, 144-ე-144³-ე მუხლებით გათვალისწინებული ოჯახური დანაშაულის ან/და ოჯახში ძალადობის (126¹-ე მუხლი) ჩადენის ფაქტი გათვალისწინებული იქნება, როგორც პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება და მოგვცემს ზემოაღნიშნული მუხლებით გათვალისწინებული ნებისმიერი დანაშაულისთვის არაერთგზისობას**“.²³ ამდენად, განმარტებითი ბარათის თანახმად, არაერთგზისობას ქმნის **შინიშვნაში მითითებული დანაშაულებისათვის** ნასამართლობა. გარდა ამისა, კანონმდებელმა საქართველოს სსკ-ის მე-11¹ მუხლის შინიშვნაში არაერთგზის ჩადენილ ოჯახურ დანაშაულებად განსაზღვრა ამავე მუხლის დისპოზიციით დადგენილი არა ყველა, არამედ მხოლოდ გარკვეული ნიშნით გაერთიანებული, ერთგვაროვანი დანაშაულები

²³ იხ., <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/186474>> [30.04.2023].

ბი. შესაბამისად, ლოგიკურია, რომ ამ დანაშაულების არაერთ-გზისობად კვალიფიკაციას განაპირობებს იმავე, ერთგვაროვანი დანაშაულებისათვის ნასამართლობა. ამასთან, კანონმდებლის მიზანი რომ ყოფილიყო დისპოზიციით გათვალისწინებულ დანაშაულებზე მითითება, ამის გამოხატვა მარტივი სამართლებრივი ფორმულირებით შეეძლო. აღნიშნული მსჯელობა ცხადყოფს, რომ განმარტებით ბარათში ასახული კანონმდებლის ნება არ არის ცხადად გადმოცემული სადავო ნორმაში, რაც ერთგვაროვანი პრაქტიკის ჩამოყალიბების მიზნით საჭიროებს დაზუსტებასა და არსებული ბუნდოვანების აღმოფხვრას.

ასევე საინტერესოა, როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი იმ შემთხვევაში, როდესაც პირმა ჩაიდინა დანაშაული იმავე ქმედებისათვის ნასამართლობის პირობებში და შესაბამისი მუხლი დამამძიმებელ გარემოებად არ ითვალისწინებს არაერთგზისობას. კანონმდებელი მიზნად ისახავს, რომ პირის წარსული ნასამართლობა, რომელიც მნიშვნელოვნად ამალღებს პირის საზოგადოებრივ საშიშროებასა და ქმედების უმართლობის ხარისხს, სასჯელის დანიშვნისას არ დარჩეს ყურადღების მიღმა და არ გაუტოლდეს დანაშაულის პირველად ჩადენის შემთხვევებს. სწორედ ამ მიზნით, კანონმდებელი ნასამართლობას ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად, ზოგ შემთხვევაში არაერთგზისობის, ხოლო ზოგ შემთხვევაში რეციდივის სახით.

იმ შემთხვევაში, თუ ამა თუ იმ დანაშაულისათვის ნასამართლევა პირმა კვლავ ჩაიდინა იგივე ქმედება, მართალია, აღნიშნული არაერთგზისი დანაშაულია (რომელიც რეციდივის ცნების ვიწრო გაგებაა), მაგრამ ვინაიდან მუხლის სანქცია არაერთგზისობის გამო არ ამძიმებს პასუხისმგებლობას, პირის მომეტებული საზოგადოებრივი საშიშროებიდან და იმ მიზნობრიობიდან გამომდინარე, რომ მის მიერ განმეორებითი განზრახი დანაშაულის ჩადენა არ დარჩეს რეაგირების გარეშე, მას სასჯელი უნდა დაენიშნოს სწორედ რეციდივის წესით. მართალია, პირის მიერ ჩადენილი ქმედება ცნებების მიხედვით არაერთგზისი დანაშაულია, მაგრამ იგი, იმავედროულად, არის რეციდივიც (განზრახი დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ განზრახი დანაშაულის ჩადენა), რომელიც

უფრო ფართო ცნებაა და მოიცავს არაერთგზისობას, როგორც რეციდივის კერძო შემთხვევას. ამდენად, **სასჯელის დანიშვნის მიზნებისათვის**, ნასამართლელი პირის მიერ იმავე დანაშაულის (ან კოდექსით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევებში – სხვა დანაშაულის) ჩადენა იმ შემთხვევაში შეფასდება არაერთგზის დანაშაულად, თუ შესაბამისი მუხლი დამამძიმებელ გარემოებად ითვალისწინებს არაერთგზისობას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მისი ქმედება შეფასდება რეციდივად და გამოიყენება რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესი.

საინტერესოა, როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი, როდესაც, მართალია, საქართველოს სსკ-ის შესაბამისი მუხლი დამამძიმებელ გარემოებად ითვალისწინებს არაერთგზისობას, მაგრამ ბრალდების მხარემ პირს ბრალი არ წაუყენა აღნიშნული კვალიფიკაციით, მიუხედავად იმისა, რომ გამოკვეთილი იყო პირის მიერ დანაშაულის ჩადენა იმავე დანაშაულისათვის ნასამართლობის პერიოდში. იმის გათვალისწინებით, რომ სასამართლო სისხლის სამართლის საქმეს განიხილავს წარდგენილი ბრალდების ფარგლებში, ხოლო პირს ბრალად არ ედება არაერთგზის დანაშაულის ჩადენა, სასამართლო კანონისმიერად მოკლებულია შესაძლებლობას, გასცდეს ბრალდების ფარგლებს და დაამძიმოს ბრალად შერაცხული ქმედების კვალიფიკაცია, თუმცა წარსული ნასამართლობა ამ შემთხვევაშიც შეიძლება გახდეს საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილით, რეციდივის წესით სასჯელის დანიშვნის საფუძველი,²⁴ თუ ეს არ გამოიწვევს პირისთვის იმაზე უფრო მკაცრი სასჯელის შეფარდებას, ვიდრე სასჯელი, რომელიც ქმედების არაერთგზისობით დაკვალიფიცირების შემთხვევაში განესაზღვრებოდა.

VI. სასჯელის დანიშვნა დანაშაულის რეციდივისა და არაერთგზისობის ერთობლივად არსებობისას

სასამართლო პრაქტიკაში მრავლადაა ისეთი შემთხვევები, როდესაც მსჯავრდებული ახალი დანაშაულის ჩადენის მომენტში

²⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2021 წლის 21 ივლისის №233აპ-21 გაჩინება.

ნასამართლევით იყო ორი ან მეტი დანაშაულის ჩადენისათვის, რომელთაგან ახალ დანაშაულთან მიმართებით ერთი ნასამართლობა ქმნის არაერთგზისობას, ხოლო მეორე – რეციდივს. ასეთ დროს აზრთა სხვადასხვაობას ინვესს სასჯელის დანიშვნის საკითხი. კერძოდ, მსჯავრდებულს სასჯელი უნდა დაენიშნოს მხოლოდ არაერთგზისობის გათვალისწინებით, თუ არაერთგზისობასთან ერთად გამოყენებული უნდა იქნეს რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესიც. ამ მხრივ, სასამართლო პრაქტიკა არაერთგვაროვანია. უმრავლეს შემთხვევაში, მათ შორის, უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაშიც,²⁵ მოსამართლე პირის მიერ ჩადენილ ქმედებას აკვალიფიცირებს არაერთგზის ჩადენილად და შესაბამისად, არაერთგზისობის, როგორც შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებული დამამძიმებელი გარემოების, გათვალისწინებით ნიშნავს სასჯელს მუხლის სანქციით დადგენილ ფარგლებში, თუმცა, იმავდროულად, ითვალისწინებს მეორე დანაშაულისათვის ნასამართლობას, რომელმაც ახალ დანაშაულთან მიმართებით შექმნა რეციდივი და ხელმძღვანელობს საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი წესით. ამდენად, პირს ერთი ქმედებისათვის სასჯელი უმძიმდება ერთი მხრივ, არაერთგზისობის, ხოლო, მეორე მხრივ, რეციდივის გამო.

მნიშვნელოვანია, შეფასება მიეცეს, თუ რამდენად გამართლებულია სასამართლოს მიერ საკითხის ამგვარად გადაწყვეტა და მსგავსი პრაქტიკის განვითარება. ამ თემაზე მსჯელობის ფარგლებში, მნიშვნელოვანია, გაანალიზდეს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთი განაჩენი²⁶, სადაც პალატამ კომპლექსურად, ყოველმხრივ შეაფასა საკითხი, გაანალიზა რეციდივისა და არაერთგზისობის ცნებები, გამოსაყენებელი კანონის მიზნობრიობა და მისი ნამდვილი შინაარსი, რის საფუძველზეც დაადგინა

---

²⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2020 წლის 11 მაისის №914აპ-19 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2022 წლის 20 ივნისის №425აპ-22 განჩინება.

²⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2022 წლის 20 იანვრის №659აპ-21 განაჩენი.

ზემოაღნიშნულისაგან განსხვავებული პრაქტიკა და ერთი მხრივ, კანონიერად, ხოლო, მეორე მხრივ, სამართლიანად გადაწყვიტა სადავო საკითხი. მსჯავრად შერაცხული ქმედების (თაღლითობა – საქართველოს სსკ-ის 180-ე მუხლი) ჩადენის დროს მსჯავრდებული ნასამართლვე იყო როგორც თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 29 იანვრის განაჩენით საქართველოს სსკ-ის 273¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის, ისე თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 7 მაისის განაჩენით საქართველოს სსკ-ის 19,177-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისთვის. ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოებმა გაითვალისწინეს ნასამართლობა თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 7 მაისის განაჩენით საქართველოს სსკ-ის 19, 177-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის და მსჯავრდებულისათვის მსჯავრად შერაცხული ქმედება – თაღლითობა, არაერთგზის ჩადენილად შეაფასეს, ხოლო თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 29 იანვრის განაჩენით საქართველოს სსკ-ის 273¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის ნასამართლობის გათვალისწინებით, მსჯავრდებულს საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილის გამოყენებით, დანაშაულის რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესით შეუფარდეს თავისუფლების აღკვეთა 7 წლით.

საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა საკითხის ამგვარად გადაწყვეტა, გააანალიზა რეციდივისა და არაერთგზისობის ცნებები და განმარტა, რომ განზრახი დანაშაულების შემთხვევაში არაერთგზისი დანაშაულისა და რეციდივის ცნებები არსობრივად მსგავსია. სწორედ ამ მიზეზით, საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის მე-2 ნაწილი კრძალავს დანაშაულის რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამოყენებას, თუ ამავე კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლში ან მუხლის ნაწილში მითითებულია ნასამართლობაზე, როგორც დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშანზე. ამასთან, სასამართლომ გაითვალისწინა, რომ სისხლის სამართლის კოდექსი „რამდენიმე რეციდივის“ ერთდროულად არსებობის შემთხვევაში არ ითვალისწინებს საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი

ნაწილით გათვალისწინებული წესის *ერთ განაჩენში ერთ დანაშაულთან მიმართებით* ორჯერ გამოყენების შესაძლებლობას. პალატის განმარტებით, არაერთგზისი დანაშაულისა და რეციდივის ცნებების არსებითი მსგავსების გათვალისწინებით, არაერთგზისობის მხედველობაში მიღებასთან ერთად, რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის დამატებით გამოყენება გაუმართლებლად ამძიებებს ბრალდებულის/მსჯავრდებულის მდგომარეობას. ამრიგად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ იმ შემთხვევაში, თუ ახალი დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის პირის რამდენიმე განზრახი დანაშაულისათვის ნასამართლობა დადგენილია სხვადასხვა განაჩენით, რომელთაგან ერთი არერთგზისობას ქმნის, ხოლო მეორე – რეციდივს, მხედველობაში მიიღება მხოლოდ იმ განაჩენით ნასამართლობა, რომელიც არაერთგზისობად კვალიფიცირდება. ეს წესი მოქმედებს იმ შემთხვევაშიც, თუ წარსულში გამოტანილ რომელიმე სხვა განაჩენს გათვალისწინებული აქვს იმ განაჩენით ნასამართლობა, რომელიც განსახილველ შემთხვევაში არაერთგზისობას ქმნის, რადგან ერთი განაჩენის მიერ სხვა განაჩენიდან გამომდინარე ნასამართლობის გათვალისწინება, არ აქარწყლებს ამ უკანასკნელს.

საქართველოს სსკ არაერთგზისობასთან ერთად რეციდივს დამატებით არც იმ შემთხვევაში იღებს მხედველობაში, როდესაც ეს უკანასკნელი სხვა, წინა განაჩენით არ არის გათვალისწინებული. საწინააღმდეგო მიდგომა სხვა განაჩენში დაშვებული შეცდომის არაპირდაპირ გამოსწორების მცდელობა და ამით მსჯავრდებულის სამართლებრივი მდგომარეობის უსაფუძვლოდ გაუარესებაა. ამდენად, სასამართლოს განმარტებით, რამდენიმე განაჩენით დადგენილი ნასამართლობის ვადების მიმდინარეობის პერიოდში ახალი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში ბოლო განაჩენით სასჯელის დანიშვნისას მხოლოდ ერთი მათგანი – რეციდივისა და არაერთგზისობის კონკურენციისას კი არაერთგზისობა – მიიღება მხედველობაში (აღნიშნული წესი *არ მოქმედებს* ბოლო განაჩენით დანაშაულთა ერთობლიობით მსჯავრდების შემთხვევაში, მაგრამ იმ დათქმით, რომ ამ შემთხვევაშიც, ერთ დანაშაულთან მიმართებით ერთზე მეტი ნასამართლობა მხედველობაში არ მიიღება).

გარდა ზემოაღნიშნულისა, საკასაციო სასამართლომ, რეციდივისა და არაერთგზისობის ცნებების არსებითი მსგავსების გათვალისწინებით, განმარტა, რომ, ერთი მხრივ, პირები, რომლებმაც რამდენიმე ნასამართლობის პერიოდში ერთი ახალი დანაშაული ჩაიდინეს და ამ უკანასკნელთან მიმართებით თითოეულმა ნასამართლობამ შექმნა რეციდივი, ხოლო, მეორე მხრივ, პირები, რომლებმაც რამდენიმე ნასამართლობის პერიოდში ასევე ერთი ახალი დანაშაული ჩაიდინეს და ამ უკანასკნელთან მიმართებით თითოეულმა ნასამართლობამ შექმნა რეციდივიც და არაერთგზისობაც, მოცემულ კონკრეტულ სამართალურთიერთობასთან მიმართებით, არიან არსებითად თანასწორი პირები, რომელთა მიმართ სასჯელის დანიშვნის არსებული პრაქტიკა არათანაბარ, დიფერენცირებულ მიდგომას ემყარება. კერძოდ, რამდენიმე რეციდივის არსებობის შემთხვევაში საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული წესი გამოიყენება მხოლოდ ერთხელ, მაშინ, როდესაც რეციდივისა და არაერთგზისობის კუმულაციურად არსებობისას – ორივე მათგანი მიიღება მხედველობაში. საკასაციო სასამართლოს შეფასებით, აღნიშნული მიდგომა მოკლებულია გონივრულ, ობიექტურ საფუძველს და არ ემსახურება რაიმე ლეგიტიმურ მიზანს, ხოლო თუ დიფერენციაციის მიზეზები აუხსნელია და არ ემსახურება ლეგიტიმურ მიზანს, დიფერენციაცია თვითმიზნური და გაუმართლებელია, რაც შეუთავსებელია თანასწორობის ფუნდამენტურ უფლებასთან. მოცემულ საქმეში საკასაციო სასამართლომ მსჯავრდებულისათვის რეციდივის გათვალისწინებით დანიშნული სასჯელის ვადა შეამცირა და ნაცვლად 7 წლისა, განუსაზღვრა 6 წლით თავისუფლების აღკვეთა. საკასაციო სასამართლოს აღნიშნული გადაწყვეტილება ეფუძნება გამოსაყენებელი კანონის სისტემურ, ობიექტურ, მიზნობრივ განმარტებას და უზრუნველყოფს სასჯელის სამართლიანობის პრინციპის დაცვას.

VII. რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნისას სასამართლოს შეზღუდვა ბრალდების მხარის მოთხოვნით

საქართველოს კონსტიტუციის 62-ე მუხლის მე-5 პუნქტის თანახმად, „სამართალწარმოება ხორციელდება მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის საფუძველზე“. მხარეთა თანასწორობის და შეჯიბრებითობის პრინციპის პატივისცემა სამართლიანი სასამართლოს უფლების მოთხოვნაა. სისხლის სამართალწარმოებაში შეჯიბრებითობა გულისხმობს სამართალწარმოების წარმართვას დაცვის, ბრალდებისა და მართლმსაჯულების განხორციელების ფუნქციათა მკაფიო გამიჯვნის პირობებში, სადაც სასამართლო ასრულებს მედიატორის როლს, შეზღუდულია მხარეთა მიერ მოპოვებული მტკიცებულებების შეფასებით და მისი შინაარსობრივი ჩართულობა საქმის გარემოებების გამორკვევაში მინიმალზეზღუდულია.²⁷ სისხლის სამართლის პროცესში მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპების უზრუნველყოფა საქმეზე სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებისა და ჯეროვანი მართლმსაჯულების განხორციელების შემადგენელი ელემენტი და აუცილებელი წინაპირობაა. სწორედ სასამართლოს ეკისრება სისხლის სამართლის პროცესის შეჯიბრებითობისა და თანასწორობის უზრუნველყოფის პასუხისმგებლობა. სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების მოთხოვნა ვერ იქნება მოსამართლის მიერ ისეთი ქმედების განხორციელება, რომელიც ზღუდავს მხარეთა თანასწორობასა და შეჯიბრებითობას.²⁸ სწორედ შეჯიბრებითობის პრინციპიდან გამომდინარე, პირის ბრალდება მხოლოდ პრო-

---

²⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 27 იანვრის №1/1/650, 699 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ნადია ხურციძე და დიმიტრი ლომიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-7.

²⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 28 დეკემბრის №3/2/1478 გადაწყვეტილება საქმეზე, „თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-3 მუხლის მე-20 ნაწილის მე-2 წინადადების, 25-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მე-3 წინადადების, 48-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილების, მე-5 ნაწილის პირველი წინადადებისა და მე-7 ნაწილის პირველი წინადადების კონსტიტუციურობის თაობაზე“, II-37.

კურორის უფლებამოსილებაა და სასამართლო საქმეს განიხილავს წარდგენილი ბრალდების ფარგლებში. იმავდროულად, სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოები შეზღუდული არიან საჩივრისა და შესაგებლის ფარგლებით და საქართველოს სსკ-ის 298-ე მუხლის მე-4 ნაწილისა და 308-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, განაჩენის საუარესოდ შებრუნების უფლებამოსილება მხოლოდ იმ შემთხვევაში აქვთ, თუ ბრალდების მხარე შეიტანს საჩივარს სწორედ ამ მოთხოვნით და თუ მას ასეთი პოზიცია ეკავა ქვედა ინსტანციის სასამართლოებში. მხარეთა შეჯიბრებითობისა და თანასწორობის პრინციპის მოქმედების პირობებში, საინტერესოა, რამდენად აქვს მოსამართლეს საკუთარი შეხედულებისამებრ მოქმედებისა და ბრალდების მხარის მოთხოვნის არარსებობის პირობებში, რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამოყენების შესაძლებლობა. ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად მნიშვნელოვანია სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი.

სასამართლო პრაქტიკაში იკვეთება შემთხვევები, როდესაც მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამოყენების საფუძველი, მოსამართლე უარს ამბობს მის გამოყენებაზე სწორედ ბრალდების მხარის მოთხოვნის არარსებობის გამო. კერძოდ, ერთ-ერთ საქმეში სააპელაციო სასამართლომ მსჯავრდებულს არ დაუნიშნა სასჯელი საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად იმ არგუმენტაციაზე დაყრდნობით, რომ, მართალია, პროკურორი სააპელაციო საჩივრით ითხოვდა მსჯავრდებულისთვის დანიშნული სასჯელის გამკაცრებას, თუმცა არ მიუთითებდა საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილ წესზე, ამასთან, მას სასჯელის გამკაცრების მოთხოვნა არ ჰქონია დაყენებული პირველი ინსტანციის სასამართლოში, რაც საქართველოს სსკ-ის 298-ე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, იყო განაჩენის მსჯავრდებულის საუარესოდ შებრუნების აუცილებელი პირობა, ურომლისოდაც სააპე-

ლაციო სასამართლო ვერ დაამძიმებდა მსჯავრდებულის მდგომარეობას.²⁹

საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა და აღნიშნა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის არცერთი ნორმა არ ითვალისწინებს პროკურორის ვალდებულებას, საქმის არსებითი განხილვისას გამოხატოს თავისი აზრი ბრალდებულის მიმართ გამოსაყენებელი/გამოყენებული სასჯელის სახისა და ზომის შესახებ. საქართველოს სსკ-ის 298-ე მუხლის მე-4 ნაწილით დაწესებული შეზღუდვა გასაჩივრებული განაჩენის სააპელაციო სასამართლოში საუარესოდ შებრუნების თაობაზე უნდა განიმარტოს სისტემურად, საქართველოს სსკ-ის სხვა ნორმებთან ერთობლიობაში, რომელთა მიხედვით, პირველი ინსტანციის სასამართლოში პროკურორი უფლებამოსილია, იმსჯელოს მხოლოდ ბრალდებულის მიერ ჩადენილი ქმედების კვალიფიკაციაზე და მოითხოვოს პირის მსჯავრდება მის მიერ მითითებული კვალიფიკაციის შესაბამისად.³⁰ გარდა ამისა, თუნდაც პროკურორი ვალდებული იყოს სასჯელის სახისა და ზომის შესახებ პირველი ინსტანციის სასამართლოში გამოხატოს პოზიცია, სახელმწიფო ბრალმდებლის მიერ პირის წინა ნასამართლობის დამადასტურებელი მტკიცებულებების სასამართლოში წარდგენა მიუთითებს მის პოზიციაზე, რომ ეს მტკიცებულებები უნდა იქნეს გათვალისწინებული განაჩენის გამოტანის დროს.³¹ შესაბამისად, არგუმენტი იმის შესახებ, რომ ბრალდების მხარეს პირველი ინსტანციის სასამართლოში არ ეკავა იგივე პოზიცია, საფუძველს მოკლებულია.

საკასაციო სასამართლომ განმარტა, რომ, როდესაც არსებობს სასჯელის გადიდების საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლით გათვალისწინებული პირობები, პირველი ინსტანციის სასამართლო ვალდებულია, გამოიყენოს აღნიშნული სისხლისსამართლებრივი ნორ-

---

²⁹ ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2020 წლის 3 აპრილის N1/ბ-174-2020 განაჩენი.

³⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2020 წლის 28 დეკემბრის №585აპ-20 განაჩენი.

³¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2016 წლის 11 მაისის №21აპ-16 განაჩენი.

მით გათვალისწინებული სასჯელის დანიშვნის წესი. ასევე, თუკი სააპელაციო საჩივრით ბრალდების მხარე ითხოვს სასჯელის გამკაცრებას მსჯავრდებულის მიმართ, თუნდაც საამისოდ ის არ მიუთითებდეს საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლით გათვალისწინებული საფუძვლის არსებობაზე, სააპელაციო სასამართლო ვალდებულია, სასჯელის დანიშვნისას იხელმძღვანელოს აღნიშნული მუხლით დადგენილი წესით (თუკი საქმეში წარმოდგენილი მტკიცებულებებით დასტურდება საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლში მითითებული წინაპირობების არსებობა).³²

სასამართლომ გაითვალისწინა, რომ სამართალწარმოების შეჯიბრებითი მოდელი „არ ათავისუფლებს მოსამართლეს თავისთავადი ვალდებულებისგან, ითვალისწინებდეს და სწორად იყენებდეს სამართლის ფუნდამენტურ პრინციპებს იმისგან დამოუკიდებლად, მხარე რამდენად ჯეროვნად ახერხებს საკუთარი ინტერესების დაცვას და მიუთითებს თუ არა მოსამართლეს სამართლის სათანადო წესების და პრინციპების გამოყენების აუცილებლობაზე... შეჯიბრებითი თუ ინკვიზიციური მოდელების თავისებურებების მიუხედავად, შესაძლოა არსებობდეს რიგი საკითხებისა, რომლებიც სისხლის სამართლის საქმის განმხილველმა სასამართლომ საკუთარი ინიციატივით და მხარეთა მოთხოვნის მიუხედავად უნდა შეამოწმოს. ამგვარ საკითხთა რიგს განეკუთვნება ისიც, თუ რომელი კანონი უნდა იქნეს გამოყენებული სასამართლოს მიერ“³³. საკასაციო სასამართლოს განმარტებით, საქართველოს სსკ-ის

³² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2020 წლის 28 დეკემბრის №585აპ-20 განაჩენი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2022 წლის 28 ივნისის №449აპ-22 განაჩენი.

³³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 29 სექტემბრის N3/1/608,609 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის მე-4 ნაწილის კონსტიტუციურობის თაობაზე და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 297-ე მუხლის „ზ“ ქვეპუნქტის კონსტიტუციურობის თაობაზე“, II-21,22.

298-ე მუხლის მე-4 ნაწილის იმგვარი ინტერპრეტაცია დასაშვებია, თუ სააპელაციო სასამართლო არ გაცდება მისთვის კანონით მინიჭებული დისკრეციის ფარგლებს და არ დაარღვევს კანონის იმპერატიულ დანაწესს.³⁴

არაერთ საქმეში, როდესაც ბრალდების მხარე ითხოვდა სასჯელის გამკაცრებას, მაგრამ არ მიუთითებდა საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილ წესზე, საკასაციო სასამართლომ უპირატესობა მიანიჭა კანონის იმპერატიული დანაწესის შესრულებას და რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამოყენება არ მიიჩნია მხარეთა მოთხოვნის ფარგლების გაცდენად.³⁵ თუმცა იმ პირობებში, როდესაც საერთოდ არ არსებობდა ბრალდების მხარის საჩივარი ან საჩივარი მიემართებოდა მხოლოდ ქმედების კვალიფიკაციას, მიუხედავად იმისა, რომ გამოკვეთილი იყო რეციდივის შემთხვევა და დანიშნული სასჯელი არ პასუხობდა საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილ მოთხოვნას, საკასაციო სასამართლომ უარი თქვა დანიშნული სასჯელის ნაწილში განაჩენის საუარესოდ შებრუნებაზე საამისოდ აუცილებელი საპროცესო საფუძვლის – ბრალდების მხარის მოთხოვნის არარსებობის გამო.³⁶

ამდენად, სასამართლო ვალდებულია იმოქმედოს კანონის იმპერატიული დანაწესის შესაბამისად და იმ შემთხვევაში, თუ საქმეში არსებული მტკიცებულებებით დასტურდება პირის ნასამართლობა, სასჯელი დანიშნოს საქართველოს სსკ-ის 58-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი წესით. თუმცა აღნიშნული ვალდებულების ფარგლები განსხვავდება სააპელაციო და საკასაციო ინს-

---

³⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2020 წლის 22 დეკემბრის №574აპ-20 განაჩენი.

³⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2021 წლის 11 თებერვლის №724აპ-20 განჩინება.

³⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2020 წლის 11 მაისის №914აპ-19 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2022 წლის 28 მარტის №51აპ-22 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2022 წლის 14 აპრილის №163აპ-22 განჩინება.

ტანციის სასამართლოებისათვის, კერძოდ, ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოებს პირის სამართლებრივი მდგომარეობის დამძიმების შესაძლებლობა მხოლოდ ბრალდების მხარის საჩივრის არსებობის შემთხვევაში ენიჭებათ. მართალია, არ არის აუცილებელი, საჩივარში პროკურორი უშუალოდ მიუთითებდეს რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამოყენებაზე, თუმცა, აუცილებელია, საჩივრის არსებობა სასჯელის გამკაცრების თუნდაც ზოგადი მოთხოვნით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, საქართველოს სსკ-ის 298-ე მუხლის მე-4 ნაწილისა და 308-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოები კანონისმიერად მოკლებული არიან საუარესოდ შებრუნების შესაძლებლობას.

VIII. დასკვნა

ნაშრომში განხილული საკითხები ცხადყოფს, რომ რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესი, მიუხედავად მისი ერთი შეხედვით მკაფიო ფორმულირებისა, არაერთხელ გამხდარა სასამართლოს განმარტებისა და შეფასების საგანი. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი სწორედ რეციდივის დადგენაა, რა დროსაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება განზრახი დანაშაულისათვის წინა ნასამართლობის ფაქტის უტყუარად დადასტურებას, რისთვისაც მნიშვნელოვანია ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის სწორად გამოთვლა. ამ თვალსაზრისით, საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მნიშვნელოვანი განმარტება გააკეთა და შეცვალა მანამდე არსებული პრაქტიკა. ნაშრომში გაანალიზდა რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამოყენების პრობლემური შემთხვევები და წარმოჩინდა როგორც სასამართლო პრაქტიკაში არსებული სირთულეები, ისე კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზები, რომლებიც შემდგომ სრულყოფას საჭიროებს. კერძოდ, მიმოხილულ იქნა რეციდივის გავლენა როგორც თავისუფლების აღკვეთის, ისე არასაპატიმრო სასჯელის შეფარდებისას. გაანალიზდა რეციდივის დროს თავისუფლების აღკვეთის ვადის განსაზღვრის საკითხი და მასთან დაკავშირებული სასამართლო პრაქტიკა.

ასევე, განხილულ იქნა რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამონაკლისი შემთხვევები, მათი გამოყენებისა და განმარტების თვალსაზრისით კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში არსებული ხარვეზები, რომელთა ანალიზის შედეგად, შემოთავაზებულ იქნა საკითხის გადაჭრის შესაბამისი გზები. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის საფუძველზე, ნაშრომში განხილულია რეციდივისა და არაერთგზისობის კონკურენციისას სასჯელის დანიშვნის პრობლემური შემთხვევები, ასევე, მხარეთა შეჯიბრებითობისა და თანასწორობის პრინციპის კვალდაკვალ, გაანალიზდა რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნის წესის გამოყენებისას ბრალდების მხარის მოთხოვნით სასამართლოს შეზღუდვისა და მოსამართლის საკუთარი შეხედულებისამებრ მოქმედების ფარგლები. ნაშრომში განხილული საკითხები თითქმის სრულად ამოწურავს საკვლევ თემასა და მასთან დაკავშირებულ პრაქტიკულ სირთულეებს, რომელთა ანალიზი ხელს შეუწყობს როგორც სასამართლო პრაქტიკის შემდგომ სრულყოფას, ისე დაინტერესებულ პირთა ცოდნის ამაღლებას.

IMPOSING A SENTENCE IN THE CASE OF RECIDIVISM (ANALYSIS OF THE CASE LAW)

Khatia Shekiladze*

Abstract

Article 58 of the Criminal Code of Georgia defines the imperative rule of sentencing in case of recidivism, which, at first glance, establishes a simple legal regulation, however, judicial practice clearly shows problematic cases and difficulties of applying the mentioned norm. The rule of sentencing in the case of recidivism significantly limits the scope of the judge's discretion and, in the conditions of essentially identical legal circumstances, sets the same standard for all. In order to use the norm in a targeted way and to establish a uniform judicial practice, it is important to analyze the judicial practice, identify problematic issues and determine ways to solve them, which significantly determines the foreseeability of the norm and ensures the avoidance of errors in judicial proceedings.

Keywords: Recidivism, Repeated crime, Impose punishment, Judicial practice.

---

* Ph.D. in Law, Associate Professor at Sul Khan-Saba Orbeliani University, ORCID: 0009-0005-1131-7227.

**სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა
სამართლებრივად ვარგისი ნების არმქონე
პირთა მოქმედებისთვის**

ქეთევან ქოჩაშვილი*

*„მე“ – ეს არის ადამიანისთვის უსაკუთრესი...
ერთი ინდივიდი შესაძლოა ნატრობდეს მეორე
ინდივიდის რაიმე თვისებას, მაგრამ არასოდეს იფიქრებს
სხვა ადამიანად გადაქცევას, იმას, რომ დაჰკარგოს თავისი „მე“.
კირკეგორი*

I. შესავალი

ინდივიდი, როგორც კერძო სამართლებრივი წესრიგის სუბიექტი, ფიზიკურ პირად იწოდება. მისი სამართალსუბიექტობა მოიცავს უფლება-მოვალეობის ქონის (უფლებაუნარიანობა), სამართლებრივად ვარგისი ნების გამოვლენის და მასზე პასუხისმგებლობის ალების (ქმედუნარიანობა), სხვისთვის ზიანის მიყენებისას საკუთარი ნებითა და ქონებით პასუხისმგებების (დელიქტუნარიანობა) შესაძლებლობებს. თუ უფლებაუნარიანი ყოველი ადამიანია, სხვა შესაძლებლობები გარკვეული წინაპირობების არსებობას უკავშირდება. ამდენად, მნიშვნელოვანია სამართლებრივად ვარგისი ნების არმქონე პირთა მოქმედებით დამდგარი ზიანისთვის პასუხისმგებლობის საკითხი, რომელიც ამ პირთა მშობლების ანდა მათ ზედამხედველობაზე ვალდებულ სუბიექტთა სოლიდარულ თუ სუბსიდიურ პასუხისმგებლობას მოიაზრებს.

II. სამართალსუბიექტობა და მისი ელემენტები

1. უფლებაუნარიანობა

1.1. არსი

პირის მიერ სამართლებრივი მოქმედების განხორციელების შესაძლებლობისა და მისი შედეგებისთვის პასუხისმგებლობის დაკისრების საფუძველი სამართალსუბიექტობაა. ეს ცნება მოიცავს

---

* სამართლის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის თანამედროვე კერძო სამართლის ინსტიტუტის წევრი. ORCID: 0009-0003-7927-6842.

უფლებაუნარიანობის, ქმედუნარიანობისა და დელიქტუნარიანობის სამართლებრივ კატეგორიებს.¹

ჯერ კიდევ რომის სამართალი უფლებაუნარიანობას უკავშირებდა ადამიანის სამ მთავარ მდგომარეობას, სამი სახის უმთავრესი სიკეთის არსებობას: თავისუფლებას², მოქალაქეობას და ოჯახს, ამდენად, მათ დაკარგვას უფლებაუნარიანობის უდიდეს შეზღუდვად განიხილავდა.³ თანამედროვეობაში უფლებაუნარიანობა ფიზიკურ პირთათვის კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტად ყოფნის სამოქალაქო კანონმდებლობით მინიჭებული შესაძლებლობაა,⁴ უფლება-მოვალეობათა სამართლებრივი წანამძღვარია,⁵ პირის უნარია, ჰქონდეს სამოქალაქო უფლებები და მოვალეობები (საქართველოს სკ-ის მე-11 მუხლის I ნაწილი).⁶

¹ არის მოსაზრება, რომ ქმედუნარიანობა მოიცავს გარიგებაუნარიანობისა და დელიქტუნარიანობის ცნებებს. კერძოდ, გარიგებაუნარიანობას, როგორც ნამდვილი გარიგების დამოუკიდებლად დადების უნარს და დელიქტუნარიანობას, როგორც ზიანის გამომწვევი ქმედებისთვის პასუხისმგებლობის ქონის უნარს. კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, 2009, 16. სხვა შეხედულებით, განასხვავებენ ზოგად და სპეციალურ ქმედუნარიანობას. ზოგადი ქმედუნარიანობის, როგორც გვარეობითი ცნების, სპეციალურ ფორმებად მიიჩნევა „გარიგებაუნარიანობა“ და „დელიქტუნარიანობა“. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. I, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 68.

² მონობის ინსტიტუტმა ადამიანის საგნამდე დამცრობის შეუძლებლობის თემა გააქარწყლა. მონობა არის მდგომარეობა ინდივიდისა, რომლის მიმართ საკუთრების უფლების ატრიბუტები ხორციელდება, მონა სამართლის არასუბიექტია, ის ნივთია რომის სამართალში. კარბონიე ჟ., სამართლის არასუბიექტის ნაკვალევზე, თ. ნინიძის თარგმანი, ბესარიონ ზოიძე 60, ლ. ჭანტურიას და ი. ბურდულის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 151.

³ რომის სამართლის ძეგლები, იუსტინიანეს დიგესტები, ნ. III-IV, ნ. სურგულაძის თარგმანი, ნ. სურგულაძის, ბ. ზოიძის, მ. შუხოშვილისა და მ. ხოფერიას რედაქტორობით, თბილისი, 2013, 172.

⁴ Гражданское и Торговое Право Зарубежных Стран, Под. ред. В.В. Безбаха, В.К. Пучинского, Москва, 2004, 94.

⁵ Эннекцерус Л., Курс Германского Гражданского Права, Т. I, Москва, 1950, 283.

⁶ ზოგადი უფლებაუნარიანობის ცნება პირველად მე-18 საუკუნეში წარმოიშვა ინდივიდუალიზმის განვითარების შედეგად, რომლის უმაღლესი პრინციპის თანახმად, ყოველი ადამიანი არის თვითმიზანი, შესაბამისად,

1.2. უფლებაუნარიანი პირი – სამართლის სუბიექტი

კონტინენტური ევროპის სამართლებრივ ოჯახში, იქ, სადაც კანონმდებელი ადამიანის ფიზიკურ არსებობას მის სამართლის სუბიექტად აღიარებას უკავშირებს, ადამიანის, როგორც კერძო-სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილის, აღსანიშნავად გამოიყენება ტერმინი „ფიზიკური პირი“ – „*persone fisiche*“, „*personne physique*“ (რომანული სივრცე). ხოლო იქ, სადაც კანონმდებელი მიიჩნევს, რომ ადამიანი ბუნებით არის სამართლის სუბიექტი, მოქმედებს ტერმინი „ბუნებითი პირი“ – „*personas naturales*“, „*natürliche personen*“ (გერმანული სივრცე).⁷

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი უფლებაუნარიანობას სამართალსუბიექტობასთან აიგივებს. მხოლოდ უფლებაუნარიანი პირი, როგორც სამართლის სუბიექტი, შეიძლება იყოს სამოქალაქო უფლებათა მქონე. უფლებაუნარიანობა უფლება-მოვალეობათა არსებობის აბსტრაქტული შესაძლებლობაა და ამდენად, ფიზიკური პირის, როგორც სამართლის სუბიექტის, არსებობის განმსაზღვრელი:⁸ „არ არსებობს უფლება სუბიექტის გარეშე და სუბიექტი უფლების გარეშე, ამასთან სუბიექტად ქცევა არ საჭიროებს რეალურ უფლებებს, უფლების შექმნის შესაძლებლობა ქმნის სუბიექტს“⁹. უფლებაუნარიანობა ადამიანის თანდაყოლილ და სამართლით აღიარებული უნარია, რომელიც წარმოიშობა ადამიანის დაბადებით¹⁰ (დაბადება ის ამოსავალი პუნქტია, საიდანაც

თავისუფალი და არ შეიძლება დაექვემდებაროს ისეთ ძალაუფლებას, რომელიც მას მიზნის მიღწევის საშუალებად გამოიყენებს. ჭანტურია ლ., შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი, 1997, 126, იხ. ციტირება: Lubtow von, Ulrich, *Theorie des Rechts-subjektes und ihre geschichtliche Entwicklung* in: FS Ernst Wolf, 1985, S,432.

⁷ კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, 2009, 99.

⁸ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. I, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 61.

⁹ ზოიძე ბ., სამართლის პრაქტიკული ყოფიერების შემეცნების ცდა (უპირატესად ადამიანის უფლებათა ჩრილში), თბილისი, 2013, 228.

¹⁰ დაბადებად ჩაითვლება მომენტი, როდესაც ნაყოფი გამოეყოფა დედის სამოს და აკმაყოფილებს ყველა იმ ნიშანს, რასაც თანამედროვე მედიცინა ცოცხალი ბავშვის დაბადებას უწოდებს. ჭანტურია ლ., შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი, 1997, 132.

ინყება ფიზიკური პიროვნება, ადამიანის დამოუკიდებელი ყოფა, ასევე მისი სამართლებრივი ცხოვრების საწყისი)¹¹ და წყდება მისი გარდაცვალებით.¹² შესაბამისად, დაუშვებელია მისი ჩამორთმევა კანონით თუ გარიგებით.¹³ ამასთან, უფლებაუნარიანი პირი სამართლის პასიური სუბიექტია, სამართლის აქტიურ სუბიექტად მას ქმედუნარიანობა აქცევს.

2. ქმედუნარიანობა

2.1. ცნება

ქმედუნარიანობა პირის შესაძლებლობაა, საკუთარი სახელითა და მოქმედებით მოიპოვოს სამოქალაქო უფლებები და იკისროს მოვალეობები.¹⁴ ამასთან, განასხვავებენ ზოგად და სპეციალურ ქმედუნარიანობას. სსკ-ის მე-12 მუხლში მოცემულია სწორედ ზოგადი ქმედუნარიანობის ცნება, რომელიც გულისხმობს პირის უნარს, საკუთარი ნებით განახორციელოს სამართლებრივი შედეგის მომტანი მოქმედებანი და არა მისი უნარი, განახორციელოს ერთი რომელიმე კონკრეტული მოქმედება.¹⁵ მიიჩნევა, რომ ქმედუნარიანობა პირის ნებაუნარიანობის ზოგადი გამოხატულებ-

---

¹¹ Мейер Д.И., Русское Гражданское Право, Москва, 2003.

¹² გარდაცვალების მომენტად ითვლება თავის ტვინის ფუნქციონირების შეწყვეტა (სსკ -ის მე-11 მუხლის მე-3 ნაწილის მეორე წინადადება). ეს არის მომენტი, როდესაც ტვინის ფუნქციის შეუქცევადი დაკარგვის გამო რეანიმაციის შესაძლებლობა გამორიცხულია და შესაბამისი სამედიცინო დანადგარი საბოლოოდ წყვეტს თავის ტვინის ფუნქციონირების ამსახველი ტალღების ჩვენებას. კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, 2009, 103. უფლებრივი შედეგებით გარდაცვალებას უთანაბრდება ფიზიკური პირის კანონით დადგენილი წესით გარდაცვლილად გამოცხადება. ზოგადი წესის თანახმად, გარდაცვალების დღედ ითვლება სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღე. Цискадзе М., Особенности Рассмотрения дел о Признании Лица Безвестно Отсутствующим или Объявлении Умершим, “Южнокавказский Юридический Журнал”, №7, 2016, 139.

¹³ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წ. I, ლ. ჭანტურიას, ზ. ახვლედიანის, ბ. ზოიძისა და ს. ჯორბენაძის რედაქტორობით, თბილისი, 1999, 42.

¹⁴ Гражданское и Торговое Право Зарубежных Государств, Т. I, Ред. Е.А. Васильев, А.С. Комаров, Москва, 2004, 122.

¹⁵ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წ. I, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 68.

ბაა,¹⁶ სწორედ ნება იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ სამართლის სუბიექტი განვასხვავოთ სამართლის ობიექტისგან, ნება ის პირველადი სუბსტანციაა, რომელიც ადამიანური ყოფის ყველა ფორმაში (ინდივიდუალური თუ კოლექტიური) მონაწილეობს.¹⁷

2.2. ქმედუნარიანობის განმსაზღვრელი წინაპირობები

უფლებაუნარიანობისაგან განსხვავებით, რომელიც ადამიანის დაბადების მომენტიდან წარმოიშობა, ქმედუნარიანობა დამოკიდებულია დამატებითი წინაპირობის არსებობაზე. ასეთი წინაპირობაა საკუთარი ქცევის (ნებაზე დაფუძნებულად) მართვისა და მისი შედეგების გააზრების უნარი. ეს უკანასკნელი ინდივიდის ასაკს, მის გონებრივ შესაძლებლობებსა და ფსიქიკურ განვითარებას უკავშირდება.¹⁸ თითოეული მართლწესრიგი საჭიროებს სპეციალურ დანაწესებს, რომლებიც აწესრიგებს არასრულწლოვნებისა და მძიმე ფსიქიკური დარღვევების მქონეთა სამოქალაქო ბრუნვაში მონაწილეობას და მათ გამოთიშვას ამ ბრუნვისგან მთელ რიგ შემთხვევებში.¹⁹ ქმედუნარიანად (შერაცხადად) მიიჩნევიან პირები, ვინც განსაზღვრულ ასაკს მიაღწიეს და აქვთ ნორმალური განსჯის უნარი, შეუძლიათ, ანგარიში გაუწიონ თავიანთ ქმედებებს,²⁰ მათი საქმიანი და გონებრივი შესაძლებლობები იძლევა იმის საშუალებას, რომ სათანადოდ შეაფასონ საკუთარი ნების გამოვლენის მნიშვნელობა.²¹

¹⁶ ზოიძე ბ., ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირის სამართალსუბიექტობა, „თსუ სამართლის მიმოხილვა“, N1, 2016, 32.

¹⁷ Архипов С.И., Субъект Права: Теоретическое исследование, СПб, 2004, 43; Артеменков В.К., Формирование Юридической Личности Общественного Объединения в Дискурсе Антропологического Типа Правопонимания, „Правоведение“, №5, 2017, 34.

¹⁸ კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, 2009, 97.

¹⁹ რუსიაშვილი გ., კაზუსები სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი, 2015, 116.

²⁰ ჭანტურია ლ., შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი, 1997, 154.

²¹ ცვაიგერტი კ., კოტცი ჰ., შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართლის სფეროში, ტ. II, ე. სუმბათაშვილის თარგმანი, თ. ნინიძის რედაქტორობით, თბილისი, 2001, 33. სისხლის სამართალში „შერაცხადობა“ გულისხმობს აღქმისა და ნებელობის არსებობას (ბულოკი). იხ., ნიქარიშვილი კ., დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობის თა-

ამა თუ იმ ქვეყნის კანონმდებლობა განამტკიცებს სრული ქმედუნარიანობის პრეზუმფციას იმ პირის მიმართ, ვინც სრულწლოვანებას მიაღწია, რადგან მიიჩნევა, რომ პირს ამ დროიდან შეუძლია ნებისმიერ სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობაში გააზრებულად მონაწილეობა, ძალუძს საკუთარი მოქმედების მნიშვნელობის შეფასება. ქმედუნარიანობის სამართლებრივი კონსტრუქცია სრულწლოვან პირებს ანიჭებს როგორც უფლებებსა და მოვალეობებს, ისე სამართლებრივად მბოჭავი გადაწყვეტილებების მიღების უნარს და უზრუნველყოფს ამ გადაწყვეტილებათა სხვათა მიერ პატივისცემას, ყოველივე ეს კი ადამიანთა თავისუფლებას უწყობს ხელს.²²

იმავედროულად, შესაძლოა, სრულწლოვან ადამიანს ჯანმრთელობის მდგომარეობა (მძიმე ფსიქიკური თუ ინტელექტუალური დარღვევების გამო) არ აძლევდეს ზემოთქმული შესაძლებლობების განხორციელების უნარს. ამასთან, არ არსებობს ნებაუუნარო ადამიანი, რადგან თუ მას არ ექნებოდა ნება, ის არ მიიჩნეოდა ცოცხალ არსებად. ნება აქვს არა მხოლოდ ჯანმრთელს, არამედ მძიმე ფსიქიკური დარღვევების მქონეს, არა მხოლოდ ზრდასრულს, არამედ ახალშობილსაც.²³ მართალია, ზემოხსენებულ პირებს სამართლებრივად ანგარიშგასაწევი ნება არ გააჩნიათ, მაგრამ მათ ადამიანური მოთხოვნილებები აქვთ, რაც სამართლის სუბიექტის უფლებებთან არის კავშირში, ანუ მოთხოვნილება, ინტერესი ქმნის უფლებას და არა მათი სამართლებრივად გაცნობიერებულნი ნება.²⁴

2.3. თანამედროვე მიდგომა ჯანმრთელობის დარღვევის მქონე პირებთან

აღსანიშნავია, რომ „შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების შესახებ“ კონვენცია პრინციპულად უარყოფს ადამიანისთვის ქმედუნარიანობის ჩამორთმევას. შეზღუდული

ვისებურებანი ფრანგულ სისხლის სამართალში, „სამართლის ჟურნალი“, N2, 2017, 274.

²² ბორონი ა., ნინათქმა, ჟურნ. „თსუ სამართლის მიმოხილვა“, N1, 2016, 20.

²³ Гервагенъ Л.Л., Обязанности как Основание Права, С-Петербург, 1908, 66.

²⁴ ზოიძე ბ., სამართლის პრაქტიკული ყოფიერების შემეცნების ცდა (უპირატესად ადამიანის უფლებათა ჭრილში), ესეები, თბ., 2013, 229.

შესაძლებლობები დინამიკური ხასიათის მქონეა და აფერხებს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში აღნიშნულ პირთა თანაბარ, სრულყოფილ და ეფექტიან მონაწილეობას. შესაბამისად, მხოლოდ ფსიქიკური ჯანმრთელობის გამო ადამიანისთვის არათუ ქმედუნარიანობის ჩამორთმევა, არამედ მისთვის ქმედუნარიანობის შეზღუდვაც კი, კონვენციით დადგენილი მაღალი სტანდარტის საწინააღმდეგოდ მიიჩნევა.²⁵ კანონმდებლის მიზანი უნდა იყოს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა დახმარება გადანყვეტილების მიღების საკითხში და არა ყველა სფეროში მათი ნების სრული ჩანაცვლება,²⁶ პირის უფლება-თავისუფლებაში ჩარევა დასაშვებია მხოლოდ იმ მინიმალური მოცულობით, რაც აუცილებელია მიზნის მისაღწევად. კერძოდ, დაცვითი ღონისძიებები ავტომატურად არ უნდა გულისხმობდეს პირისთვის ქმედუნარიანობის სრული მოცულობით დაკარგვას, ხოლო იქ, სადაც შესაძლებელია, სრულწლოვან პირს უნდა ჰქონდეს უფლება, დადოს იურიდიული მნიშვნელობის მქონე ყოველდღიური ყოფითი გარიგებები.²⁷

სსკ-ში განხორციელებული ცვლილებების შედეგად მძიმე ფსიქიკური დარღვევების მქონე პირების მიმართ ტერმინი „ქმედუნარიანო“ შეიცვალა ცნებით – **„ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირი“ (მხარდაჭერის მიმღები)**. ასეთია პირი, რომელსაც აქვს მყარი ფსიქოლოგიური, გონებრივი თუ ინტელექტუალური დარღვევები და შესაბამისად, მას სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განხორციელების პროცესში დამოუკიდებლად არ შეუძლია სრული, ეფექტური მონაწილეობა და საჭიროებს მხარდაჭერის დახმარებას.²⁸ მხარდაჭერის ინსტიტუტის შემოღებით კანონმდებელმა შექმნა მხარდაჭერის მიმღებ პირთა ნების გამოხატვის და მისი სწორად წარმართვის ინსტრუმენტი, რომლის მიზანია არა ერთი ნების მეორეთი ჩანაცვლება, არამედ სამართ-

---

²⁵ ბიჭია მ., კანონისმიერი ვალდებულებითი ურთიერთობები, თბილისი, 2016, 273, იხ. ციტირება: განმარტებითი ბარათი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ“ 2015 წლის 20 მარტის კანონზე №3339.

²⁶ იქვე, 274, იხ. ციტირება: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიის 2014.8.10. გადაწყვეტილება, №2(4)532,533.

²⁷ შველიძე ზ., ბოდონე ქ., თოდრია თ., ხაჭომია თ., გუჯაბიძე ნ., მესხიშვილი ქ., საქართველოს შრომის სამართალი და საერთაშორისო შრომის სტანდარტები, თბილისი, 2017, 153.

²⁸ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. I, ლ. ჭანტუიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 72;

ლებრივად ჯანსაღი და შედეგზე ორიენტირებული ნების გამოვლენისთვის ხელშეწყობა.²⁹ ამგვარად, მხარდამჭერი მექანიზმი ხელს უწყობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, თავად მიიღონ გადაწყვეტილება ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში, რათა მათ ნებაში სხვა პირები არ ჩაერიონ, ხოლო მხარდამჭერა მოხდეს მათი თანხმობით და იმ სივრცეში, სადაც მათ ეს სჭირდებათ.³⁰

3. დელიქტუნარიანობა

დელიქტუნარიანობა განისაზღვრება როგორც პირის უნარი, იკისროს სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა სხვისთვის მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებით მიყენებული ზიანისათვის.³¹ აღსანიშნავია, რომ სამოქალაქო სამართალი ქმედუუნარო პირის (საქართველოს სკ-ის მიხედვით 7 წლამდე ასაკის მქონე პირი – მცირეწლოვანი) მიერ დადებულ ნებისმიერ გარიგებას, მის მიერ ან მის მიმართ გამოვლენილ ნებას უცილოდ ბათილად მიიჩნევს, რადგან ასეთი პირის გონებრივი განვითარების არასაკმარისი დონე და არაჯანსაღი ფსიქიკური მდგომარეობა თავისუფლად და გონივრულად მოქმედების შესაძლებლობას გამორიცხავს.³² ამავდროულად, ქმედუუნარო პირი არც სხვა პირისათვის მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებით მიყენებული ზიანისათვის აგებს პასუხს ბრალის არარსებობის გამო, რამდენადაც ეს უკანასკნელი ნებაუნარიანობას და ნების საფუძველზე პასუხისმგებლობას გულისხმობს. ჯერ კიდევ რომის სამართლის ძეგლებში არსებობს ჩანანერი, რომლის თანახმად, დაუშვებელია „მუდმივი შეშლილობით მთლად გონებაწართმეული პირის დასჯა, რად-

²⁹ ზოიძე ბ., ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირის სამართალსუბიექტობა, *ჟურნ. „თსუ სამართლის მიმოხილვა“*, N1, 2016, 32.

³⁰ ფერაძე გ., ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირთა ქმედუნარიანობა – ქართული და ევროკავშირის წევრი ცალკეული ქვეყნების კანონმდებლობის ანალიზი, ნიგნში: სამართლისა და პოლიტიკური აზროვნების ისტორიის ნარკვევები, ნ. IV, გ. ფერაძის რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 765, იხ. ციტირება: Nilson A., *Right to legal capacity for persons with intellectual and psychosocial disabilities*, Commissioner For Human Rights, France, 2012, 25.

³¹ Шумилов В.М., *Введение в Правовую Систему ФРГ*, Москва-Бремен, 2001, 69.

³² ქოჩაშვილი ქ., ბრალი, როგორც სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პირობა, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2009, 99.

გან თვით შეშლილობაა მისთვის საკმარისი სასჯელი³³. ასევე, თანამედროვეობაშიც, მაგ., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, არასრულწლოვანი არ არის პასუხისმგებელი თავისი ქმედებიდან გამომდინარე ზიანისთვის, რომლის შეცნობა მისთვის შეუძლებელია შეფასების უნარის განვითარების დონის გამო (828(3)-ე პარაგრაფი).³⁴

III. ნებაუუნარო პირების კანონიერი წარმომადგენლებისა და მეთვალყურეობაზე ვალდებული პირების ბრალის საკითხი

ქმედუუნარო პირთა მიერ მიყენებული ზიანისათვის ამა თუ იმ ქვეყნის სამოქალაქო კანონმდებლობა პასუხისმგებლობას მათ კანონიერ წარმომადგენლებსა (მშობლები, მეურვე) და მეთვალყურეობაზე ვალდებულ სხვა პირებს (აღმზრდელობითი, სასწავლო, სამკურნალო დაწესებულებები) აკისრებს, რადგან სწორედ ამ სუბიექტებს შეეჩვენებათ ბრალად მათი მეთვალყურეობის ქვეშ მყოფ პირთა მოქმედება. მათი ბრალი გამოიხატება კანონით დაკისრებული მოვალეობების არაჯეროვან შესრულებაში, მაგ., არასრულწლოვანზე არასათანადო ზედამხედველობა, მათი აღზრდისადმი უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება, მათ მიმართ საკუთარი უფლებების არამართლზომიერი გამოყენება, რასაც მოჰყვება არასრულწლოვანის მხრიდან ზიანის გამომწვევი ქმედების განხორციელება.

1. მშობლების პასუხისმგებლობა არასრულწლოვანთა ქმედებისათვის

ფრანგული სამოქალაქო სამართლის თანახმად, მშობლებს ეკისრებათ სოლიდარული პასუხისმგებლობა არასრულწლოვანი შვილების მიერ მიყენებული ზიანისათვის, თუ ისინი ერთად ცხოვრობენ. ცალ-ცალკე ცხოვრების შემთხვევაში პასუხს აგებს ის მშობელი, ვის მზრუნველობაშიც იმყოფება ბავშვი. აღსანიშნავია, რომ თანამედროვე მართლწესრიგი ჯეროვნად იცავს ქორწინებისგარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებებსაც და ბიოლოგიურ მშობ-

---

³³ რომის სამართლის ძეგლები, იუსტინიანეს დიგესტები, წ. I, ნ. სურგულაძის თარგმანი, ვ. მეტრეველის რედაქტორობით, თბილისი, 2000, 80.

³⁴ კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, 2009, 131.

ლებს შესატყვის ვალდებულებებს აკისრებს. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეზე – „ჯონსთონი ირლანდიის წინააღმდეგ“, დაადგინა: ბუნებრივი საოჯახო კავშირების ნორმალური განვითარება დაუქორწინებელ მშობლებსა და მათ შვილებს შორის მოითხოვს, რომ ამ უკანასკნელთა მდგომარეობა კანონიერი და სოციალური თვალსაზრისით გათანაბრებულ იქნეს ქორწინებაში მყოფი მშობლების ბავშვების მდგომარეობასთან.³⁵

თანამედროვე მსოფლიოში ბავშვი მოიაზრება არა როგორც მშობლის ავტორიტეტის ან უფლების ობიექტი, არამედ თავად უფლებათა სუბიექტი.³⁶ „ბავშვის უფლებების კონვენციის“ თანახმად, ბავშვს ენიჭება უფლება, გამოხატოს საკუთარი მოსაზრება გარესამყაროს მიმართ, ასევე იმ საკითხებთან მიმართებით, რომლებიც მის ინტერესებს ეხება ოჯახში.³⁷ ამ ტენდენციის გამოხატულებაა სსკ-ის 183-ე მუხლის ახალი რედაქცია(ც, კერძოდ, მისი მე-2 ნაწილი, რომელიც უზრუნველყოფს ბავშვის ინტერესებს უძრავ ქონებასთან მიმართებით: ის კრძალავს ბავშვის საკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვას მისი ინტერესების საზიანოდ მშობლის თუ კანონიერი წარმომადგენლის მხრიდან და ამ პირებს უძრავი ნივთის განკარგვის ნებას რთავს მხოლოდ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შესაბამისად, სასამართლოს თანხმობის საფუძველზე.

სსკ საკმაოდ დეტალურად აღწერს ბავშვების მიმართ მშობლების მოვალეობებს: მშობლები ვალდებული არიან აღზარდონ თავიანთი შვილები, იზრუნონ მათი ფიზიკური, გონებრივი, სულიერი და სოციალური განვითარებისთვის, აღზარდონ ისინი საზოგადოების ღირსეულ წევრებად, მათი ინტერესების უპირატესობის გათვალისწინებით (1198-ე მუხლის პირველი ნაწილი). თანამედროვე საზოგადოებაში ტრანსფორმაცია განიცადა ბავშვების ცხოვრების წესმა, მათი სოციალური კომუნიკაციის დიდი ნაწილი სოციალურ ქმედებებში ხორციელდება. შესაბამისად, მშობლის მისიაა მუდმივად ინფორმირებულობა და მონიტორინგი, შეიცვალა მისი მიზანიც: თუ წარსულში მას შვილის გარესამყარ-

³⁵ Бурдули Н., Как Европейская Конвенция по защите прав человека обеспечивает соблюдение баланса между правами семей и правами детей, „Южнокавказский Юридический Журнал“, №7, 2016, 155.

³⁶ ჯაფარიძე ქ., მშობლებისა და შვილების პირადი და ქონებრივი ურთიერთობები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, 2015, 5.

³⁷ იქვე, 8.

როსთვის წარმოჩენა შეადგენდა, ანმყოში უკვე შვილის გარესამყაროსგან დაცვაა.³⁸ მშობლებმა კარგად უნდა გაიაზრონ ბავშვის პიროვნება და იმოქმედონ, როგორც პიროვნებასთან. ბავშვის აღზრდის პროცესში გამოყენებულ უნდა იქნეს შემდეგი მიდგომები: თვალყურის დევნება, მეგობრული ურთიერთობა, მასწავლებელთან უშუალო დამოკიდებულება – ოჯახის გარეთ კონტროლი, სოციალურ გარემოსთან ადაპტაცია – ჩვევების ფორმირება და განვითარება, დამოუკიდებლობა.³⁹

სსკ-ის 1202-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, შვილის მიმართ მშობლებს აქვთ თანაბარი უფლება-მოვალეობები იმ შემთხვევაშიც, როცა ისინი განქორწინებულნი არიან ან ცალ-ცალკე ცხოვრობენ. შესაბამისად, ცალკე მცხოვრებ მშობელს იგივე პასუხისმგებლობა ეკისრება, რაც იმ მშობელს, ვისთანაც ბავშვი ცხოვრობს. მშობელი შეიძლება გათავისუფლდეს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებისაგან, თუ ის მეორე მშობლის ბრალით მოკლებული იყო შესაძლებლობას, მიეღო მონაწილეობა ბავშვის აღზრდაში.⁴⁰ თუ მეუღლეები ცალ-ცალკე ცხოვრობენ და მშობელი, რომელიც არ ცხოვრობს შვილთან, მოკლებული იყო შვილის ყოველდღიურ აღზრდაში მონაწილეობას საკუთარი ბრალით, არ თავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან არასრულწლოვანი შვილის მიერ სხვისთვის ზიანის მიყენებისას.⁴¹ მშობელს, რომელსაც ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება, არ ეკისრება პასუხისმგებლობა შვილის მიერ მიყენებული ზიანისათვის.

ქმედუნარო პირთა მიერ მიყენებული ზიანისათვის პასუხისმგებლობა არ დადგება, თუ კანონიერი წარმომადგენლები ან მე-თვალყურეობაზე ვალდებული სხვა სუბიექტები დაამტკიცებენ, რომ ისინი სათანადოდ ასრულებდნენ მოვალეობას, მიიღეს ყველა

---

³⁸ იქვე, 88.

³⁹ ჭანტურია ლ., მშობლის როლი მოზარდის ფსიქოლოგიური პრობლემის დასაძლევად, ჟურნ. „სისხლის სამართლის აქტუალური საკითხები“, №4, 2019, 100.

⁴⁰ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. IV, ტ. II, ლ. ჭანტურიას, ბ. ზოიძის, თ. ნინიძის, რ. შენგელიას და ჯ. ხეცტურიანის რედაქტორობით, თბილისი, 2001, 394.

⁴¹ ჩორგოლაშვილი ლ., დელიქტური ვალდებულებების ახლებურად გადანყევტის შესახებ, ნიგნში: სამართლის რეფორმა საქართველოში, ლ. ჭანტურიას და რ. კნიპერის რედაქტორობით, თბილისი, 1994, 248.

შესაძლო ზომა, რათა ზიანი არ დამდგარიყო, მაგრამ მისი აცილება ვერ შეძლეს.⁴²

2. სოლიდარული და სუბსიდიური პასუხისმგებლობის ფორმები არასრულწლოვანთა და ნებაუუნარო პირთა მიერ ჩადენილი სამართალდარღვევისას

საინტერესოა, თუ როგორ უნდა გადაწყდეს პასუხისმგებლობის საკითხი, როცა არასრულწლოვნის მიერ მიყენებული ზიანი როგორც მშობლების, ისე სასწავლო ან სხვა დანესებულების ბრალეული მოქმედების შედეგია. არსებობს მოსაზრება, რომლის თანახმად, თუ გარემოებათა მიხედვით აშკარაა, რომ მეთვალყურეობაზე ვალდებულ პირთა მხრიდან სათანადო ზედამხედველობის განხორციელებისას ზიანი არ დადგებოდა, მშობლები უნდა გათავისუფლდნენ პასუხისმგებლობისაგან, ხოლო თუ ამ ვალდებულების ჯეროვნად შესრულების დროს ზიანი მაინც დადგებოდა, რადგან ბავშვის მოქმედება ოჯახში ცუდი აღზრდის შედეგია, მხოლოდ მშობლები აგებენ პასუხს.⁴³ რადგან არსებობს რამდენიმე პირის მიერ ზიანის მიყენების ფაქტი, მიზანშეწონილია, გამოყენებულ იქნეს სსკ-ის 998-ე მუხლის პირველი ნაწილი, რომელიც აწესებს ამ შემთხვევაში ზიანის მიმყენებელთა სოლიდარულ პასუხისმგებლობას. ასევე უნდა გადაწყდეს საკითხი მშობელთა პასუხისმგებლობასთან მიმართებით, ოღონდ დაზარალებულის დაკმაყოფილების შემდეგ მათ შორის ურთიერთობისას წილი უნდა იყოს თანაბარი, ხოლო მშობლებსა და ზედამხედველობის განმასხვრცილებელ პირთა შორის ურთიერთობისას, წილი უნდა განისაზღვროს მათი ბრალის ხარისხის შესაბამისად.

ქართული სამოქალაქო სამართალი 10 წლის ასაკს მიღწეულ არასრულწლოვანს დელიქტუნარიანად მიიჩნევს და თავად მას აკისრებს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას. ამასთან, რადგან ნებაუუნარიანობა, პირის მიერ საკუთარი მოქმედების მნიშვნელობის გაცნობიერება, მოქმედების ხელმძღვანელობა პასუხისმგებლობის განმსაზღვრელია, კანონმდებელი აკეთებს დათქმას, რომ 10 წლის ასაკს მიღწეულიც თავისუფლდება პასუხისმგებლო-

⁴² Кузнецова Л.Г., Шевченко Я.Н., Гражданско-Правовое Положение Несовершеннолетних, Москва, 1968, 101.

⁴³ Иоффе О.С., Ответственность по Советскому Гражданскому Праву, Ленинград, 1955, 488.

ბისგან, თუ ზიანის მიყენებისას მას არ შეეძლო თავისი მოქმედების მნიშვნელობა გაეგო. ასევე განსაზღვრული გარემოებების არსებობისას შესაძლოა დადგეს კანონიერ წარმომადგენელთა დამატებითი, სუბსიდიური პასუხისმგებლობაც. მისი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ კრედიტორის მოთხოვნის დაკმაყოფილების შეუძლებლობისას ძირითადი მოვალის მხრიდან, ამ უკანასკნელთან ერთად, პასუხისმგებელნი არიან სხვა პირებიც. კერძოდ, როდესაც არასრულწლოვანს არ გააჩნია საკმარისი ქონება ან შემოსავალი, ზიანის მთლიანად ან ნაწილობრივ ანაზღაურება ევალება სუბსიდიურ მოვალეს. სსკ-ის 994-ე მუხლის მე-3 ნაწილი აწესებს მხოლოდ კანონიერ წარმომადგენელთა სუბსიდიურ პასუხისმგებლობას, მაგრამ არაფერს ამბობს ზედამხედველობის განმახორციელებელ სუბიექტთან დაკავშირებით. მიზანშეწონილია, დაწესდეს აღნიშნულ პირთა დამატებითი პასუხისმგებლობაც და მათ დაზარალებულის წინაშე ამ პასუხისმგებლობის ფარგლებში კანონიერ წარმომადგენლებთან ერთად პასუხი აგონ სოლიდარულად, ბრალის ხარისხის გათვალისწინებით.

სუბსიდიური პასუხისმგებლობის არსიდან გამომდინარე, არაბრალეული დამატებითი მოვალე, რომელიც ბრალეული ძირითადი მოვალის ნაცვლად ასრულებს მასზე კანონით ან ხელშეკრულებით დაკისრებულ მოვალეობას კრედიტორის წინაშე, ამის შემდეგ იძენს რეგრესული მოთხოვნის უფლებას მოვალის მიმართ.⁴⁴ ამასთან, რადგან კანონიერ წარმომადგენელთა და მეთვალყურეობაზე ვალდებულ პირთა პასუხისმგებლობის პირობა სხვისი კი არა, საკუთარი ბრალია, მათ კანონი არ ანიჭებს რეგრესული ანაზღაურების მოთხოვნის (უკუმოთხოვნის) უფლებას.⁴⁵

რაც შეეხება სსკ-ით განსაზღვრულ მხარდაჭერის მიმღებ პირთა მიერ მიყენებული ზიანის ანაზღაურების საკითხს, დელიქტური სამართლით თავად მათ ეკისრებათ სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მათ სასამართლოს გადაწყვეტილებით დანიშნული ჰყავდათ მხარ-

---

⁴⁴ რეგრესული ანაზღაურების საკითხი წარმოიშობა იმ შემთხვევაში, როდესაც კანონით დაიშვება ერთი პირის პასუხისმგებლობა (ზიანის ანაზღაურება) მეორე პირის ბრალეული მოქმედებისთვის. დუნდუა მ., დელიქტური პასუხისმგებლობისა და სახელშეკრულებო პასუხისმგებლობის თანაფარდობა, „სამართლის ყურნალი“, №1, 2009, 55.

⁴⁵ Иванова Г.Н., Шевченко А.С., Субсидиарная Ответственность, “Правоведение”, №2, 1998, 150.

დამჭერი სწორედ სხვა პირთათვის ზიანის მიყენების თავიდან აცილების მიზნით. აღსანიშნავია, რომ თავად მხარდამჭერიც შესაძლოა გათავისუფლდეს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებისაგან, თუ დამტკიცდება, რომ ზიანის თავიდან აცილება შეუძლებელი იყო⁴⁶.

სსკ პასუხისმგებლობისაგან ათავისუფლებს იმ პირებს, ვინც დროებით უგონო ან სულიერი მოშლილობის ვითარებაში მიაყენა სხვას ზიანი.⁴⁷ ასეთი პირები არსებულ ვითარებაში შერაცხვაუუნარონი არიან, შესაბამისად, მათ ვერც ბრალეულ სუბიექტებად მივიჩნევთ,⁴⁸ ამდენად, არ არის მართებული ამ პირების მიმართ პასუხისმგებლობის დანესება. დროებითი სულიერი მოშლილობის დროს ნორმალური ფსიქიკური პროცესების დარღვევა გამოიხატება პირის დროებით დაქვეითებულ უნარში, აღიქვას გარემო და გააკონტროლოს თავისი ქცევა. ეს არის პიროვნების აღქმის, აზროვნების, მეხსიერების, ემოციების და ყურადღების, ნებისა და ქცევის დროებითი დაქვეითების თუ დარღვევის მდგომარეობა.⁴⁹ ამ შემთხვევაში პასუხისმგებელი სუბიექტი არ არსებობს და დაზარალებულის ინტერესები დაუცველია. მიზანშეწონილია, სსკ-ით განისაზღვროს ამ ვითარებაში ზიანის ანაზღაურებაზე ვალდებულ პირთა წრე: ზიანის მიმყენებლის ოჯახის წევრები (შრომისუნარიანი მეუღლე, მშობლები, სრულწლოვანი შვილი). მათზე პასუხისმგებლობის დაკისრების შესაძლებლობას ამ პირთა ბრალეული მოქმედება წარმოადგენს, რაც გამოიხატება არასათანადო ზედამხედველობის განევასა და წინდახედულების ზომების მიუღებლობაში ზიანის თავიდან ასაცილებლად.

⁴⁶ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 995-ე მუხლი.

⁴⁷ იქვე, 996-ე მუხლის პირველი წინადადება.

⁴⁸ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. III, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 600. ბრალუნარიანობა (შერაცხვაუნარიანობა) შედგება ინტელექტუალური და ვოლუნტატური მომენტებისგან. ეს არის პირის უნარი შეეძლოს: თავისი ქცევის უმართლობის გაცნობიერება და საკუთარი ნების მის შესაბამისად წარმართვა. ტურავა მ., სისხლის სამართალი, დანაშაულის მოძღვრება, თბილისი, 2011, 419.

⁴⁹ ბიჭია მ., კანონისმიერი ვალდებულებითი ურთიერთობები, თბილისი, 2016, 281. იხ. ციტირება: მაჭარაშვილი ო., დელიქტები საერთაშორისო კერძო სამართალში, ჟურნ. „აღმანახი“, №15, 2000, 20.

IV. დასკვნა

ადამიანი, როგორც გონებით დაჯილდოვებული ავტონომიური ქმნილება (რადბრუხი),⁵⁰ ნებაზე დამყარებული გათვითცნობიერებული ქმედებით წარმოშობილი უფლებრივი სიკეთის მქონე შეიძლება მხოლოდ არ იყოს, არამედ ამ ქმედებით სხვისი უფლების ხელყოფით გამოწვეული უარყოფით შედეგებზე პასუხისმგებელიც. სირთულე ახლავს ვითარებას, როდესაც მოქმედი სუბიექტი მცირეწლოვანია, ანდა სრულწლოვანი, თუმცა შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე, ანდა სრულიად ჯანმრთელი, მაგრამ დროებით უგონო ანდა მძიმე ფსიქიკული დარღვევების მდგომარეობაში მყოფი, ანუ მათ სამართლებრივად ვარგისი ნება არ გააჩნიათ. ამ ვითარებაში დაზარალებულის ინტერესის დაცვის და ზოგადად, უფლებრივი ნებსრიგის უზრუნველყოფის მიზნით, სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობა სამოქალაქოსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ზემოხსენებულ პირთა კანონიერ წარმომადგენლებს აკისრებს, რადგან სწორედ მათ შეერაცხებათ ბრალად მათი მეთვალყურეობის ქვეშ მყოფ პირთა მოქმედება.

---

⁵⁰ ფრიდმანი ვ., გუსტავ რადბრუხი, თ.ჯანიკაშვილის და ლ. ლურსმანაშვილის თარგმანი, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, №3, 2019, 32.

CIVIL RESPONSIBILITY FOR THE ACTION BY A PERSON WITHOUT LEGALLY VALID WILL

Ketevan Kochashvili*

Abstract

All humans are natural persons, who have capacity. It is an ability to have civil rights and duties and differs from legal capacity. Constitutional Court of Georgia annulled some provisions of the Civil Code of Georgia, which restricted legal capacity for the persons with psychosocial need. Idea and system of legal capacity was modified and reestablished in a new form. This article overviews some questions of civil responsibility of the persons without legally valid will, limitations of legal capacity on the ground of mental disorders and illness.

Keywords: Legal Capacity, Civil Responsibility, Legally Valid Will.

---

* Ph.D. in Law, Researcher at the Modern Private Law Institute at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. ORCID: 0009-0003-7927-6842.

**პრეიზიდენცია სამოქალაქო საპროცესო სამართალში
(საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 106-ე
მუხლის ჰერმენევტიკისათვის)**

ჯამლათ გვიდიანი*

I. შესავალი

თანამედროვე დემოკრატიული სახელმწიფოს ფუნქციონირებისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპის სრულყოფილ რეალიზებას და მასთან უშუალო კავშირში მყოფ სამართლიანი სასამართლოს კონსტიტუციურ უფლებას.¹ ამავდროულად, სამართლებრივი განსაზღვრულობისა და სტაბილურობის პრინციპის უზრუნველყოფაში არსებითი როლი უჭირავს საკონსტიტუციო სასამართლოს და მის დადგენილ სტანდარტებს,² რადგან მის მიერ განხილული ნებისმიერი საკითხი ფასდება ზოგადი საკონსტიტუციოსამართლებრივი წესრიგისა და კონსტიტუციის ფუძემდებლურ პრინციპების კონტექსტში³. სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპიდან გამომდინარეობს, რომ საკანონმდებლო ნორმა უნდა შეესაბამებოდეს სამართლებრივი განსაზღვრულობის პრინციპს, რათა ადრესატისთვის ნათელი იყოს მისი შინაარსი და განჭვრეტადი სავარაუდო სამართლებრივი შედეგები.⁴ საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის დღიდან აქტი-

---

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის დოქტორანტი, სამართლის მაგისტრი (LL.M. zu Köln), ადვოკატი. ORCID: 0009-0007-4845-1264.

¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 17 ივნისის N1/5/1472 გადაწყვეტილება საქმეზე, „ნიკოლოზ ლომიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-2-3.

² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 19 ოქტომბრის №3/1/1267, 1268 განჩინება საქმეზე, „საბერძნეთის რესპუბლიკის მოქალაქეები - პროკოპი სავვიდი და დიანა შამანიდი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-11.

³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის №2/2-389 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქე მიაი ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“, II-3.

⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 29 დეკემბრის №3/7/679 გადაწყვეტილება საქმეზე, „შპს სამაუნყებლო კომპანია რუსთა-

ურად მიმდინარეობს საკანონმდებლო ბაზის მოწესრიგება, მისი დახვეწა და საერთაშორისო სამართლით დადგენილ სტანდარტებთან ჰარმონიზაცია⁵. აღნიშნული შეუქცევადი პროცესი, სხვადასხვა ინტენსივობით და ინსტიტუტებთან მიმართებით, დღესაც ხორციელდება⁶.

აღნიშნული კონტექსტიდან გამომდინარე, წარმოდგენილ ნაშრომში ყურადღება გამახვილდება პრეიუდიციასა და სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 106-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის განმარტებაზე, მოკლე მიმოხილვის ფორმატში წარმოდგენილი იქნება იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებები, საქართველოში არსებული არაერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკა და ზოგიერთი ევროპული ქვეყნის ანალოგიური საკითხების საკანონმდებლო მოწესრიგება; ამასთანავე, შეფასდება საკანონმდებლო ნორმის განსაზღვრულობის ხარისხი და მისი ნორმატიული შინაარსის შესაბამისობა საქართველოს საკონსტიტუციო სტანდარტთან.

სტატიის მიზანია, სამოქალაქო საპროცესო სამართალში დღეის მდგომარეობით არსებული პრეიუდიციის ინსტიტუტის შინაარსის ანალიზის საფუძველზე ყურადღება გამახვილდეს პრეიუდიციის პრაქტიკულ და კონსტიტუციასთან შესაბამისი სტანდარტით გამოყენების მნიშვნელობაზე, არსებული საკანონმდებლო ფორმულირების სიღრმისეული კვლევისა და სამომავლოდ დახვეწის საჭიროებაზე, ამის თაობაზე კი შემუშავდეს შესაბამისი რეკომენდაციები.

II. სამოქალაქო საპროცესო ნორმის ფორმულირება და შინაარსი

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 106-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის თანახმად, მხარეები თავისუფლდებიან მტკი-

---

ვი 2“ და „შპს ტელეკომპანია საქართველო“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-29.

⁵ შდრ., სურმავა ლ., საქართველოს კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან შესაბამისობის საკითხი სახელმწიფო დახმარების დარგში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, 2012, 18.

⁶ ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და ევროკავშირის, ევროკავშირის და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის.

ცებულებათა წარმოდგენისაგან ისეთი ფაქტების დასადასტურებლად, რომლებსაც თუმცა ემყარება მათი მოთხოვნები, თუ შესაგებელი, მაგრამ დამტკიცებას არ საჭიროებენ. ესენია ისეთი ფაქტები, რომლებიც დადგენილია ერთ სამოქალაქო საქმეზე სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით, თუ სხვა სამოქალაქო საქმეების განხილვისას იგივე მხარეები მონაწილეობენ. აღნიშნული საკანონმდებლო ფორმულირების გათვალისწინებით, ნორმის შინაარსი ემსახურება როგორც კონკრეტული ფაქტების მტკიცებისაგან მხარის გათავისუფლებას (რადგან ივარაუდება, რომ მან ერთხელ უკვე წარმატებით გაართვა თავი აღნიშნული მოვალეობის შესრულებას), ასევე მტკიცებულებათა მოკვლევაზე დროის დაზოგვისა და სასამართლოს განტვირთვის საშუალებით სასამართლოს ეფექტურობის გაზრდას (რადგანაც კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები წინასწარ დამტკიცებულადაც მიიჩნევა). ხაზგასასმელია, რომ კოდექსის მიღების დღიდან 106-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტს არ შეხებია ცვლილება, განსხვავებით ამავე მუხლის „გ“ ქვეპუნქტისგან, რომელიც მანამდე პრეიუდიციულ ძალას ანიჭებდა სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილ, კანონიერ ძალაში შესულ განჩენს ცალკეულ ფაქტთან მიმართებით (რომელიც შემდეგში კანონმდებელმა გააუქმა)⁷.

პრეიუდიცია შეიძლება განიმარტოს, როგორც კონკრეტული ფაქტების სასამართლოს მიერ აღიარება და მხარეთათვის მათი დამტკიცების ვალდებულების არ დაკისრება⁸; შესაბამისად, შესაძლოა ითქვას, რომ განსახილველი ნორმის მიზანი ეფექტური სამართალწარმოების მიღწევა, პროცესის მონაწილეთა და სასამართლოს რესურსების დაზოგვა და სამართლებრივი სტაბილურობის შენარჩუნებაა; თუმცა, სიტყვასიტყვითი განმარტებით, ცალსახად არ დგინდება, ნორმის არსებული ფორმულირებით ჩამოყალიბება

⁷ იხ., „საქართველოს ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“ საქართველოს 2010 წლის 24 აპრილის კანონი.

⁸ ბურჯანაძე გ., პრეიუდიციის გამოყენების შეზღუდვის საფუძვლები საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში, წიგნში: ადამიანის უფლებათა დაცვა: მიღწევები და გამოწვევები, კ. კორკელიას რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 49.

ემსახურება მხოლოდ მხარის გათავისუფლებას მტკიცების ტვირთისგან და შესაბამისი ფაქტების პრეზუმირებას⁹, თუ პარალელურად გულისხმობს სასამართლოს უპირობო ვალდებულებასაც, ასეთი ფაქტობრივი გარემოებები წინასწარ დამტკიცებულად მიიჩნიოს და გამორიცხოს მათი გადახედვის/შეცვლების შესაძლებლობა. ამასთან, სიტყვასიტყვითი განმარტებით ბუნდოვანია, სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართალწარმოების ფარგლებში ნორმის იდენტური შინაარსით მოქმედების საკითხი და ადმინისტრაციული პროცესის ინკვიზიციური ბუნების გათვალისწინების ხარისხი; გაურკვეველია, როგორ უნდა გადაწყდეს საქმე, თუკი მიმდინარე პროცესში იმავე მხარეების/უფლებამონაცვლეების გარდა, მონაწილეობენ ისეთი პირებიც, რომელთაც კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დასრულებულ პროცესში მონაწილეობა არ მიუღიათ ან როცა კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება განხილულია სამოქალაქო წესით, ხოლო მიმდინარე საქმე იხილება ადმინისტრაციული წესით; ნორმის ფორმულირებიდან არ დგინდება კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადგენილი ყველა ფაქტობრივი გარემოება მიიჩნევა დამტკიცებულად, თუ შესაძლებელია მათი დიფერენციაცია საქმის შინაარსისა და მტკიცებულებათა ხარისხის გათვალისწინებით; გაუგებარია ისიც, უშვებს თუ არა კანონმდებელი კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტების უზუსტობის ალბათობას და დასრულებულ პროცესში შეცდომის დაშვების პირობებში, როგორ მიიღწევა სამართალწარმოების ეფექტურობა განსახილველ საქმესთან მიმართებით.

III. პრეიუდიცია ქართულ აკადემიურ სამართლებრივ სივრცეში

იურიდიულ ლიტერატურაში არსებული განმარტების თანახმად, ფაქტები, რომლებიც დადგენილია სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით და განსახილველ საქმეში იგივე მხარეები მონაწილეობენ, მიიჩნევა წინასწარ გადაწყვეტილად – პრე-

⁹ „პრეზუმფცია – როდესაც კონკრეტული მტკიცებულებით *prima facie* ფაქტი დგინდება, საწინააღმდეგოს დამტკიცებამდე.“ იხ., იქვე, 48-49.

იუდიციულად დადგენილ ფაქტებად;¹⁰ პროცესის მონაწილე იმავე მხარეების მხრიდან კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტების შეცვლების დაუშვებლობა გამოხატულებას პოვებს პრეიუდიციის არსში.¹¹ უფრო ზოგადი და ფართო განმარტებით, პრეიუდიცია გულისხმობს როგორც მხარეთა მტკიცების ტვირთისგან გათავისუფლებას, ასევე საყოველთაოდ ცნობილად მიჩნეული ფაქტების მიმღებლობას;¹² სისხლის სამართლის პროცესში კი განაჩენით დადგენილი ფაქტობრივ გარემოებებს აქვს მტკიცებულების ძალა და ის მაშინ იძენს პრეიუდიციულ ხასიათს, თუ პროცესის არცერთი მონაწილე მათ საეჭვოდ არ ხდის.¹³ სასამართლო გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტების პრეიუდიციულად მიჩნევისთვის აუცილებელი წინაპირობაა განსახილველ საქმეში იმავე პირების მონაწილეობა, ხოლო პროცესში მხარედ სხვა პირის მონაწილეობა გამოიწვევს იმავე ფაქტების განმეორებით მოკვლევის საჭიროებას.¹⁴

პრეიუდიციულის შინაარსის განვრცობა საქართველოში მეტწილად დაფუძნებულია საერთო სასამართლოების პრაქტიკაზე და კანონმდებლის ნება განმარტებულია ისე, რომ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტები განიხილება წინასწარ დადგენილად და მხარე თავისუფლდება მტკიცებულებების წარდგენისგან, ხოლო პროცესში სხვა პირის მონაწილეობა გამოირიცხავს მისთვის დადგენილად მიჩნეული ფაქტების პრეიუდიცი-

---

¹⁰ ლილუაშვილი თ., სამოქალაქო პროცესუალური სამართალი, თბილისი, 2005, 158.

¹¹ ბუხრაშვილი ნ., პრეიუდიცია სისხლის სამართლის პროცესში, სამაგისტრო ნაშრომი, თბილისი, 2019, 7.

¹² ბურჯანაძე გ., პრეიუდიციის გამოყენების შეზღუდვის საფუძვლები საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში, წიგნში: ადამიანის უფლებათა დაცვა: მიღწევები და გამოწვევები, კ. კორკელიას რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 49.

¹³ შდრ., იქვე, 55; იხ., საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 73-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი.

¹⁴ ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, თბილისი, 2007, 210-211. სულხანიშვილი მ., პრეიუდიციის განმაპირობებელი ფაქტორები და მათი მნიშვნელობა სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების დროს, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, N3(42), 2014, 48.

ული ძალის მინიჭებას, თუ კონკრეტული ფაქტის დადგენისას იგი სასამართლო განხილვაში არ მონაწილეობდა.¹⁵

პრეიუდიციული ძალა შეიძლება მიენიჭოს გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილში დადგენილ იმ ფაქტობრივ გარემოებებს, რომლებიც მტკიცების საგანში შედიოდა და რომლებიც სარეზოლუციო ნაწილის დადგენის მიზნებს უშუალოდ მიემართებოდა;¹⁶ მიმდინარე სამართალწარმოებაში განხილვის საგანი არის გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტობრივი გარემოების შინაარსიც, შესაბამისად, ყველა ფაქტი არ მიიჩნევა პრეიუდიციულად, ხოლო უშუალოდ ასეთად მიჩნეული გარემოებები/ფაქტების გაქარწყლება, ზოგიერთი შეხედულების თანახმად, შესაძლებელია მხოლოდ გადაწყვეტილების ბათილობის პროცესუალური საფუძვლით (სსსკ-ის 421-423-ე მუხლები) გაქარწყლდეს.¹⁷ არსებობს საპირისპირო მოსაზრებაც, რომლის თანახმად, სამოქალაქო კანონმდებლობა არ იძლევა სასამართლო გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების დიფერენცირების საშუალებას და სასამართლო აქტით დადგენილი ყველა ფაქტი მიიჩნევა პრეიუდიციული ძალის მქონედ¹⁸.

ნიშანდობლივია, რომ სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების პრეიუდიციული ძალის ნეგატიური მოქმედების მიმოხილვისას თავს იჩენს პრეიუდიციასა და შეჯიბრებითობის პრინციპს, ასევე ფაქტობრივი გარემოების წინასწარ დადგენილად ცნობასა და მოსამართლის შინაგან რწმენას შორის წინააღმდეგობა.¹⁹

მხედველობის მიღმა არ უნდა დარჩეს საერთაშორისო სამართლისა და თანამედროვე სტანდარტები, რომლებიც პრეიუდიციის გამოყენებისას უპირატესობას არა სწორხაზოვან მიდგომებს,

¹⁵ ჰაგენლოხ უ., ალავიძე ბ., ბაქაქური ნ., ბერეკაშვილი დ., გასიტაშვილი ე., თოდუა მ., მესხიშვილი ქ., ქათამაძე პ., ძლიერიშვილი ზ., სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი რჩეული მუხლები, თბილისი, 2020, 571.

¹⁶ იქვე, 572.

¹⁷ იქვე, 575.

¹⁸ სულხანიშვილი მ., პრეიუდიციის განმაპირობებელი ფაქტორები და მათი მნიშვნელობა სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების დროს, ყურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, N3(42), 2014, 49.

¹⁹ იქვე, 35.

არამედ ადამიანის ძირითად უფლებათა შორის ბალანსის დაცვას ანიჭებენ.²⁰ ამავდროულად, საერთაშორისო კონტექსტში ჭარბობს პრეიუდიციის შეცილების მომხრეთა რიცხვი, რომლებიც აპელირებენ სამართლიანი განხილვის უფლებაზე და უპირატესობას ანიჭებენ პრეიუდიციის მტკიცებულებასთან გაიგივებას, რა დროსაც სანინაალმდეგოს მტკიცების უფლება მხარეს არ ერთმევა.²¹

მოხმობილი ქართული სამეცნიერო ლიტერატურა, როგორც ჩანს, დასაშვებად მიიჩნევს, მაგრამ არ წარმოადგენს საკითხის გადანყვეტის ალტერნატივას იმ შემთხვევაში, როცა პროცესში მონაწილეობს სხვა პირი, უკვე დადგენილ ფაქტს მის მიმართ არ მიენიჭა პრეიუდიციული მნიშვნელობა და მან მიმდინარე პროცესის ფარგლებში შეძლო სხვა მონაწილე პირებს შორის პრეიუდიციული ძალა მინიჭებული ფაქტის საპირისპიროს დადასტურება.

IV. პარალელები კონტინენტური ევროპის ზოგიერთი ქვეყნის სამართალთან

სხვადასხვა ქვეყნის სამართალში პრეიუდიციის არსი და მოცულობა სხვადასხვა მასშტაბითაა განსაზღვრული²² და რადგან ქართული სამოქალაქო კანონმდებლობა მეტწილად განიცდის კონტინენტური ევროპის, კერძოდ, გერმანული სამართლის გავლენას, შედარებისთვის საინტერესოა გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ანალოგიური მოწესრიგების ფორმულირება, რომლის თანახმად, სამართალწარმოებისას მხოლოდ ის ფაქტები არ საჭიროებს მტკიცებას, რომელსაც სასამართლო საყოველთაოდ ცნობილად მიიჩნევს²³, თუმცა ასეთ შემთხვევაშიც კი, შესაბამისი მხარის სამართლიანი მოსმენის საკონსტიტუციო უფლება დაირღვევა, თუ არ მიეცა საპირისპირო პოზი-

---

²⁰ ბურჯანაძე გ., პრეიუდიციის გამოყენების შეზღუდვის საფუძვლები საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში, წიგნში: ადამიანის უფლებათა დაცვა: მიღწევები და გამოწვევები, კ. კორკელიას რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 47.

²¹ იქვე, 66-67.

²² იქვე, 50-51.

²³ Zivilprozessordnung der Bundesrepublik Deutschland, 1950, §291.

ციის გაჟღერების ან/და დასაბუთების შესაძლებლობა;²⁴ გარემოებები არ საჭიროებს მტკიცებას ისეთ შემთხვევაშიც, როცა დავის მიმდინარეობისას ფაქტს მონინააღმდეგე მხარე აღიარებს²⁵, თუმცა მსგავსი მეთოდით დადგენილი ფაქტის ანულირება შესაძლებელია მოგვიანებით, თუკი მხარე მიუთითებს და დაადასტურებს, რომ დადგენილი ფაქტი არ შეესაბამება რეალობას ან აღიარება უშუალოდ შეცდომის შედეგი იყო;²⁶ გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის არც სამოქალაქო და არც ადმინისტრაციულ პროცესში²⁷ ფაქტები, რომლებიც დადგენილია ერთ სამოქალაქო საქმეზე სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადანყვეტილებით, არ არის სხვა სამართალწარმოების მიმდინარეობის ფარგლებში უპირობოდ პრეიუდიციული მნიშვნელობის.

ესტონეთის რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა დამატებითი მტკიცებულების გარეშე დადასტურებულად მიიჩნევს ისეთი გარემოებებს, რომლებზეც დაპირისპირებული მხარე უპირობოდ და ცალსახად გამოხატული ფორმით ეთანხმება ინიციატორს და გარემოებას არ ხდის სადავოდ, თუმცა ასეთ შემთხვევაშიც შესაძლებელია უდავო გარემოება სადავო გახდეს, თუკი მხარე დაადასტურებს, რომ ის არ შეესაბამება რეალობას ან/და დათანხმება შეცდომის შედეგია.²⁸

საქართველოს კანონმდებლობის მსგავსი მონესრიგება არაა ასევე არც ავსტრიის რესპუბლიკის და არც შვეიცარიის კონფედერაციის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსებში²⁹. ავსტრიის რესპუბლიკის საპროცესო სამართლის თანახმად, მტკიცებას არ საჭიროებს საქვეყნოდ ცნობილი ფაქტები და გარემოებები, თუმცა სასამართლო განმარტების თანახმად, ასეთი ფაქტები კლასიფიკაციას ექვემდებარება და მასში ასევე იგულისხმება დასრულებული

²⁴ BGH, Beschl. v. 27.1.2022—III ZR 195/20, MDR 2022, 450,5.

²⁵ Zivilprozessordnung der Bundesrepublik Deutschland, 1950, §288.

²⁶ იქვე, §290.

²⁷ იხ., Zivilprozessordnung der Bundesrepublik Deutschland, 1950; Verwaltungsgerichtsordnung der Bundesrepublik Deutschland, 1960.

²⁸ Köve V., Järvekülg I., Der Wahrheitsbegriff im estnischen Zivilprozess, Osteuropa Recht, Berlin, 2015, 399.

²⁹ Zivilprozessordnung der Republik Österreich, 1895, §§269-270; Zivilprozessordnung der Schweizerischen Eidgenossenschaft, 2008, Art. 151.

სამართალწარმოების ფარგლებში სასამართლოს მიერ დადგენილად მიჩნეული ფაქტები, თუმცა მხარის პოზიცია ამ შემთხვევაშიც უნდა იქნეს მოსმენილი და მიეცეს ეფექტური შესაძლებლობა, ასეთი გარემოებები გააქარწყლოს.³⁰ პრეიუდიციული ძალის მქონე ფაქტების შეცილების და საპირისპირო მტკიცებულებებით გაქარწყლების დასაშვებობაზე პირდაპირ მიუთითებს ლატვიის სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაც.³¹

სამართალწარმოების ფარგლებში წარდგენილი მტკიცებულებების, არგუმენტებისა და დოკუმენტების სასამართლოს მხრიდან სათანადო განხილვის მნიშვნელობასა და აუცილებლობაზე ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს არაერთ გადაწყვეტილებაშია მითითებული, სადაც ხაზგასმულია, რომ მხარეს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა სასამართლოს წინაშე წარადგინოს ნებისმიერი არგუმენტი და მტკიცებულება, რომელსაც ის რელევანტურად მიიჩნევს, ამასთანავე, აღნიშნული უფლება უნდა განხორციელდეს ეფექტურად, რაც იმაში გამოიხატება, რომ ასეთი არგუმენტები თუ მტკიცებულებები სათანადოდ უნდა იქნეს „მოსმენილი“ და შეფასებული სასამართლოს მიერ.³² მიუხედავად იმისა, რომ ევროსასამართლო მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში განიხილავს ეროვნული სასამართლოების მიერ მტკიცებულებათა შეფასების საკითხებს³³, სამართლიანი სასამართლოს კონსტიტუციური და კონვენციური უფლების ეფექტურად რეალიზების კონტექსტში შეიძ-

---

³⁰ <<https://epub.jku.at/obvulihs/content/titleinfo/4587139/full.pdf>> [21.01.12.2022].

³¹ ბურჯანაძე გ., პრეიუდიციის გამოყენების შეზღუდვის საფუძვლები საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში, წიგნში: ადამიანის უფლებათა დაცვა: მიღწევები და გამოწვევები, კ. კორკელიას რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 67.

³² „ერასკა შვეიცარიის წინააღმდეგ“ [ECtHR], განაცხადი N13942/88, 1993 წლის 19 აპრილის გადაწყვეტილება, პარ.30; „ვან დე ჰურტი ნიდერლანდების წინააღმდეგ“ [ECtHR], განაცხადი N16034/90, 1994 წლის 19 აპრილის გადაწყვეტილება, პარ.59; „ქეროჯარვი ფინეთის წინააღმდეგ“ [ECtHR], განაცხადი N17506/90, 1995 წლის 19 ივლისის გადაწყვეტილება, პარ.42; „პერესი საფრანგეთის წინააღმდეგ“ [ECtHR], განაცხადი N47287/99, 2004 წლის 12 თებერვლის გადაწყვეტილება, პარ. 80.

³³ „ზუბაკი ხორვატიის წინააღმდეგ“ [ECtHR], განაცხადი N40160/12, 2018 წლის 5 აპრილის გადაწყვეტილება, პარ.79.

ლება ითქვას, რომ ყოველივე ზემოაღნიშნული მტკიცებულებათა სრულყოფილად მოკვლევის უპირატესობაზე მეტყველებს.

V. საქართველოს სამართალწარმოების თავისებურებები

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ცალსახად და არაერთხელ განმარტებულია, რომ ნორმის ნორმატიული შინაარსის დადგენისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მისი გამოყენების პრაქტიკას, ხოლო საერთო სასამართლოების მიერ გაკეთებულ განმარტებას აქვს დიდი მნიშვნელობა კანონის რეალური შინაარსის განსაზღვრისათვის.³⁴ საერთო სასამართლოების მიერ დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 106-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტი ვრცელდება როგორც სამოქალაქო, ასევე ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაზე³⁵ და ამავდროულად, სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტები საკასაციო სასამართლოსთვის დამატებით მტკიცებას არ საჭიროებენ³⁶. აღნიშნული ცხადყოფს, რომ მიუხედავად იმისა, თუ რა კატეგორიის საქმე (სამოქალაქო თუ ადმინისტრაციული) დასრულდა კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით, მასში დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები პრეიუდიციულად გამოიყენება სხვა საქმეშიც, თუკი მასში ერთი და იმავე მხარეები მონაწილეობენ.

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, ყურადღება გაამახვილა რა ინკვიზიციურობის პრინციპის მნიშვნელობაზე, განმარტა, რომ ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში პრეიუდიციულ ძალას იძენს სამოქალაქო საქმეზე დადგენილი ის ფაქტობრივი გარემოებები, რომელთა დადგენა მხოლოდ სამოქალაქო სამართალწარმოების ფარგლებშია შესაძლებელი ან თანაბრად შეიძლება როგორც სამოქალაქო, ისე ადმინისტრაციული დავის განხილვისას;

³⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 4 მარტის №1/2/552 გადაწყვეტილება საქმეზე, „სს „ლიბერთი ბანკი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-16.

³⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2019 წლის 12 სექტემბრის Nბს-1201(კ-18) განჩინება.

³⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2020 წლის 16 იანვრის Nბს-282(კ-19) განჩინება.

ამდენად, ის გარემოებები, რომლებიც ექსკლუზიურად და იმპერატიულად მხოლოდ ადმინისტრაციული სამართალწარმოების ფარგლებში დადგენასა და დადასტურებას ექვემდებარება, თუმცა, მიუხედავად ამისა, სამოქალაქო სამართალწარმოებისას კონკრეტული დავის განხილვის პროცესში მაინც დადგინდა, ყოველგვარი მოკვლევისა და დადგენის გარეშე ადმინისტრაციული სამართალწარმოების მიზნებისათვის გაზიარებული ვერ იქნება, შესაბამისად, მას ვერც პრეიუდიციული ძალა მიენიჭება.³⁷ მოცემული გადაწყვეტილებით ადმინისტრაციული სამართალწარმოებისას გამოწვევებით შემთხვევებში დასაშვებად მიიჩნევა სამოქალაქო წესით განხილული და კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტების გადახედვა, თუმცა გარემოებები და ფაქტები, რომლებიც „ექსკლუზიურად და იმპერატიულად“ მხოლოდ ადმინისტრაციული სამართალწარმოების ფარგლებში დადგენასა და დადასტურებას ექვემდებარება, არც უზენაესი სასამართლოს მყარად დადგენილი პრაქტიკით და არც კანონმდებლობით, განსაზღვრული არ არის.

ადმინისტრაციულ სამართალწარმოების ფარგლებში სხვა, მათ შორის, სამოქალაქო წესით განხილული საქმის ფარგლებში დადგენილი ფაქტების პრეიუდიციულად მიჩნევა, იშვიათი და განუჭვრეტადი გამოწვევების გარდა, საერთო სასამართლოების დადგენილი პრაქტიკაა.³⁸

ადმინისტრაციულისგან განსხვავებით, გადაწყვეტილების პრეიუდიციული ფარგლები უფრო დეტალურად განმარტებულია სამოქალაქო სამართალწარმოებისას, რომლის თანახმად, პრეიუდიციული ძალა არ ენიჭება კანონიერ ძალაში შესული გადაწვეტილების სამოტივაციო ნაწილით დადგენილ ყველა გარემოებას და ასეთი ძალა დასაშვებია მიენიჭოს მხოლოდ ისეთ გარემოებებს,

---

³⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2019 წლის 28 მარტის Nბს-420-420(კ-18) განჩინება.

³⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2022 წლის 20 ივლისის Nბს-410(კ-21) გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 25 ოქტომბრის Nბს-554(3კს-20) განჩინება. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 07 ოქტომბრის Nბს-217(2კ-20) განჩინება. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 07 ივნისის Nბს-177(კს-21) განჩინება.

რომლებიც სასამართლოს მიერ მიჩნეულ იქნა კონკრეტული საქმის გადაწყვეტისათვის მნიშვნელოვან გარემოებად და განხორციელდა კიდევ მისი შესაბამისი გამოკვლევა და შეფასება; ამავდროულად, მნიშვნელოვანია, რომ ასეთი გარემოებები და ფაქტები უშუალო კავშირში იყოს გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილთან.³⁹

აზრთა სხვადასხვაობას არ ინვეს პოზიცია, რომ მიმდინარე სამართალწარმოებაში სხვა საქმეზე მიღებული და კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების ფაქტობრივი გარემოებების პრეიუდიციული ძალის მინიჭებისას სასამართლომ გულმოდგინებით უნდა შეისწავლოს, დადგენილად მისაჩნევი ფაქტობრივი გარემოება სამართლებრივად ნამდვილად ამართლებს თუ არა სარეზოლუციო ნაწილს, ხოლო საპირისპირო შემთხვევაში, ასეთი ფაქტი არ შეიძლება ჩაითვალოს პრეიუდიციული ძალის მქონედ და დაექვემდებაროს მტკიცების საგანში შეყვანას.⁴⁰

საინტერესოა ასევე, რამდენად შესაძლებელია ისეთი კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტებისათვის პრეიუდიციული ძალის მინიჭება, რომლის აღსრულების ფაქტი შესაბამისი წესით დადასტურებული არ არის, ხოლო მისი მიღებიდან გასულია ხანდაზმულობის ათწლიანი ვადა⁴¹; მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ საკითხს საქართველოს სასამართლო გადამწყვეტ

³⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 17 მარტის **ნას-312-312-2018** განჩინება; გაგუა ი., მტკიცების ტვირთი სამოქალაქო საპროცესო სამართალში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, 2012, 35-36.

⁴⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 23 თებერვლის **ნას-750-2021** განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 09 დეკემბრის **ნას-1726-2019** გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 30 ივლისის **ნას-1133-2019** გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 12 ივლისის **ნას-146-140-2012** განჩინება. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2009 წლის 03 დეკემბრის **ნას-455-769-09** გადაწყვეტილება.

⁴¹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 142-ე მუხლის პირველი ნაწილით, სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადასტურებული მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადაა ათი წელი მაშინაც კი, როცა ეს მოთხოვნა უფრო ნაკლებ ხანდაზმულობას ექვემდებარება.

და სამართლებრივად შესაფასებელ მნიშვნელოვან გარემოებად არ მიიჩნევა⁴², ზემოთ განხილული და ზოგიერთ ქვეყანაში ანალოგიური საკითხების მოწესრიგების, ხანდაზმულობის ინსტიტუტისა და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს დადგენილი ზოგადი სტანდარტების გათვალისწინებით, სასურველი და კონსტიტუციის შესაბამისი იქნება, ასეთი ხანდაზმული გადაწყვეტილებებით დადგენილად მიჩნეულ ფაქტებს არ მიენიჭოთ პრეიუდიციული ძალა.

შესაძლებელია ითქვას, რომ ნორმის ფორმულირებისა და სიტყვასიტყვითი განმარტებიდან გადახვევა ქართულ სამართალწარმოებაში დამკვიდრებული პრაქტიკაა, ამავდროულად, ადმინისტრაციულისგან განსხვავებით, ნორმის შინაარსში არსებითად მეტი სიცხადეა შეტანილი სამოქალაქო სამართალწარმოების ფარგლებში, თუმცა არც პრაქტიკა და არც კანონმდებლობა ერთმანეთთან დაკავშირებულ, კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დასრულებულ საქმეებში დაშვებული ფაქტობრივი უზუსტობის გამოსწორებისა და ეფექტურად შედაგების რეალურ ბერკეტებს არ იცნობს⁴³, რაც განსახილველ საქმეებში სამართლიანი სასამართლოს უფლების დაუსაბუთებელი და გაუმართლებელი შეზღუდვის წინაპირობაა. ამასთან, კანონის სიტყვასიტყვითი განმარტებიდან გადახვევის მიმოხილული სასამართლო პრაქტიკა სასამართლოს განუსაზღვრელ, კანონით შეუბოჭავ დისკრეციაზე, მეტ ბუნდოვანებასა და ნორმის განსაზღვრულობის ნაკლებობაზე მიუთითებს, რაც ზრდის სასამართლო თვითნებობის და ადამიანის სამართლიანი სასამართლოს კონსტიტუციური თუ კონვენციური უფლების არსებითად შელახვის რისკს.

VI. საკანონმდებლო ნორმის კონსტიტუციურობა

სამართლებრივ დოქტრინაში დავას არ იწვევს ფაქტი, რომ სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპიდან გამომდინარე, ეფექტი-

---

⁴² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2021 წლის 07 ივნისის Nბს-177(კს-21) განჩინება.

⁴³ ლიტერატურაში გავრცელებული მოსაზრება ფაქტობრივი უზუსტობის შემთხვევაში სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 420-ე-430-ე მუხლების გამოყენების თაობაზე, მთელი რიგი ფორმალური და მატერიალური წინაპირობების გათვალისწინებით, ვერ იქნება ეფექტიანი.

ანია მკაფიო და განჭვრეტადი სამართლებრივი ნორმა, კანონმდებელი კი პასუხისმგებელია, საკანონმდებლო ნორმები იმგვარი ფორმულირებით ჩამოაყალიბოს, რომ არ იყოს ბუნდოვანი, ორაზროვანი, არ ქმნიდეს განუსაზღვრელი შინაარსისა და არაგონივრული ინტერპრეტირების შესაძლებლობას, შესაბამისად, ნორმა უნდა აკმაყოფილებდეს კანონის განსაზღვრულობის მოთხოვნას, წინააღმდეგ შემთხვევაში, იზრდება კანონის კონსტიტუციურ უფლებებთან შეუსაბამო გამოყენების ალბათობა და უფლებამოსილი პირის/ხელისუფლების თვითნებობის რისკი.⁴⁴

მართლმსაჯულების კომპლექსური და დინამიკური ბუნებიდან გამომდინარე, მისი განხორციელების პროცესში არსებობს შეცდომის დაშვების რისკი როგორც მიმდინარე, ასევე კონკრეტული სამართლებრივი შედეგების დადგომის შემდეგაც, თუმცა აღნიშნული რისკის მინიმალურ დონემდე დაყვანისთვისაა სამართლიანი სასამართლოს კონსტიტუციური უფლების შემადგენელი ისეთი არსებითი ელემენტები, როგორცაა, გასაჩივრებისა და შედავების საპროცესო მექანიზმები.⁴⁵

ნათელია, რომ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტების პრეიუდიციულად მიჩნევისას მხარეს ეზღუდება სასამართლო განხილვაში სრულყოფილად მონაწილეობის უფლება, კერძოდ, შეზღუდული აქვს როგორც მინიმუმ კონკრეტულ ფაქტებზე ეფექტურად შედავების, მტკიცებულებათა წარდგენისა და სრულყოფილად მოკვლევაში მონაწილეობის და მაშასადამე, სასამართლო მოსმენის უფლება; ასეთ პირობებში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სამართლებრივი ნორმის მკაფიოობა და განსაზღვრულობა, რაც საქართველოს სამართლებრივ სინამ-

⁴⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება №1/3/407 საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე - ეკატერინე ლომთაიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-11; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრების - ირინე იმერლიშვილის, გიორგი კვერენჩილაძის, მაია კოპალეიშვილის და თამაზ ცაბუტაშვილის განსხვავებული აზრი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 29 დეკემბრის N3/7/679 გადაწყვეტილებაზე, 25-27.

⁴⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 19 ოქტომბრის №2/7/779 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქე დავით მალანია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

დვილემი პრობლემურია, რამდენადაც ნაშრომში განხილული საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის შესაბამისი ნორმის ფორმულირება არაა ამომწურავი, ამასთანავე, სიტყვასიტყვითი განმარტება არ იძლევა ფართო მიხედულობის და გადახვევის შესაძლებლობას, თუმცა საპირისპიროზე მეტყველებს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სხვადასხვა პალატის განსხვავებული და არამყარად დადგენილი პრაქტიკა; ყურადსაღებია, რომ სამოსამართლო სამართლით დადგენილი საგამონაკლისო შემთხვევების წინასწარ სრულად იდენტიფიცირება ფაქტობრივად შეუძლებელია, რაც, თავის მხრივ, ნორმის შემფარდებელს უტოვებს მოქმედების აბსოლუტურთან გათანაბრებულ თავისუფლების არეალს, ვერ უზრუნველყოფს კონსტიტუციის პრინციპების საწინააღმდეგო თვითნებობის რისკის მინიმუმადე დაყვანას და მხარეს ართმევს ფაქტებზე ეფექტურად შედავების კონსტიტუციურ უფლებას.

VII. დასკვნა

კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილებით დასრულებულ სამოქალაქო ან ადმინისტრაციულ საქმეზე თუკი არასწორად დადგინდა ფაქტები/გარემოებები და ამავდროულად, ისინი პრეიუდიციის ძალის მინიჭების საფუძველზე უტყუარად იქნება სხვა მიმდინარე სამართალწარმოებაში მიჩნეული, ხოლო მხარის შედავება რეაგირების გარეშე დარჩება ან არასრულად განიხილება სამართალწარმოებისას, უდავოა, რომ ახალი სამართალწარმოების ფარგლებში მიღებული სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილება ვერ უზრუნველყოფს ჭეშმარიტ ფაქტებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილების მიღებას და სამართლიანობის აღდგენას; ასეთ შემთხვევაში კი საკონსტიტუციოსამართლებრივად ვერ გამართლდება განხილული საკანონმდებლო ნორმით სამართლიანი სასამართლოს კონსტიტუციური უფლების არათანაზომიერი შეზღუდვა, რაც მის კონსტიტუციის შეუსაბამობაზე მიუთითებს.

სტატიაში მიმოხილული საკითხების გათვალისწინებით, შესაძლებელია ითქვას, რომ სამოქალაქო საპროცესო ნორმა ვერ აკმაყოფილებს განჭვრეტადობის მოთხოვნას და შეუსაბამოა სამართ-

ლებრივი სახელმწიფოს საკონსტიტუციო პრინციპთან, არაპროპორციულად ზღუდავს სამართლიანი სასამართლოს კონსტიტუციურ უფლებას, რადგან კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტების სხვა სამართალწარმოებაში პრეიუდიციული ძალის არმინიჭების, ასეთი ფაქტების მიმართ მხოლოდ კანონისმიერი პრეზუმფციის არსებობის და მტკიცებულებების წარდგენისაგან მხარის გათავისუფლების პირობებშიც, მიღწევადია კონსტიტუციური უფლების შეზღუდვის სავარაუდო ლეგიტიმური მიზანი – ეფექტიანი მართლმსაჯულების განხორციელება და უფრო მეტიც, ასეთ შემთხვევაში მინიმალურ დონემდე იქნება დაყვანილი დაშვებული ფაქტობრივი მეცდომის სხვა საქმეში განმეორების რისკიც. ასევე, იკვეთება საკანონმდებლო ნორმის ფორმულირების არასრულყოფილი სახე, სასამართლოს მხრიდან მისი პრაქტიკული შინაარსის მისასაღმებელი, თუმცა არათანმიმდევრული და არამომწურავი განმარტება, რაც, საბოლოო ჯამში, ვერ უზრუნველყოფს ნორმის სრულყოფილი და მკაფიო შინაარსის დადგენას, ხოლო მართლმსაჯულების განხორციელებისას ნორმის შემფარდებელს აღჭურავს დასაშვებზე მეტი თავისუფლებით და ზრდის კონსტიტუციის შეუსაბამო თვითნებობის რისკს.

წარმოდგენილი მცირე მიმოხილვა, ქართულ სამართლებრივ სივრცეში ფაქტებისათვის პრეიუდიციული ძალის მინიჭების ინტენსივობა, მისი პრაქტიკული დანიშნულება და ნაწილობრივ, პრობლემური გამოყენება, მიუთითებს, რომ, სასურველია, დღის წესრიგში დადგეს პრეიუდიციის ინსტიტუტის უფრო სიღრმისეული და ფართო კვლევის განხორციელება, რაც ხელს შეუწყობს საქართველოს კონსტიტუციისა და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი უფრო მკაფიო, არაორაზროვანი, დახვეწილი საკანონმდებლო ფორმულირებისა და სამოსამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებას, რაც, თავის მხრივ, მინიმალურ დონემდე დაიყვანს ადამიანის უფლებების არაპროპორციულად შეზღუდვისა და მართლმსაჯულების განმახორციელებელ ორგანოთა კანონშეუსაბამო თვითნებობის გაუმართლებელ რისკებს.

**PREJUDICATION IN THE CIVIL PROCEDURE LAW
(FOR THE HERMENEUTICS OF THE ARTICLE 106
OF THE CIVIL PROCEDURE CODE OF GEORGIA)**

Jamlat Gvidiani*

Abstract

This paper centers on the principles of prejudication and competition, as well as the inconsistency between pre-determined factual knowledge and a judge's personal intuition. The article analyzes idea of legal prejudication in the comparative view, especially in the light of German, Estonian and Austrian civil procedural law, and case of the European Court of Human Rights. It focuses on the Article 106 of Civil Procedure Code of Georgia, its content, elements, and implementation in the Georgian case law.

Key Words: Prejudication, Fair Trial, Presumption, Civil Procedure Law

---

* Ph.D. Candidate at Sulkhani-Saba Orbeliani University, LL.M. zu Köln, Attorney at Law. ORCID: 0009-0007-4845-1264.